

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

Людмила ЛІСОВА

ЛОГОРИТМІКА З МЕТОДИКОЮ

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК

Видання друге, перероблене й доповнене

Електронне видання

Кам'янець-Подільський

2026

УДК 376-056.264:781.62(075.8)
ББК 74.57я73
Л63

Рекомендувала вчена рада Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (протокол № 6 від 28.05.2026 року)

Рецензенти:

***Світлана ФЕДОРЕНКО** – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри прикладної психології та логопедії Бердянського державного педагогічного університету*

***Оксана ДЖУС** – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри логопедії та інноваційних технологій в інклюзії Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника*

***Маргарита ДЕРГАЧ** – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри спеціальної освіти Комунального закладу вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради*

Лісова Л. І.

Л63 Логоритміка з методикою: навчально-методичний посібник. 2-ге вид., перероб. й доп. [Електронний ресурс]. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2026. 154 с.

Навчально-методичний посібник «Логоритміка з методикою» забезпечує вивчення освітнього компоненту «Логоритміка» і розроблений для здобувачів першого (бакалавського) рівня вищої освіти спеціальності А6 Спеціальна освіта (за спеціалізаціями) спеціалізації А6.01 Логопедія. Включає у себе навчальну і робочу програму, плани практичних занять, завдання для самостійної роботи, додатки, дається список рекомендованої літератури.

УДК 376-056.264:781.62(075.8)
ББК 74.57я73

Електронна версія посібника доступна за покликанням:

URL: <http://elar.kpnu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/7911>

© Лісова Л. І., 2026

ПЕРЕДМОВА

Логоритміка – один з освітніх компонентів варіативної складової типового навчального плану, який забезпечує ефективний напрямок в системі корекційно-розвивальної, реабілітаційної роботи щодо подолання психофізичних і мовленнєвих порушень у осіб з порушеннями мовлення.

Головна мета курсу – сформувати у здобувачів вміння організовувати та проводити заняття з логоритміки щоб подолати мовленнєві порушення шляхом розвитку, виховання і корекції рухової сфери дітей у взаємодії слова з музикою та рухами, формування у них світоглядних, творчодіяльнісних, комунікативних компетентностей.

Особливість освітнього компоненту логоритміки полягає в тому, що методика корекційної роботи та її зміст залежать від віку, мовленнєвих порушень, стану мовленнєво-рухової та рухової сфери дітей-логопатдітей з порушеннями мовлення. В процесі комплексного логопедичного, психолого-педагогічного і лікувально-оздоровчого впливу пріоритетними напрямками стають формування, розвиток і корекція психофізичної сфери, сенсорних можливостей, психомоторних здібностей дітей.

В основі програми покладені такі основні принципи, як системність, багаторазові повторення, свідомість, активність, доступність, комплексність, особистісно-орієнтований підхід з урахуванням компенсаторних можливостей дітей з порушеннями мовлення.

Під час проведення логоритмічних занять з дітьми дошкільного віку та молодшими школярами перед логопедом постають такі специфічні завдання: навчити дітей керувати м'язовим тонусом, володіти основними рухами, ритмом і темпом, стійкістю при виконанні рухів, координувати їх у зв'язку із змінами музики, виховувати слухове аналітико-синтетичне сприймання, розвивати почуття музичного ритму, формувати уяву, пам'ять, зорову та слухову увагу, правильне і виразне мовлення.

Проведення логоритмічних занять передбачає подальше ускладнення вправ, завдань і різноманітних форм роботи, пройшовши етапи моторної діяльності, здатність до сприйняття ритму на немовленнєвому, а надалі на мовленнєвому матеріалі і в русі, то у роботі з дітьми підліткового віку та дорослими робота на заняттях з логоритміки повинна бути спрямована на виховання здатності до збереження ритму в пам'яті.

Навчально-методичний посібник «Логоритміка з методикою» включає у себе навчальну і робочу програму, плани практичних занять, завдання для самостійної роботи здобувачів, додатки, дається список рекомендованої літератури.

1. РОБОЧА ПРОГРАМА ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТУ

Зміст робочої програми освітнього компоненту

1. Метою вивчення освітнього компоненту "Логоритміка" є формування теоретичної і практичної основи фахової підготовки майбутніх логопедів, здатних професійно використовувати основні методи, прийоми та засоби логопедичної ритміки. ОК в освітній програмі відноситься до дисциплін професійної підготовки.

2. Обсяг ОК

Найменування показників	Характеристика освітнього компоненту	
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Рік навчання	4	4
Семестр вивчення	6	5-6
Кількість кредитів ЄКТС	4	4
Загальний обсяг годин	120 год.	120 год.
Кількість годин навчальних занять	48 год.	12 год.
Лекційні заняття	20 год.	6 год.
Практичні заняття	28 год.	6 год.
Семінарські заняття	-	-
Лабораторні заняття	-	-
Самостійна та індивідуальна робота	72 год.	108 год.
Форма підсумкового контролю	екзамен	екзамен

3. Статус ОК освітні компоненти професійної підготовки.

4. Передумови для вивчення ОК "Логопедія", "Психологія осіб з порушеннями мовлення", "Пропедевтика мовленнєвих порушень".

5. Програмні компетентності навчання

Інтегральна компетентність (ІК)

ІК – Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі і практичні проблеми спеціальної та інклюзивної освіти у процесі корекційно-

педагогічної, діагностико-консультативної, дослідницької та культурно-просвітницької діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування основних теорій і методів спеціальної та інклюзивної освіти загалом та логопедії зокрема і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності (ЗК)

ЗК-4. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК-7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

Спеціальні (фахові) компетентності (СК)

СК-3. Здатність застосовувати психолого-педагогічні, дефектологічні, медико-біологічні, лінгвістичні знання у сфері професійної діяльності.

СК-8. Готовність до діагностико-консультативної діяльності.

СК-13. Здатність будувати гармонійні стосунки з особами з порушеннями мовленнєвого розвитку, їх сім'ями та учасниками спільнот без упередженого ставлення до їх індивідуальних потреб.

СК-16. Здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.

6. Очікувані результати навчання

Програмні результати навчання (РН)

РН 4. Застосовувати для розв'язування складних задач спеціальної освіти сучасні методи діагностики психофізичного розвитку дітей, критично оцінювати достовірність одержаних результатів оцінювання, визначати на основі їх інтерпретації особливі освітні потреби дітей та рекомендації щодо створення найоптимальніших умов для здобуття освіти.

РН 5. Розуміти принципи, методи, форми та сутність організації логопедичного супроводу в різних типах закладів

РН 6. Планувати освітньо-корекційну роботу на основі результатів психолого-педагогічної діагностики осіб з порушеннями мовленнєвого розвитку з врахуванням їх вікових та індивідуально-типологічних відмінностей

РН 10. Здійснювати спостереження за дітьми з порушеннями мовлення, реалізовувати логопедичний супровід з урахуванням психофізичних, вікових особливостей, індивідуальних освітніх потреб, можливостей та здібностей.

РН 11. Застосовувати у професійній діяльності знання про методики, технології, форми і засоби реабілітації та корекційно-розвивального навчання дітей з особливими освітніми потребами.

РН 12. Аргументувати, планувати та надавати психолого-педагогічні та корекційно-розвиткові послуги (супровід) відповідно до рівня розвитку і функціонування, обмеження життєдіяльності дітей з порушеннями мовленнєвого розвитку.

РН 16. Приймати обґрунтовані рішення з урахуванням цілей, ресурсних і законодавчих обмежень, ціннісних орієнтирів.

РН 17. Мати навички самостійного навчання та пошуку необхідної інформації.

7. Засоби діагностики результатів навчання *екзамен*.

8. Програма ОК

Денна форма						
Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	разом	у тому числі				
		лекційні заняття	практичні заняття	лабораторні заняття	самостійна робота	індивідуальна робота
Змістовий модуль I						
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ЛОГОПЕДИЧНОЇ РИТМІКИ						
Тема 1. Предмет і завдання логопедичної ритміки	10	2	2	-	2	4
Тема 2. Система логоритмічного виховання	10	2	2	-	2	4
Тема 3. Зміст і структура логопедичної ритміки.	10	2	2	-	2	4
Тема 4. Засоби логопедичної ритміки	12	2	2	-	4	4
Тема 5. Методика обстеження психомоторної та сенсорної функції у осіб з порушеннями мовлення	10	2	2	-	2	4
Тема 6. Логопедична ритміка в системі	14	2	4	-	4	4

комплексної психолого-педагогічної роботи і медичних заходів з подолання заїкання						
Тема 7. Логопедична ритміка в системі роботи з дітьми із ФФНМ	14	2	4	-	4	4
Тема 8. Логопедична ритміка в системі роботи з дітьми з алалією	14	2	4	-	4	4
Тема 9. Логопедична ритміка в реабілітаційних методиках для відновлення мовлення у хворих афазією	14	2	4	-	4	4
Тема 10. Організаційно-методичні вказівки з логоритмічного виховання	12	2	2	-	4	4
Разом за змістовим модулем I	120	20	28	-	72	72
Разом годин	120	20	28	-	72	72
Заочна форма						
Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	разом	у тому числі				
		лекційні заняття	практичні заняття	лабораторні заняття	самостійна робота	індивідуальна робота
Змістовий модуль I						
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ЛОГОПЕДИЧНОЇ РИТМІКИ						
Тема 1. Предмет і завдання логопедичної ритміки	54	2	2	-	5	5
Тема 2. Система логоритмічного виховання				-	5	5
Тема 3. Зміст і структура логопедичної ритміки.				-	5	5
Тема 4. Засоби логопедичної ритміки				-	5	5
Тема 5. Методика обстеження психомоторної та сенсорної функції у осіб з порушеннями мовлення				-	5	5
Тема 6. Логопедична ритміка в системі комплексної психолого-педагогічної роботи і медичних заходів з подолання заїкання	28	2	2	-	6	6
Тема 7. Логопедична ритміка в системі роботи з дітьми із ФФНМ				-	6	6
Тема 8. Логопедична ритміка в системі роботи з дітьми з алалією	38	2	2	-	6	6

Тема 9. Логопедична ритміка в реабілітаційних методиках для відновлення мовлення у хворих афазією				-	6	6
Тема 10. Організаційно-методичні вказівки з логоритмічного виховання				-	5	5
Разом за змістовим модулем I	120	6	6	-	108	
Разом годин	120	6	6	-	108	

9. Форми поточного та підсумкового контролю.

- ❖ Метод усного контролю (фронтального та комбінованого опитування).
- ❖ Метод письмового контролю (конспектування з наукової літератури, виконання практичних завдань, ведення конспектів лекцій тощо).
- ❖ Поточний і підсумковий контроль.

10. Критерії оцінювання результатів навчання

екзамен

Поточний і модульний контроль (60 балів)			Екзамен	Сума
Змістовий модуль 1 (60 балів)				
Поточний контроль	Модульна контрольна робота	Самостійна робота	40 балів	100 балів
30 балів	20 балів	10 балів		

Поточний контроль

Максимальний бал оцінки поточної успішності здобувачів вищої освіти на навчальних заняттях рівний 12 балам

Критерії оцінювання знань, умінь, навичок здобувачів на навчальних заняттях

Рівні навчальних досягнень	Оцінка в балах (за 12-бальною шкалою)	Критерії оцінювання
П	1	Здобувач володіє навчальним матеріалом на рівні засвоєння

		окремих термінів, мовних фактів без зв'язку між ними: відповідає на запитання, які потребують відповіді «так» чи «ні».
	2	Здобувач недостатньо усвідомлює мету навчально-пізнавальної діяльності, робить спробу знайти способи дій, розповісти суть заданого, проте відповідає лише за допомогою викладача на рівні «так» чи «ні»; може самостійно знайти в підручнику відповідь.
	3	Здобувач намагається аналізувати на основі елементарних знань і навичок; виявляє окремі закономірності; робить спроби виконання вправ і завдань репродуктивного характеру; за допомогою викладача виконує прості вправи за готовим алгоритмом.
Середній (репродуктивний)	4	Здобувач володіє початковими знаннями, здатний виконати вправи і завдання за зразком; орієнтується в термінах, поняттях, визначеннях; самостійне опрацювання навчального матеріалу викликає значні труднощі.
	5	Здобувач розуміє суть навчальної дисципліни, може дати визначення понять, категорій (з окремими помилками); вміє працювати з підручником, самостійно опрацьовувати частину навчального матеріалу; виконує прості вправи і завдання за алгоритмом, але окремі висновки є нелогічними та непослідовними.
	6	Здобувач розуміє основні положення навчального матеріалу, може поверхнево аналізувати мовні явища, робить певні висновки; відповідь може бути правильною, проте недостатньо осмисленою; самостійно відтворює більшу частину матеріалу; вміє застосовувати знання під час виконання вправ і завдань за алгоритмом, послуговуватися

		додатковими джерелами.
Достатній (алгоритмічно дієвий)	7	Здобувач правильно і логічно відтворює навчальний матеріал, оперує базовими поняттями, встановлює причинно-наслідкові зв'язки між ними; вміє наводити приклади на підтвердження певних думок, застосовувати теоретичні знання у стандартних ситуаціях; самостійно користуватися додатковими джерелами; правильно використовувати термінологію; складати таблиці, схеми.
	8	Знання здобувача досить повні, він вільно застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях; вміє аналізувати, робити висновки; відповідь повна, логічна, обґрунтована, однак з окремими неточностями; вміє самостійно працювати, може підготувати реферат і обґрунтувати його положення.
	9	Здобувач вільно володіє вивченим матеріалом, застосовує знання у дещо змінених ситуаціях, вміє аналізувати і систематизувати інформацію, робить аналітичні висновки, використовує загальновідомі докази у власній аргументації; чітко тлумачить лінгвістичні поняття, категорії; формулює правила; може самостійно опрацьовувати матеріал, виконує прості творчі завдання; має сформовані типові навички.
Високий (творчо-професійний)	10	Здобувач володіє глибокими і міцними знаннями та використовує їх у нестандартних ситуаціях; може визначати особливості мовних процесів; робить аргументовані висновки; практично оцінює сучасні здобутки лінгвістичної науки; самостійно визначає мету власної діяльності; виконує творчі завдання; може сприймати іншу позицію як альтернативну; знає суміжні дисципліни; використовує знання, аналізуючи різні мовні явища, процеси.
	11	Здобувач володіє узагальненими знаннями з навчальної

		дисципліни, аргументовано використовує їх у нестандартних ситуаціях; вміє знаходити джерела інформації та аналізувати їх, ставити і розв'язувати проблеми, застосовувати вивчений матеріал для власних аргументованих суджень у практичній діяльності (диспути, круглі столи тощо); спроможний за допомогою викладача підготувати виступ на студентську наукову конференцію; самостійно вивчити матеріал; визначити програму своєї пізнавальної діяльності; оцінювати різноманітні мовні явища, процеси.
12		Здобувач має системні, дієві знання, виявляє неординарні творчі здібності в навчальній діяльності; використовує широкий арсенал засобів для обґрунтування та доведення своєї думки; розв'язує складні проблемні ситуації та завдання; схильний до системно-наукового аналізу та прогнозу явищ; уміє ставити і розв'язувати проблеми, самостійно здобувати і використовувати інформацію; займається науково-дослідною роботою; логічно та творчо викладає матеріал в усній та письмовій формі; розвиває свої здібності та схильності; використовує різноманітні джерела інформації; моделює ситуації в нестандартних умовах.

Якщо здобувач не відпрацював пропущені навчальні заняття, не виправив оцінки 0, 1, 2, 3, отримані на навчальних заняттях, не виконав модульної контрольної роботи (МКР), виконав завдання самостійної та індивідуальної роботи менше ніж на 60% від максимальної кількості балів, виділених на ці види робіт, він вважається таким, що має академічну заборгованість за результатами поточного контролю.

Пропущені заняття здобувач має обов'язково відпрацювати. За відпрацьовані лекційні заняття оцінки не ставляться, за практичні, семінарські, лабораторні, індивідуальні заняття нараховуються бали

середнього (4, 5, 6), достатнього (7, 8, 9) та високого рівня (10, 11, 12).

Здобувач, який не виконав поточних домашніх завдань, не підготувався до навчальних занять, в журнал обліку роботи академічної групи ставиться 0 балів.

Здобувач, знання, уміння і навички якого на навчальних заняттях за 12-бальною шкалою оцінено від 1 до 3 балів, вважається таким, що недостатньо підготувався до цих занять і має академічну заборгованість за результатами поточного контролю. Поточну заборгованість, пов'язану з непередготовленістю або недостатньою передготовленістю до навчальних занять, здобувач має ліквідувати. За ліквідацію поточної заборгованості нараховуються бали середнього (4,5,6), достатнього (7,8,9) та високого рівня (10,11, 12).

Модульна контрольна робота (20 балів)

Мета її написання – виявити рівень теоретичних знань, практичних умінь і навичок здобувачів з модуля «Методика інноваційної діяльності».

Модульна контрольна робота виконується в письмовій формі. До її написання допускаються всі здобувачі. Позитивну оцінку за МКР не рекомендується покращувати. Невиконання МКР оцінюється в 0 балів.

Здобувачі, які за результатами виконання МКР отримали рейтинговий бал менший за 60% від максимальної кількості балів, виділених на цей вид роботи, а також ті, що не з'явилися для її виконання або не виконали її завдань, вважаються такими, що мають академічну заборгованість за результатами поточного контролю, ліквідація якої є обов'язковою.

У МКР входять 3 завдання: перше та друге – теоретичні, третє – практичне. Перше завдання оцінюється в 5 бали, друге – у 5 балів, третє – у 10 балів. Переведення умовних одиниць в оцінки проводиться за такою системою:

18-20 балів – «відмінно». Здобувач дав повну, розгорнуту, обґрунтовану відповідь на перше теоретичне запитання МКР, правильно виконав практичну частину завдань, допустив незначні неточності, які в

цілому не впливають на розуміння ним навчального матеріалу й уміння ним оперувати.

14-17 балів – «добре». Здобувач дав відповідь на перше теоретичне запитання МКР, та при цьому воно має певні неточності, які не впливають на загальну структуру, але вказують на часткове нерозуміння матеріалу. Спостерігаються помилки під час розв'язання задач і обчислення виразів.

7-13 балів – «задовільно». Здобувач неправильно відповів на теоретичне запитання, допустив помилки при обчисленні виразу та вирішенні арифметичної задачі. Помилки вказують на часткове нерозуміння ним матеріалу.

5-6 балів – «незадовільно». Здобувач не зміг розкрити сутність теоретичного першого питання, при відповіді допускав грубі помилки, які вказують на нерозуміння структури вивченого матеріалу. Не виконано практичну частину завдань.

1-4 балів – «незадовільно з проведенням додаткової роботи».
Жодної вірної відповіді. Не виконано практичну частину завдань.

Самостійна робота (10 балів)

Контроль за самостійною роботою здійснює лектор на консультаціях. Здобувачі для виконання завдань самостійної роботи, зазвичай, заводять окремий зошит.

Рейтингова оцінка з кредитного модуля

Рейтингова оцінка з кредитного модуля – сумарна підсумкова оцінка за багатобальною шкалою рівня засвоєння студентом певного кредитного модуля (навчальної дисципліни) впродовж його вивчення.

Загальні критерії оцінювання навчального процесу

Поточний і модульний контроль (60 балів)			Екзамен	Сума
Змістовий модуль 1 (60 балів)				
Поточний контроль	Модульна контрольна	Самостійна робота	40 балів	100 балів

	робота			
30 балів	20 балів	10 балів		

Рейтингова оцінка в балах (r_k) знань, умінь і навичок здобувача на навчальних заняттях (практичних, лабораторних, семінарських) з навчального (змістового) модуля проводиться за наступною формулою:

$$r_k = (0,05 \times r^c_k + 0,4) \times r^`_k,$$

де:

r^c_k – середня оцінка навчальної діяльності здобувача на навчальних заняттях з навчального (змістового) модуля, тобто частка від ділення суми всіх оцінок на їх кількість (беруться оцінки від 4 до 12);

$r^`_k$ – встановлений максимально можливий бал оцінювання результатів певної навчальної діяльності здобувача за результатами контрольного заходу поточного контролю з урахуванням її вагомості.

Отже, на навчальний (змістовий) модуль I відведено 30 бали, 12 балів ($r^`_1$) дається на оцінювання результатів навчальної діяльності здобувачів на навчальних заняттях (практичних, лабораторних, семінарських) з навчального (змістового) модуля.

Наприклад: на навчальних заняттях здобувач отримав оцінки: 5, 9, 12, 11, 10. Середня оцінка навчальної діяльності здобувача на навчальних заняттях (практичних, лабораторних, семінарських) з навчального (І змістового) модуля обчислюється так:

$$r^c_1 = \frac{5+9+12+11+10}{5} = \frac{47}{5} = 9,4$$

$$r^c_1 = 9,4$$

Рейтингова оцінка в балах (r_k) знань, умінь і навичок здобувача на навчальних заняттях (практичних, лабораторних, семінарських) з навчального (змістового) модуля у балах обчислюється:

$$r_1 = (0,05 \times 9,4 + 0,4) \times 30 = 26,1 = 26$$

Відповідно, з максимальних 30 можливих балів оцінювання результатів навчальної діяльності на навчальних заняттях (практичних, лабораторних, семінарських) з навчального (змістового) модуля здобувач набрав 26 балів (r_1).

Отже, рейтингова оцінка (**RD**) з кредитного модуля, атестація з якого передбачена у формі заліку, визначається як сума рейтингової оцінки поточної успішності студентів ($RP = r^c_1 + r^c_{\text{мкр}}$) і рейтингової оцінки за результатами екзамену (**RE**).

$$RD = RP + RE, \text{ де } RP = \left(\sum_k^n r_k^c \right), \text{ а } RE = \left(\sum_k^n r_k^a \right).$$

**Рейтингове оцінювання навчальних досягнень
здобувачів вищої освіти з кредитного модуля**

Рейтингова оцінка кредитного модуля	Оцінка за шкалою ECTS		Рекомендовані системою ECTS статистичні значення (у %)	Оцінка за національною шкалою	Національна залікова оцінка
90-100	A	Відмінно (відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок)	10 %	відмінно	зараховано
82-89	B	Дуже добре (вище середнього рівня з кількома помилками)	25 %	добре	
75-81	C	Добре (в цілому правильне виконання з певною кількістю суттєвих помилок)	30 %		
67-74	D	Задовільно	25 %	задовільно	

		(непогано але зі значною кількістю недоліків)			
60-66	E	Достатньо (виконання задовільняє мінімальним критеріям)	10 %		
35-59	FX	Незадовільно (з можливістю повторного складання)		не зараховано	не зараховано
1-34	F	Незадовільно (з обов'язковим повторним курсом)		не допущено	

Рейтингова оцінка в балах знань, умінь і навичок здобувача на навчальних заняттях з навчального (змістового) модуля обчислюється після проведення цих занять і ліквідації здобувачем поточної заборгованості, пов'язаної з пропусками занять, невідповідністю або недостатньою підготовленістю до них.

Рейтингове оцінювання знань, навчальних досягнень

Рівні навчальних досягнень	Оцінка в балах (за 12-бальною шкалою)	Критерії оцінювання
Початковий	0-35	Здобувач недостатньо усвідомлює мету навчально-пізнавальної діяльності, робить спробу знайти способи дій, розповісти суть заданого, проте відповідає лише за допомогою викладача на рівні «так» чи «ні»; може самостійно знайти в підручнику відповідь.
	36-60	Здобувач намагається аналізувати на основі елементарних знань і навичок; виявляє окремі закономірності; робить

		спроби виконання вправ і завдань репродуктивного характеру; за допомогою викладача виконує прості вправи за готовим алгоритмом.
Достатній	61-74	Здобувач розуміє основні положення навчального матеріалу, може поверхнево аналізувати мовні явища, робить певні висновки; відповідь може бути правильною, проте недостатньо осмисленою; самостійно відтворює більшу частину матеріалу; вміє застосовувати знання під час виконання вправ і завдань за алгоритмом, послуговуватися додатковими джерелами.
Середній	75-89	Здобувач вільно володіє вивченим матеріалом, застосовує знання у дещо змінених ситуаціях, вміє аналізувати і систематизувати інформацію, робить аналітичні висновки, використовує загальновідомі докази у власній аргументації; чітко тлумачить лінгвістичні поняття, категорії; формулює правила; може самостійно опрацьовувати матеріал, виконує прості творчі завдання; має сформовані типові навички.
Високий	90-100	Здобувач має системні, дієві знання, виявляє неординарні творчі здібності в навчальній діяльності; використовує широкий арсенал засобів для обґрунтування та доведення своєї думки; розв'язує складні проблемні ситуації та завдання; схильний до системно-наукового аналізу та прогнозу явищ; уміє ставити і розв'язувати проблеми, самостійно здобувати і використовувати інформацію; займається науково-дослідною роботою; логічно та творчо викладає матеріал в усній і письмовій формі; розвиває свої здібності та схильності; використовує різноманітні джерела інформації; моделює ситуації в нестандартних умовах.

11. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання

яких передбачає навчальна ОК (за потребою).

- Технічні засоби навчання.
- Дистанційна платформа MOODL

12. Рекомендована література:

Основна:

1. Кузава І., Капітула М. Логоритміка як засіб розвитку звязного мовлення у дітей з інтелектуальними порушеннями. *Вісник Дніпрвської академії неперервної освіти*. №2 (9). 2025. С. 164-170. [file:///C:/Users/Admin/Downloads/288-Article%20Text-532-2-10-20260427%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/Admin/Downloads/288-Article%20Text-532-2-10-20260427%20(2).pdf)

2. Лісова Л.І. Логоритміка з методикою: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський: ПП «Медобори-2006» 2018. 132 с. <http://elar.kpnu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/6647/Lisova-L.I.-Lohorytmika-z-metodykoiu.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Стахова Л., Зелінська-Любченко К., Кравченко А. Логоритмічні вправи в процесі корекції порушень мовлення дітей дошкільного віку. *Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки)* :збірник наукових праць: вип. 23. за ред. О. Гаврилова. Кам'янець-Подільський: Видавець Ковальчук О.В. 2024. 210с. С. 278-288. <https://aqce.kpnu.edu.ua/issue/view/18959/12091> (Фахове видання)

Додаткова:

1. Денисюк Є. М. Логоритміка як метод корекції раннього розвитку дитини з особливими освітніми потребами. *Вісник Освітньо-наукового центру сімейно-центрованих практик*. № 2. 2023. С. 117–119. <https://eprints.zu.edu.ua/38472/1/%2B%D0%94%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D1%81%D1%8E%D0%BA%20%281%29.pdf>

2. Зедінська-Любченко К.О., Московченко М.О. Корекція заїкання у дітей дошкільного віку засобами логоритміки. *Сучасні проблеми логопедії та реабілітації*: матеріали VIII Всеукраїнської заочної науково-практичної конференції. Суми.: ФОП Цьома С.П., 2019. С.22-26.

<https://repository.sspu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/a1d596ce-806a-4073-87ce-0c5dc6d36c58/content>

3. Кавиліна Г.К. Використання логоритмічних занять в корекційній роботі з дітьми дошкільного віку із вадами зікування. *Корекційна педагогіка*. Вип. 73. 2024. С. 106-109. <https://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2024/73/23.pdf>
4. Сакір Н.О. Логоритміка як засіб для сприйняття розвитку мовлення та мови дітей дошкільного віку. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. № 3 (90). 2023. С. 61-65. <https://otr.iod.gov.ua/ojs/index.php/otr/article/view/72>
5. Самаріна С.І. Історія становлення і розвитку логоритмічного виховання дітей. *Наукові запски*. Психолого-педагогічні науки. Ніженський державний університет ім. М. Гоголя, 2017. № 3. С. 288-290. file:///C:/Users/Admin/Downloads/Nzspp_2017_3_42.pdf
6. Шостак О. Логоритміка як засіб корекції ЗНМ у молодших школярів. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип. 25. Том. 3. 2022. С. 255-259. http://www.apfn-journal.in.ua/archive/52_2022/part_3/38.pdf
7. Сакір Н.О. Логоритміка як засіб для сприйняття розвитку мовлення та мови дітей дошкільного віку. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. № 3 (90). 2023. С. 61-65. <https://otr.iod.gov.ua/ojs/index.php/otr/article/view/72>
8. Самаріна С.І. Історія становлення і розвитку логоритмічного виховання дітей. *Наукові запски*. Психолого-педагогічні науки. Ніженський державний університет ім. М. Гоголя, 2017. № 3. С. 288-290. file:///C:/Users/Admin/Downloads/Nzspp_2017_3_42.pdf
9. Шостак О. Логоритміка як засіб корекції ЗНМ у молодших школярів. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип. 25. Том. 3. 2022. С. 255-259. http://www.apfn-journal.in.ua/archive/52_2022/part_3/38.pdf

13. Рекомендовані джерела інформації

1. Пісні для логоритмічних занять <https://www.youtube.com/watch?v=1L4pJRIeH2Y>
2. Пальчикові ігри <https://www.youtube.com/watch?v=SUVbtUIPFjg>

2. ТЕЗИ ЛЕКЦІЙ, РОЗШИРЕНІ ПЛАНИ ЛЕКЦІЙ

Тема 1. Предмет і завдання логопедичної ритміки

План:

1. Об'єкт, предмет, мета і завдання логопедичної ритміки.
2. Принципи і методи логопедичної ритміки.
3. Методи і прийоми навчання у логопедичній ритміці.
4. Основні поняття логопедичної ритміки.

1. Об'єкт, предмет, мета і завдання логопедичної ритміки.

Логопедична ритміка може бути визначена як одна з форм своєрідної активної терапії, як один із засобів дії в комплексі методик і як навчальна дисципліна.

Перше розуміння логоритміки засноване на використанні зв'язку слова, музики і руху. Взаємовідносини зазначених компонентів можуть бути різноманітними, з переважанням одного з них або зв'язку між ними.

Друге розуміння логоритміки обумовлює включення її в будь-яку реабілітаційну методику виховання, лікування та навчання людей з різними порушеннями розвитку, особливо щодо осіб з мовною патологією.

Як навчальна дисципліна логопедична ритміка збагачує знання студентів методиками корекційної роботи.

Об'єктом логопедичної ритміки є людина (дитина) з мовленнєвими порушеннями. Предметом – різноманітні порушення психомоторних функцій людей з мовленнєвими порушеннями і система рухів в поєднанні з музикою і словом.

Метою – подолання мовленнєвого порушення шляхом розвитку, виховання і корекції у людей з мовленнєвими порушеннями рухової сфери в поєднанні зі словом, музикою і в кінцевому підсумку адаптація до умов зовнішнього і внутрішнього середовища.

Завдання логопедичної ритміки оздоровчі, освітні (пізнавальні), виховні, корекційні.

Оздоровчі завдання. Заняття логопедичної ритмікою зміцнюють у людей з мовленнєвими порушеннями кістково-м'язовий апарат, розвивають дихання, моторні функції, виховують правильну поставу, ходу, грацію рухів.

Здійснення освітніх завдань сприяє формуванню рухових навичок і умінь, просторових уявлень і здатності довільно пересуватися в просторі щодо інших людей і предметів; розвитку спритності, сили, витривалості, координації рухів, організаторських здібностей. За допомогою занять з логопедичної ритмікою люди з мовленнєвими порушеннями засвоюють теоретичні знання в галузі музичної культури, музичного сприйняття. Все це сприяє мовленнєвому, розумовому, моральному, естетичному і трудовому вихованню.

Виховні завдання цих занять різноманітні:

1) виховання і розвиток почуття ритму, здатності відчувати музиці, рухах і мовленні ритмічну виразність;

2) виховання здібностей сприйняття музичних образів і вміння ритмічно, виразно рухатися, виховання вміння перевтілюватися, проявляти свої художньо-творчі здібності;

3) виховання особистісних якостей, почуття колективізму, вміння дотримуватися правил виконання вправ.

Корекційна спрямованість логоритмічних занять зумовлена поетапністю логопедичної роботи при подоланні різних порушень мовлення.

Логопед повинен враховувати вікові і особистісні особливості дітей, стан їх рухової сфери, особливості порушень мовленнєвих і немовленнєвих процесів: просторового праксису, гнозису, слухової і зорової уваги, пам'яті.

А також тип спеціальної установи: мовленнєвий дитячий садок; мовленнєва група при загальноосвітньому дитячому садку, при дитячому будинку – дошкільному, шкільному; логопедичний пункт при загальноосвітній школі; логопедичний кабінет в дитячій, дорослій поліклініках, при психоневрологічному диспансері; стаціонарі, напівстаціонарі, санаторії.

2. Принципи і методи логопедичної ритміки.

Принципи логоритміки поділяються на дві групи: загальнодидактичні (базові для освіти) та специфічні (корекційні).

Загальнодидактичні принципи.

Принцип свідомості та активності. Студенти та діти мають розуміти зв'язок між рухом, словом та ритмом.

Принцип наочності. Використання зорового та слухового супроводу (показ рухів педагогом, використання музичних інструментів).

Принцип систематичності та послідовності: Перехід від простих ритмічних рухів до складних мовленнєвих вправ («від простого до складного»).

Специфічні корекційні принципи.

Принцип комплексності. Поєднання впливу музики, руху та слова на мовленнєву функцію.

Принцип етапності. Узгодження логоритмічного впливу з етапами логопедичної роботи (наприклад, підготовчий етап постановки звуків супроводжується вправами на дихання).

Принцип зв'язку з мовленнєвою патологією. Врахування характеру мовленнєвого порушення (заїкання, дислалія, дизартрія тощо). Наприклад, при заїканні акцент робиться на темпо-ритмічну організацію, а при дизартрії – на артикуляційну моторику.

Методи логопедичної ритміки

Методи логоритміки – це способи взаємодії педагога і дитини, спрямовані на корекцію мовлення через ритмізовану діяльність.

Наочні методи

Зорова наочність. Показ педагогом артикуляційних та загальнорухових вправ.

Тактильно-вібраційна наочність. Використання ручних інструментів (бубон, маракаси), які дозволяють «відчути» ритм рукою.

Словесні методи.

Пояснення та інструкції. Мають бути короткими та ритмічними.

Віршований супровід. Використання чистомовок, лічилок, віршів для координації слова з рухом.

Співи. Формування плавного видиху та розвиток вокальних навичок.

Практичні (рухові) методи.

Це основа логоритміки. Вони базуються на методі імітації (наслідування рухів тварин, природних явищ) та ігровому методі.

Метод імпровізації. Розвиток творчих здібностей через вільне диригування або танець під музику різного характеру.

Метод варіативності. Зміна темпу, ритму або амплітуди руху під час виконання однієї і тієї ж вправи.

Порівняння методів їх інструментарію та мети

Метод	Інструментарій	Мета
Репродуктивний	Повторення за зразком	Закріплення правильної артикуляції та координації.
Ігровий	Сюжетно-рольові ігри	Зняття емоційної напруги, розвиток комунікації.
Ритмічний	Метроном, музичний супровід	Стабілізація темпу та ритму мовлення.
Пошуковий	Творчі завдання	Розвиток слухової уваги та реакції на зміну сигналу.

3. Методи і прийоми навчання у логopedичній ритміці.

У логоритміці використовується класична педагогічна класифікація методів, але з обов'язковим корекційним спрямуванням.

Наочні методи.

Спрямовані на формування зорового та слухового образу руху та звуку.

Метод зорової наочності. Показ педагогом взірця руху, використання схем, малюнків, відеоматеріалів.

Метод слухової наочності. Прослуховування музичних фрагментів, що передають характер руху (марш, біг, колискова), прослуховування правильної вимови.

Тактильно-м'язова наочність. Допомога педагога у наданні тілу дитини правильної пози, відчуття вібрації при вимові звуків.

Прийоми.

Показ: повний, частинний, уповільнений.

Тактильне спрямування: педагог направляє руку дитини для відстукування ритму.

Використання орієнтирів: розкладання обручів, ліній, прапорців для координації рухів у просторі.

Словесні методи.

Звернені до свідомості дитини, допомагають зрозуміти завдання та зв'язати його з мовленням.

Метод пояснення. Короткі, чіткі інструкції в ритмічному темпі.

Метод бесіди. Попередня підготовка до сприйняття музичного образу.

Метод словесного супроводу. Ритмізоване промовляння віршів, чистомовок під час руху.

Прийоми.

Образні порівняння: «йдемо м'яко, як котики», «стрибаємо легко, як м'ячики».

Ритмізовані команди: використання акцентів у голосі («Крок! Крок! По-біг-ли!»).

Запитання: для активізації пам'яті та уваги студента/дитини.

Практичні методи

Це основа занять, де відбувається багаторазове повторення дій для формування навички.

Метод вправ. Репродуктивні (повторення за зразком) та конструктивні (самостійне виконання в нових умовах).

Ігровий метод. Проведення вправ у формі сюжетної гри, що знімає психологічне напруження.

Змагальний метод. Використовується на етапі закріплення (хто чіткіше відтворить ритмічний малюнок).

Прийоми.

Диригування: супровід мовлення рухами руки для стабілізації темпу.

Гра на дитячих музичних інструментах: для розвитку дрібної моторики та почуття ритму.

Моделювання: створення дітьми власних ритмічних схем.

Специфічні корекційні методи логоритміки.

Ці методи є визначальними саме для вашої спеціальності.

Метод активного спостереження за мовленням. Аналіз ритмічних помилок у мовленні під час руху.

Метод релаксації. Навчання чергуванню м'язового напруження та розслаблення (важливо для дітей із заїканням та дизартрією).

Метод імпровізації. Розвиток здатності до вільного самовираження через рух під музику без попереднього показу.

Взаємозв'язок методів у структурі заняття.

Етап заняття	Домінуючий метод	Основний прийом
Вступна частина	Наочний, словесний	Марширування під музику, команди
Корекційна частина	Практичний, корекційний	Співи, вправи на артикуляцію, релаксація
Заклучна частина	Словесний, ігровий	Спокійна ходьба, аналіз успіхів

4. Основні поняття логopedичної ритміки.

Для розуміння сутності логopedичної ритміки необхідно розкрити зміст таких понять, як рух, рухове вміння, рухова навичка, психомоторний розвиток, ритм, ритміка, музичний ритм, музично-ритмічне почуття, музично-рухове виховання, рухливі ігри, кінезітерапія, лікувальна ритміка, логopedична ритміка. Ці поняття виникли в різні періоди розвитку суспільства. Зміст їх поглиблюється, уточнюється в міру розвитку різних наук про людину.

Рух є основною біологічною якістю живої матерії, він розвивається і вдосконалюється разом з еволюцією живої природи. Рух є одним з основних механізмів урівноваження в системі «організм-середовище». Організм

людини не просто врівноважується із середовищем, але активно пристосовується, адаптується, і в процесі цієї адаптації він, з одного боку, вдосконалюється структурно і функціонально, а з іншого – активно змінює і пристосовує середовище. В даному процесі рух у людини набуває специфічного, якісно нового характеру, який обумовлений свідомим, соціально-біологічним характером діяльності людини, є основним засобом зв'язку і взаємодії, активної адаптації та трудової діяльності. В силу цього рух використовується і як потужний фактор профілактики, лікування і реабілітації.

Рухове вміння – це ступінь оволодіння технікою дії, яка відрізняється підвищеною концентрацією уваги на складові частини руху і способи вирішення рухового завдання.

Рухова навичка – такий ступінь володіння технікою дії, при якій управління рухами відбувається автоматизовано і дії відрізняються високою технічністю. Вироблення рухової навички не виключає усвідомлення рухового акту в цілому. Свідомість необхідна для виконання поставленого рухового завдання, для контролю руху і в деяких випадках навіть часткової деавтоматизації навички в зв'язку з несподівано зміненими умовами виконання рухового завдання. Формування рухової навички – це процес утворення динамічного стереотипу при взаємодії першої та другої сигнальної систем, з переважаючим значенням останньої.

Рухи тіла дитини і сприйняття нею різних відчуттів (зорових, слухових, тактильних, смакових, рівноваги, кінестетичних відчуттів і ін.) на початкових етапах розвитку є засобом пізнання навколишнього світу на більш елементарному рівні, ніж інтелектуальне пізнання. При порушенні психомоторного розвитку здійснюється неповний або неправильний аналіз відчуттів різних модальностей. При цьому з виключенням одного з аналізаторів поріг чутливості інших знижується. Наприклад, педагоги, вихователі, що працюють з дітьми з помірною розумовою відсталістю, приділяють багато уваги тому, щоб навчити дітей

цілеспрямованому, довільному руху, цілеспрямованим артикуляційним рухам і т. п. Педагоги, що працюють з глухими і слабочуючими, приділяють увагу тому, щоб навчити своїх вихованців користуватися зором при читанні або навчити правильній артикуляції голосних і приголосних звуків. Педагоги, що працюють зі сліпими та слабозорими, виробляють у своїх вихованців уміння і здатність пристосування руху до різної поверхні, по якій вони пересуваються, і до розміщення предметів, меблів, а також в оволодінні читанням за Брайлем, яке вимагає найвищої тактильної здатності, просторової орієнтації, тонких рухових відчуттів.

Дитина, з типовим розвитком в психомоторному відношенні, проходить кілька етапів. Психомоторний розвиток починається з неспецифічної маніпуляції з предметами і триває до розумної, усвідомленої діяльності, яка розуміється як цілеспрямоване і плановане сприйняття і перетворення дійсності за допомогою дій.

Кожен рух відбувається в певному ритмі. Поняття «ритм» має широке поширення і застосовується по відношенню до різних випадків: ритм вірша, прози, серця, дихання, ритм пори року, дня і ночі, ритм роботи і т.д. ритм виступає і як якась універсальна космічна категорія. «Простір і час наповнені матерією, підпорядкованої законам вічного ритму», – говорив Е. Жак-Далькроз. Неможливо знайти визначення ритму, яке б підходило до всіх явищ.

Найчастіше поняття ритму зв'язується з особливостями чергування явищ у часі, але можна говорити і про «просторовий ритмі» щодо балету, живопису, скульптури, архітектури.

Основну ознаку ритму прийнято бачити в більш-менш суворій періодичності повторення. Обов'язковою умовою ритму є наявність акцентів – більш сильних в будь-якому відношенні подразнень. Без акцентів немає ритму.

У педагогічному аспекті ритміка (від грецького *rhythmos* – відноситься до ритму, рівномірний) – це система фізичних вправ, побудована на зв'язку рухів з музикою.

Ритміка є складовою частиною фізичного та художнього виховання, особливо в дитячому віці. Вона сприяє гармонійному фізичному розвитку дітей, розвитку музичного слуху, музичної пам'яті, виразності рухів; знайомить дітей з музикою, танцями, піснями, вчить в рухах висловлювати характер і темп музичного твору. На заняттях ритмікою використовуються біг, стрибки, ігрові вправи, елементи художньої гімнастики, танцювальні та імітаційні рухи.

Відчуття ритму в основі своїй має моторну, активну природу, завжди супроводжується моторними реакціями. Сутність моторних реакцій полягає в тому, що сприйняття ритму викликає різноманіття кінестетичних відчуттів.

Найбільш активно моторні реакції проявляються при сприйнятті акценту. Рухи при цьому можуть бути дійсними і уявними. Дійсні рухи виражаються як зародкові і повні. Зародкові рухи виникають внаслідок іннервації голосових зв'язок і допоміжних частин голосового апарату, а також м'язів пальців, губ і інших м'язів. Повні рухи виражаються зовні: постукування ногою, хитання головою, розмахування рукою.

Уявні рухи не проявляються зовні, слухач представляє їх подумки.

Музичний ритм є вираженням деякого емоційного змісту. Він має і моторну, і емоційну природу, так як в основі його лежить сприйняття виразності музики. Без музики почуття музичного ритму не може розвинути.

Музично-ритмічне почуття характеризується здатність активно переживати (відображати в русі) музику і внаслідок цього тонко відчувати емоційну виразність тимчасового ходу музичного руху.

На основі розвитку музично-ритмічного почуття будується музично-ритмічне виховання. Його зміст становить цілеспрямоване формування

особистості шляхом впливу на неї музики і ритму з метою виховання пізнавальної, вольової та емоційної сфер особистості.

Змістом музично-ритмічного виховання є пісня, гра, трудовий ритмізований процес, свято.

Лікувальна ритміка є частиною кінезітерапії. Її завдання полягає в тому, щоб за допомогою системи фізичних вправ під музику розвинути почуття ритму і використовувати його в лікувально-корекційних цілях.

Складовою ланкою лікувальної ритміки є логопедична ритміка.

Рекомендована література:

1. Кавиліна Г.К. Конспект лекцій до дисципліни «Логоритміка» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 012 Дошкільна освіта, додаткової спеціальності 016 Логопедія. Одеса, 2021. 61 с.
[http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/12444/1/%D0%9B%D0%9E%D0%93%D0%9E%D0%A0%D0%98%D0%A2%D0%9C%D0%86%D0%9A%D0%90%20%D0%9C%D0%95%D0%A2%D0%9E%D0%94%D0%98%D0%A7%D0%9A%D0%90%20\(1\).pdf](http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/12444/1/%D0%9B%D0%9E%D0%93%D0%9E%D0%A0%D0%98%D0%A2%D0%9C%D0%86%D0%9A%D0%90%20%D0%9C%D0%95%D0%A2%D0%9E%D0%94%D0%98%D0%A7%D0%9A%D0%90%20(1).pdf)
2. Кузава І., Капітула М. Логоритміка як засіб розвитку звязного мовлення у дітей з інтелектуальними порушеннями. *Вісник Дніпрвської академії неперервної освіти.* №2 (9). 2025. С. 164-170.
[file:///C:/Users/Admin/Downloads/288-Article%20Text-532-2-10-20260427%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/Admin/Downloads/288-Article%20Text-532-2-10-20260427%20(2).pdf)
3. Лазаренко О. І. Логоритміка як складова корекційної роботи вчителя-логопеда <http://ru.calameo.com/read/004606231a9d15636835e>
4. Лісова Л.І. Логоритміка з методикою: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський: ПП «Медобори-2006» 2018. 132 с.
<http://elar.kpnu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/6647/Lisova-L.I.-Lohorytmika-z-metodykoiu.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Питання для самоконтролю.

1. Дайте визначення логопедичної ритміки.
2. Які основні поняття логопедичної ритміки?
3. З яких фаз складається онтогенез моторної функції?
4. Які рівні побудови та етапи виконання мимовільних рухів?
5. З якими науками біологічного та гуманітарного циклів пов'язана логоритміка?

6. Назвіть методи дослідження логоритміки. Наведіть приклад дослідження рухових можливостей в осіб з мовленнєвою патологією за допомогою певного методу.

Тема 2. Система логоритмічного виховання

План:

1. З історії музично-ритмічного і логоритмічного виховання.
2. Особливості та основні ланки логопедичної ритміки.

1. З історії музично-ритмічного і логоритмічного виховання.

Становлення логоритміки як науки відбувалося у три основні етапи: зародження ритмічного виховання, формування лікувальної ритміки та виокремлення логопедичного спрямування.

Фундатором музично-ритмічного виховання є швейцарський педагог і композитор Еміль Жак-Далькроз (початок ХХ ст.). Він помітив, що музика здатна організовувати рухи, а розвиток почуття ритму сприяє подоланню м'язової скутості. Його система «евритміки» спочатку мала суто музичну мету, але згодом її почали застосовувати в терапії.

На українських теренах ідеї Далькроза почали поширюватися дуже швидко. Значний внесок у розвиток теорії ритму в цей період зробили: С. Волконський – популяризатор ритміки як методу виховання особистості. Н. Александрова – розробляла методіку ритміки для дітей дошкільного віку, що стало підґрунтям для майбутньої корекційної роботи.

У 1920-1930-х роках ритміку почали використовувати в клініках для лікування нервово-психічних захворювань, що дало поштовх до появи «лікувальної ритміки».

Українська наукова школа відіграла ключову роль у трансформації загальної ритміки в логопедичну. В. Гіляровський та Н. Самойленко у 1930-х роках вони вперше обґрунтували використання ритміки в комплексному лікуванні заїкання. Було доведено, що ритмізація рухів допомагає

перебудувати мовленнєву моторику. Ганна Бережна одна з перших українських дослідниць, яка адаптувала музично-ритмічні вправи для дітей з вадами слуху та мовлення, заклавши основи сурдо- та логоритміки. Клавдія Тарасова відома своїми дослідженнями сенсорних здібностей дітей. Її праці про розвиток музичного слуху та ритму є фундаментальними для побудови занять із дітьми, що мають особливі освітні потреби. Рита Кузнєцова розробляла методичні рекомендації щодо використання музично-ритмічних засобів у корекції мовлення, які десятиліттями використовувалися в українських садочках та школах.

На сучасному етапі логоритміка розглядається як синтетична дисципліна. Важливими для української науки є праці сучасних фахівців (наприклад, М. Шеремет, С. Коноплястої), які інтегрують логоритміку в загальну систему нейропсихологічної корекції.

Сьогодні в Україні логоритміка активно використовується для роботи з дітьми з: тяжкими порушеннями мовлення (ТПМ); розладами аутистичного спектра (РАС); порушеннями інтелектуального розвитку.

2. Особливості та основні ланки логопедичної ритміки.

На відміну від музичного виховання, де головною метою є естетичний розвиток, логоритміка має чітке корекційне спрямування.

Синтетичність. Це поєднання трьох компонентів: *музики, руху та слова*. Жоден із них не є другорядним.

Пріоритет мовленнєвої мети. Кожна вправа (навіть якщо це біг чи стрибки) підпорядкована виправленню мовленнєвого порушення.

Динамічність. Постійна зміна видів діяльності, що дозволяє підтримувати увагу дітей із порушеннями психоемоційної сфери.

Варіативність. Можливість адаптувати складність ритмічного малюнка під індивідуальні можливості дитини (наприклад, для дитини з ДЦП акцент на міміці, для дитини з заїканням – на темпі).

Ланки – це складові частини системи, які забезпечують всебічний вплив на сенсомоторну сферу дитини. У спеціальній літературі виділяють дві великі групи.

I. Ланка розвитку немовленнєвих процесів:

Ці елементи готують «фундамент» для нормального функціонування організму та психіки.

1. Розвиток загальної моторики. Координація рухів, нормалізація м'язового тону, розвиток статичної та динамічної рівноваги.

2. Розвиток почуття ритму. Здатність сприймати та відтворювати часові та просторові параметри рухів.

3. Орієнтація у просторі. Розуміння понять «право-ліво», «вгору-вниз», вміння перебудовуватися в коло чи шеренгу.

4. Розвиток психічних процесів. Тренування слухової уваги, пам'яті (зорової та моторної), зорово-просторового сприйняття.

II. Ланка розвитку мовленнєвих процесів:

Це специфічні вправи, спрямовані безпосередньо на мовленнєвий апарат.

1. Розвиток мовленнєвого дихання. Формування тривалого, плавного видиху, необхідного для зв'язного мовлення.

2. Артикуляційна моторика. Ритмічне виконання вправ для губ та язика під музичний супровід.

3. Фонематичне сприймання. Вміння розрізняти звуки на слух, виділяти темп та тембр мовлення.

4. Темпо-ритмічна організація мовлення. Корекція заїкання, прискороного (тахілалія) чи уповільненого (брадилалія) темпу мовлення.

Схематичне представлення ланок логоритміки

Ланка	Складові	Корекційний ефект
Рухова	Ходьба, біг, вправи на координацію	Зняття м'язових затисків, розвиток спритності.
Музична	Сприймання ритму, темпу, висоти звуку	Стабілізація нервової системи, розвиток слуху.

Мовленнєва	Співи, чистомовки, логоритмічні ігри	Чітка дикція, правильне дихання, темп.
------------	--------------------------------------	--

Рекомендована література:

1. Кавиліна Г.К. Конспект лекцій до дисципліни «Логоритміка» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 012 Дошкільна освіта, додаткової спеціальності 016 Логопедія. Одеса, 2021. 61 с.
[http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/12444/1/%D0%9B%D0%9E%D0%93%D0%9E%D0%A0%D0%98%D0%A2%D0%9C%D0%86%D0%9A%D0%90%D0%9C%D0%95%D0%A2%D0%9E%D0%94%D0%98%D0%A7%D0%9A%D0%90%20\(1\).pdf](http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/12444/1/%D0%9B%D0%9E%D0%93%D0%9E%D0%A0%D0%98%D0%A2%D0%9C%D0%86%D0%9A%D0%90%D0%9C%D0%95%D0%A2%D0%9E%D0%94%D0%98%D0%A7%D0%9A%D0%90%20(1).pdf)
2. Лісова Л.І. Логоритміка з методикою: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський: ПП «Медобори-2006» 2018. 132 с.
<http://elar.kpnu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/6647/Lisova-L.I.-Lohorytmika-z-metodykoiu.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
3. Програма з Логоритміки / укл. Л. С. Куравська; Програма з Ритміки / укл. Ю. А. Бондаренко; Програма з Ритміки / укл. О.А. Вовченко
<http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/osvita-osib-z-osoblivimipotrebami/navchalni-programi/korekzijni-programi.html>
4. Сакір Н.О. Логоритміка як засіб для сприйняття розвитку мовлення та мови дітей дошкільного віку. *Освіта та розвиток обдарованої особистості.* № 3 (90). 2023. С. 61-65.
<https://otr.iod.gov.ua/ojs/index.php/otr/article/view/72>
5. Самаріна С.І. Історія становлення і розвитку логоритмічного виховання дітей. *Наукові записки.* Психолого-педагогічні науки. Ніженський державний університет ім. М. Гоголя, 2017. № 3. С. 288-290.
file:///C:/Users/Admin/Downloads/Nzspp_2017_3_42.pdf

Питання для самоконтролю.

1. В чому сутність методу Е. Жак-Далькроза?
2. Яка роль ритмічної гімнастики в становленні системи логоритмічного виховання?
3. Назвіть особливості логоритміки.
4. Яка роль основних ланок логоритміки в корекційно-виховному процесі?

Тема 3. Зміст і структура логопедичної ритміки.

План:

1. Музично-ритмічний вплив на дітей дошкільного віку, школярів, підлітків і дорослих з мовною патологією.
2. Завдання музично-ритмічного і логоритмічного виховання дітей, підлітків і дорослих.

1. Музично-ритмічний вплив на дітей дошкільного віку, школярів, підлітків і дорослих з мовною патологією.

Музично-ритмічне виховання має бути адаптованим до провідної діяльності кожної вікової категорії.

Для дошкільників провідною діяльністю є гра, тому логоритміка базується на сюжетно-ігрових методах.

Мета. Розвиток загальної та дрібної моторики, формування мовленнєвого дихання та слухової уваги.

Специфіка впливу. Використання образних рухів (імітація тварин, природних явищ). Музика має бути яскравою, з чітким ритмом.

Результат. Подолання затримок мовленнєвого розвитку, підготовка артикуляційного апарату до правильної вимови звуків.

Здодувачі початкової та середньої освіти. У цьому віці пріоритетною стає навчальна діяльність. Логоритміка стає більш структурованою.

Мета. Корекція порушень писемного мовлення (дислалія, дизграфія), розвиток фонематичного слуху та темпо-ритмічної сторони мовлення.

Специфіка впливу. Вправи на координацію слова з рухом стають складнішими (наприклад, відстукування ритмічних малюнків під час читання віршів). Велика увага приділяється орієнтації у просторі та вправам на увагу.

Результат. Підвищення самоконтролю за власним мовленням, покращення дикції та координації рухів.

Робота з підлітками вимагає особливого психологічного підходу, оскільки для них характерна емоційна нестабільність та часто — сором'язливість через мовленнєве порушення.

Мета. Зняття психоемоційного напруження, подолання мовленнєвого негативізму, робота над впевненістю.

Специфіка впливу. Використання сучасної музики, елементів танцювальної терапії, вправ на релаксацію. Логоритміка часто набуває характеру тренінгу спілкування.

Результат. Соціалізація, зменшення симптомів заїкання (якщо воно є), покращення емоційного стану.

Для дорослих логоритміка є частиною реабілітаційного процесу (наприклад, після травм, інсультів або при хронічному заїканні).

Мета. Відновлення втрачених мовленнєвих функцій, стабілізація емоційного фону, нормалізація темпу мовлення.

Специфіка впливу. Акцент на свідомому виконанні вправ. Використовуються методи активного слухання, вокалотерапія, ритмічна гімнастика з мовленнєвим супроводом.

Результат. Компенсація мовленнєвого порушення, відновлення комунікативних навичок у професійній та побутовій сферах.

Порівняльна таблиця вікових особливостей

Вікова група	Провідний метод	Основний інструментарій
Дошкільники	Ігровий	Казки, вірші-забавки, іграшки-інструменти.
Школярі	Навчально-тренувальний	Ритмічні схеми, логопедичні чистомовки.
Підлітки	Психотерапевтичний	Елементи джазу, сучасний танець, релакс.
Дорослі	Реабілітаційний	Вокальні вправи, дихальна гімнастика.

2. Завдання музично-ритмічного і логоритмічного виховання дітей, підлітків і дорослих.

Незважаючи на різницю у вікових категоріях, існують загальні завдання, що є спільними для всіх груп із порушеннями мовлення.

Загальні завдання (універсальні).

Оздоровчі: зміцнення опорно-рухового апарату, розвиток правильного дихання, формування правильної постави та розвиток моторики (загальної, дрібної, м'якої).

Освітні: навчання навичкам виконання рухів під музику, засвоєння музично-ритмічних понять (темп, ритм, метр), формування знань про будову мовленнєвого апарату.

Корекційні: розвиток слухової уваги, подолання мовленнєвого негативізму, нормалізація темпо-ритмічної сторони мовлення, розвиток артикуляційного праксису.

Виховні: виховання естетичного смаку, розвиток почуття колективізму, здатності до самоконтролю та вольової регуляції.

Специфіка завдань за віковими групами.

Для дітей дошкільного віку.

У дошкільників основний акцент робиться на базових механізмах розвитку. Формування здатності координувати рухи зі словом. Розвиток фонематичного слуху та підготовка до сприйняття звукового складу слова. Зняття психоемоційного напруження через ігрову діяльність. Виховання здатності перемикатися з одного виду діяльності на інший.

Для здобувачів початкової та середньої освіти.

Завдання зміщуються у бік корекції складних порушень та психологічної підтримки. Корекція порушень темпу і ритму мовлення (особливо при заїканні). Розвиток просодичної сторони мовлення (інтонація, виразність, паузація). Формування навичок саморегуляції та подолання «страху мовлення» (логофобії). Розвиток творчої активності та впевненості під час публічних виступів.

Для дорослих.

Завдання набувають реабілітаційного та професійно-прикладного характеру. Відновлення темпо-ритмічних структур мовлення після перенесених захворювань. Вироблення стійких компенсаторних навичок при складних порушеннях. Адаптація до соціальних ситуацій спілкування через

ритмічну стабілізацію нервової системи. Покращення комунікативної виразності та невербальних засобів спілкування (міміка, жести).

Структурна модель завдань логоритміки

Напрямок	Основні завдання	Сфери впливу
Фізичний	Регуляція м'язового тону, розвиток координації.	Психомоторика, вестибулярний апарат.
Музичний	Розвиток музичного слуху, відчуття метру.	Сенсорне сприйняття, слухова пам'ять.
Мовленнєвий	Формування мовленнєвого дихання, артикуляції.	Мовленнєвий апарат, фонематика.
Психологічний	Подолання тривожності, розвиток емоцій.	Емоційно-вольова сфера, самооцінка.

Рекомендована література:

1. Лазаренко О. І. Логоритміка як складова корекційної роботи вчителя-логопеда <http://ru.calameo.com/read/004606231a9d15636835e>
2. Лісова Л.І. Логоритміка з методикою: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський: ПП «Медобори-2006» 2018. 132 с. <http://elar.kpnu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/6647/Lisova-L.I.-Lohorytmika-z-metodykoju.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
3. Логоритміка – методика розвитку мовлення <http://irc-netushyn.miskrada.org.ua/news/08-40-18-11-12-2020/>
4. Логоритміка українською "Їжачок" <https://www.pinterest.com/pin/628674429226258884/>
5. Програма з Логоритміки / укл. Л. С. Куравська; Програма з Ритміки / укл. Ю. А. Бондаренко; Програма з Ритміки / укл. О.А. Вовченко <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/osvita-osib-z-osoblivimipotrebami/navchalni-programi/korekcijni-programi.html>
6. Сакір Н.О. Логоритміка як засіб для сприйняття розвитку мовлення та мови дітей дошкільного віку. *Освіта та розвиток обдарованої особистості.* № 3 (90). 2023. С. 61-65. <https://otr.iod.gov.ua/ojs/index.php/otr/article/view/72>
7. Самаріна С.І. Історія становлення і розвитку логоритмічного виховання дітей. *Наукові запски.* Психолого-педагогічні науки. Ніженський державний університет ім. М. Гоголя, 2017. № 3. С. 288-290. file:///C:/Users/Admin/Downloads/Nzspp_2017_3_42.pdf

Питання для самоконтролю.

1. Яка роль руху в розвитку мовлення і загально-рухової функції людини?
2. Яке значення фразування під час сприйняття музики і побудови рухів?
3. Які особливості розв'язування завдань музично-ритмічного виховання в роботі зі школярами, підлітками і дорослими?

Тема 4. Засоби логопедичної ритміки.

План:

1. Загальна характеристика засобів логопедичної ритміки.
2. Ходьба і марширування в різних напрямках.
3. Вправи на розвиток дихання, голосу, артикуляції.
4. Вправи, що регулюють м'язовий тонус.
5. Вправи на активізацію уваги.
6. Рахункові вправи.
7. Мовленнєві вправи без музичного супроводу.
8. Вправи, що формують відчуття музичного ритму або метра.
9. Вправи, що формують відчуття музичного темпу.
10. Ритмічні вправи.
11. Спів.
12. Гра на музичних інструментах.
13. Музична самостійна діяльність.
14. Ігрова діяльність.
15. Вправи для розвитку творчої ініціативи.
16. Заклучні вправи.

1. Загальна характеристика засобів логопедичної ритміки.

Засобами логопедичної ритміки є: ходьба і марширування в різних напрямках; вправи на розвиток дихання, голосу та артикуляції; вправи, що регулюють м'язовий тонус; вправи, які активізують увагу; рахункові вправи, що формують почуття музичного розміру; вправи, що формують почуття музичного темпу; ритмічні вправи; спів; вправи в грі на інструментах; самостійна музична діяльність з мовними порушеннями; ігрова діяльність; вправи для розвитку творчої ініціативи.

Логоритмічні засоби набувають своєї специфічності в процесі музичного виховання, але в основному вони розглядаються як лікувально-

педагогічний метод в нервово-психіатричних і логопедичних установах.

Основний принцип побудови всіх перерахованих видів роботи – тісний взаємозв'язок руху з музикою; включення мовленнєвого матеріалу.

Слово може бути введене в найрізноманітніших формах: це тексти пісень, хороводів, драматизації, спів, інсценування на задану тему, команди ведучого в рухливих іграх, вказівки ведучого (режисера) сценарію тощо. Введення слова дає можливість створювати також і цілий ряд вправ, керованих не музичним ритмом, а ритмом у віршованій формі, що дозволяє зберігати при цьому принцип ритмічності в рухах.

Засоби логопедичної ритміки можна уявити як систему поступово ускладнених ритмічних, логоритмічних і музично-ритмічних вправ і завдань, що лежать в основі самостійної рухової, музичної і мовленнєвої діяльності людей з мовленнєвими порушеннями.

2. Ходьба і марширування в різних напрямках.

Ходьба і марширування – вступні вправи. Вони організуються з метою щоб навчити дітей початковим навичкам ходьби по колу, поодинці, парами, групою, обходити різні предмети, не зустрічатися під час зустрічної ходьби, дотримуватися заданого напрямку, рухатися за орієнтирами, дотримуватися однакової відстані, а також будувати шеренги, лінійки, колони тощо. Діти навчаються орієнтуватися в просторі, в право-лівосторонньому напрямках руху, в поворотах.

3. Вправи на розвиток дихання, голосу, артикуляції.

Ці вправи проводяться відповідно до етапів і завдань логопедичної роботи на початку корекційного курсу. Поступово кількість цих вправ в середині і наприкінці цього курсу скорочується.

Мета вправи – сприяти нормалізації діяльності периферичних відділів мовленнєвого апарату.

Вправи на розвиток дихання сприяють виробленню правильного діафрагмального дихання, тривалості видиху, його сили і поступовості, їх можна поєднувати з рухами рук (вгору - вниз, вгору - в сторони, вгору - на

пояс, вгору - на голову і т.д.), тулуба (повороти вправо - вліво, нахили вперед, кругові обертання).

З вимови на видиху голосних і приголосних звуків починається робота над голосом. Необхідно виховувати силу, висоту, тривалість звучання і виразність голосу, яка визначається його тембром.

Вправи з розвитку голосу проводяться з музичним супроводом і без нього. Голосні звуки проспівуються зі змінами у висоті голосу. Якщо дана вправа відразу не виходить, можна використовувати "муркотіння" або "гудіння", щоб домогтися зміни у висоті.

Сила голосу виробляється у вимові голосних (більш голосно або тихіше), з відповідним посиленням або ослабленням музичного акомпанементу. Загальна тривалість звучання голосу залежить від тривалості видиху.

Вихованню чіткої дикції сприяють дихальні, голосові і артикуляційні вправи. Спочатку під ритмічну музику або рахунок логопеда який позначає німою артикуляцією, потім вимовляються шепітним мовленням, голосно.

До середини корекційного курсу дихальні, голосові і артикуляційні вправи включаються в рухливі ігри, ігри-драматизації, в ходьбу під керівництвом, у вправи з ударами, рахунком, співом.

4. Вправи, що регулюють м'язовий тонус.

Ці вправи дозволяють дітям керувати своїми м'язами та навчитися керувати своїми рухами.

Дошкільнята і молодші школярі знайомляться з гучним і тихим звучанням музичного інструмента спочатку в положенні стоячи або сидячи біля нього і виконуючи, наприклад, м'які рухи прапорцями внизу – на тихе звучання і сильніші помаху ними над головою – на гучне звучання; крім прапорців, можна використовувати барабан, бубон, обруч, стрічку. Надалі вправи ускладнюються. Діти виконують завдання з предметами під час ходьби, бігу. Так, на сильне звучання діти йдуть по колу, розмахують прапорцями, на тихе – зупиняються, ховають їх за спину. Різницю звучання

можна позначити і характером кроку: на гучне звучання діти йдуть на всій ступні, на тихе – на пальчиках. Нарешті, пропонується одне звучання для ніг, інше для рук, пов'язане зі зміною сили звучання.

5. Вправи на активізацію уваги.

Завдяки цим вправам виховується швидка і точна реакція на зорові і слухові подразники, розвиваються всі види пам'яті: зорова, слухова, моторна. Організовуючи рухову сферу, ми тим самим формуємо певні стани, які полягають в готовності діяти певним чином в певному напрямку. Виховання такої готовності сприяє і вихованню уваги: її стійкості, спостережливості, переключенню, розподілу, вмінню відтворювати заданий ряд послідовних дій, здатності переключатися з одного руху на інший, утримувати в пам'яті послідовність рухів.

Вихованню уваги сприяють також сигнали: слово, музика, жест. Особливо широко використовується музика. Зміна музичних відрізків, темпів, ритмів, контрастність регістрів, характер і сила звуку, форма музичного твору дозволяють регулювати зміну рухів, що складають вправу.

На логоритмічних заняттях проводиться зазвичай одна вправа на активізацію уваги. Тому, необхідно вибрати таке рухове завдання, яке було б пов'язане з бігом, маршируванням, або завдання статичного характеру.

6. Рахункові вправи.

Ці вправи використовуються на логоритмічних заняттях для організації поведінки дітей і дорослих при виконанні завдань, особливо складних побудов, серій рухів.

На початку корекційного курсу рахункові вправи включаються в організаційний момент: черговий каже, скільки дітей (дорослих) прийшло на заняття. Потім перераховуються по порядку, розраховуються на перший і другий, перший, другий і третій і т.д., залежно від мети вправи.

Рахунок допомагає дітям правильно встати парами, побудуватися в дві колони, у дві шеренги, встати по троє, четверо і т.д.

Рахункові вправи включаються в зарядку. Наприклад, черговий дає завдання: на рахунок «раз» – підняти руки вгору («сніп»), на рахунок «два» – руки в сторони («ялинка»), на рахунок "три" – присісти («пеньок»). Причому черговий говорить або цифри, або слова, що позначають різні рухи.

7. Мовленнєві вправи без музичного супроводу.

Ці вправи, вперше запропоновані для роботи з дітьми із заїканням В. Гринером. Вони представляють інтерес для логопеда, який не володіє музичним інструментом. Такі завдання можна використовувати при проведенні ранкової зарядки або фізкультхвилинки під час логопедичних занять, з промовлянням віршованих рядків, як з рухами, так і без них. Однак слід пам'ятати, що рухи не повинні бути механічними. Для проведення занять необхідно спеціально підбирати матеріал, керуючись різною корекційною спрямованістю логоритмічних занять:

- мовленнєвий матеріал для нормалізації темпу і ритму;
- для розвитку словника (дієслівного, іменникового) у дітей із загальним недорозвиненням мовлення;
- для автоматизації звуковимови у дітей з дизартрією.

8. Вправи, що формують відчуття музичного ритму або метра.

Музичний метр являє собою систему співвідношень акцентів і ненаголошених часток різних рангів, ця система визначається кількістю метричних рівнів і конкретним малюнком різних в метричному відношенні тимчасових часток. Тим, хто займається необхідно дати початкове поняття про акцент як ударний моменті в звучанні. Вони повинні навчитися прислухатися і розрізняти окремі ударні моменти на тлі звучання рівної сили, а потім давати на них відповідну реакцію умовним рухом.

Спочатку проводиться спеціальна робота над несподіваним акцентом, потім над метричним (рівномірно повторюється) і перехідним. Після початкового засвоєння цих понять заняття проводяться так само, як і заняття на увагу.

Акцент виділяється акордом в будь-якому регістрі рояля або ударом в

барабан. Ті хто займаються, стоячи або сидячи на місці, відповідають умовною руховою реакцією (хлопком, рухом ноги, передачею предмета).

9. Вправи, що формують відчуття музичного темпу.

Темп – це швидкість музичного виконання, яка визначається насамперед частотою чергування основних метричних долей, що позначається числом ударів в хвилину.

Темповий діапазон ділиться на три області: область повільних, помірних (середніх) і швидких темпів. Спочатку темп засвоюється на простих рухах: хлопках, на ударах в барабан, помахами руками тощо. Надалі включаються рухи ногами на місці, біг. Для занять спочатку беруться дві темпові швидкості: нормальна ходьба і біг. Далі переходять до поступового прискорення і уповільнення темпу, засвоївши поняття "швидко" і "повільно".

Для відпрацювання темпу руху в колективі потрібно знати темп руху кожної дитини. Це допоможе вміло направити в потрібний темп того, у кого дуже швидкий темп руху або занадто уповільнений. Корекція порушень темпу особливо важлива для осіб із заїканням, тахілалією, брадилалією, дизартрією, афазією. Нормалізація темпу руху допомагає відновити правильний мовленнєвий темп. З дітьми молодшого віку темп рухів відпрацьовується під час кроків і бігу, при виконанні вправ з предметами.

10. Ритмічні вправи.

Ритм служить засобом виховання і розвитку в осіб з мовленнєвими порушеннями почуття ритму під час руху і включення його в мовлення.

Точне визначення музичного ритму у вузькому розумінні наступне: "Музичний ритм – являє собою закономірний розподіл в часі ритмічних одиниць (ритмічний малюнок), підпорядкований регулярному чергуванню опорних і перехідних часток часу (м), який відбувається з певною швидкістю (темпом)".

11. Спів.

Спів – складний процес звукоутворення, в якому є важливою координація слуху та голосу, взаємодія співочої інтонації, слухового і

м'язового відчуттів.

Спів і рух під музику роблять позитивний вплив на осіб з різними мовленнєвими порушеннями. Органічним елементом пісні є слово. Музика і слово виробляють почуття організованості, людина підсвідомо відчуває, що після одного звуку настає інший, після складу – склад. Особливо важливим лікувальним засобом є спів хором. Тексти пісень повинні стимулювати інтерес, робити багатшими їх емоційні переживання. В такому психологічному стані зменшуються негативні комплекси, а завдяки цьому легше долаються мовленнєві порушення.

Пристаючи до занять, з'ясуємо співочий діапазон, надалі нагадуємо, що під час співу потрібно не напружуватися, сидіти або стояти прямо, тіло повинно бути розкуте, дихання вільне і легке. При підборі співочого матеріалу необхідно враховувати вікові можливості та співочий діапазон.

12. Гра на музичних інструментах.

Гра на дитячих інструментах також використовується на заняттях з логоритміки. Музичним іграшкам і дитячим інструментам відводиться особлива роль, оскільки вони втягують дитини в сферу музики, допомагають розвинути її творчі здібності. Деякі музичні іграшки використовуються як наочні дидактичні посібники. Вони допомагають педагогу не тільки розвивати музично-сенсорні здібності дошкільнят і школярів, а й знайомити їх з окремими елементами музичної грамоти.

Музичні іграшки найчастіше застосовуються в сюжетних і дидактичних іграх. Діти молодшого віку з задоволенням грають з ними, організовують маленький оркестр.

Дитячі музичні інструменти і музичні іграшки діляться на беззвучні і ті, що звучать.

13. Музична самотійна діяльність.

Музична самотійна діяльність сприяє розвитку координації слуху, голосу і руху, тонального і ритмічного відчуття; вихованню любові до

музики і співу; збагаченню емоційного відчуття дітей і дорослих.

Всі види музичної роботи з людьми, що мають мовленнєві порушення, можна розглядати як колективну активізуючу і корекційну роботу.

Музична самостійна діяльність дошкільнят і школярів проходить у вигляді музичних занять, на яких діти вивчають пісні, ігри, танці. Знання, отримані на заняттях, діти переносять в самостійну діяльність.

14. Ігрова діяльність.

Ігри в руховій терапії можна використовувати самостійно або в поєднанні з різними ритмічними, логоритмічними, музично-ритмічними комплексами. Ігри вносять різноманітність і емоційність в лікувальні процедури (при дизартрії, ринолалії, афазії). Для дитячої практики не підходять гри зі складною методикою, з рухами, які вимагають великої витрати сил, швидкості і складної координації. Фізичне і емоційне навантаження в іграх залежить від характеру гри, від її тривалості, умов проведення гри, від ступеня реакції граючого, виду захворювання і його стадії, від віку, їх рухової культури і попередніх рухових занять, від професії хворого, числа граючих, рівнозначності граючих або груп, які беруть участь в грі, від дотримання правил кожної гри, вихідного положення і розвитку гри. З метою дозованого впливу ігор на функції організму хворого для кожної гри можна змінювати правила проведення ігор через усунення одних і заміну інших.

15. Вправи для розвитку творчої ініціативи.

До цих вправ відносяться диригування, вільні рухові імпровізації під музику, рухові інсценування пісень, рухово-музичні вправи, в яких на перший план виступає імпровізація і творчість. Важливо ці вправи (в полегшених варіантах) проводити з початку корекційного курсу, стимулюючи уяву і фантазію дітей і дорослих, звертаючи їхню увагу на різний характер музики, який по-різному повинен бути оформлений в русі; на особливості тих чи інших персонажів пісень, ігор-драматизації, хороводів, які для свого вираження вимагають набору особливих, індивідуальних рухів.

16. Заключні вправи.

Мета цих вправ – заспокоїти дітей, переключити їх увагу на інші заняття. Заключні вправи можуть проводитися в різній формі: це може бути звичайне марширування під музику, слухання музики з наступним визначенням характеру твору; або слухання музики з подальшою розповіддю про ті образи і уявлення, які вона викликала.

Рекомендована література:

1. Лазаренко О. І. Логоритміка як складова корекційної роботи вчителя-логопеда <http://ru.calameo.com/read/004606231a9d15636835e>
2. Лісова Л.І. Логоритміка з методикою: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський: ПП «Медобори-2006» 2018. 132 с. <http://elar.kpnu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/6647/Lisova-L.I.-Lohorytmika-z-metodykoiu.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
3. Логоритміка – методика розвитку мовлення <http://irc-netushyn.miskrada.org.ua/news/08-40-18-11-12-2020/>
4. Логоритміка українською "Їжачок" <https://www.pinterest.com/pin/628674429226258884/>
5. Програма з Логоритміки / укл. Л. С. Куравська; Програма з Ритміки / укл. Ю. А. Бондаренко; Програма з Ритміки / укл. О.А. Вовченко <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/osvita-osib-z-osoblivimipotrebam/navchalni-programi/korekzijni-programi.html>
6. Сакір Н.О. Логоритміка як засіб для сприйняття розвитку мовлення та мови дітей дошкільного віку. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. № 3 (90). 2023. С. 61-65. <https://otr.iod.gov.ua/ojs/index.php/otr/article/view/72>
7. Самаріна С.І. Історія становлення і розвитку логоритмічного виховання дітей. *Наукові записки*. Психолого-педагогічні науки. Ніженський державний університет ім. М. Гоголя, 2017. № 3. С. 288-290. file:///C:/Users/Admin/Downloads/Nzsp_2017_3_42.pdf
8. Стахова Л., Зелінська-Любченко К., Кравченко А. Логоритмічні вправи в процесі корекції порушень мовлення дітей дошкільного віку. *Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки)* :збірник наукових праць: вип. 23. за ред. О. Гаврилова. Кам'янець-Подільський: Видавець Ковальчук О.В. 2024. 210с. С. 278-288. <https://aqce.kpnu.edu.ua/issue/view/18959/12091> (Фахове видання)
9. Шостак О. Логоритміка як засіб корекції ЗНМ у молодших школярів. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип. 25. Том. 3. 2022. С. 255-259. http://www.aphn-journal.in.ua/archive/52_2022/part_3/38.pdf

Питання для самоконтролю.

1. Які засоби логопедичної ритміки використовуються і з якою метою в роботі з дітьми?
2. Яке значення ритму в корекції вад мовлення?
3. Назвіть корекційні і педагогічні завдання під час навчання співу.

4. Наведіть приклад різних співочих навиків.
5. Яке значення рухливих ігор під час корекції мовлення і рухів у дітей?
6. На прикладі народної пісні складіть композицію рухів для хороводу.
7. Які методи навчання логопедичної ритміки?

Тема 5. Методика обстеження психомоторної та сенсорної функції у осіб з порушеннями мовлення

План:

1. Методика дослідження психомоторної функції.
2. Методика дослідження сенсорної функції.

1. Методика дослідження психомоторної функції.

Обстеження стану психомоторики осіб з мовленнєвими порушеннями проводиться логопедом і музичним керівником на початку корекційного навчання. Воно є частиною комплексного, динамічного обстеження осіб з мовленнєвою патологією різними фахівцями: логопедом, невропатологом, психіатром, психологом, отоларингологом та ін.

Обстеження проводиться на основі дотримання принципів комплексності, вікового, індивідуального підходу, врахування особистісних особливостей, стану рухової сфери обстежуваного, мовленнєвого порушення та ін. В обстеженні використовуються наочні, словесні і практичні методи. З їх допомогою досліджуються різні області сенсорної, рухової систем, деякі психічні процеси.

У осіб з мовленнєвими порушеннями можуть бути легко виражені, парціальні рухові розлади, можуть спостерігатися часткові, ледь вловимі відхилення в гнозисі, праксисі. Логоритмічне обстеження дозволяє уточнити, поглибити картину психомоторного стану осіб з порушеннями мовлення. Завдання логоритмічного обстеження можна використовувати в цілях диференціальної діагностики у випадках відхилень розвитку (алалія – інтелектуальні порушення, алалія – затримка мовленнєвого розвитку,

сенсорна недостатність – зниження слуху, дислалія – дизартрія тощо).

2. Методика дослідження сенсорної функції.

Результати дослідження сенсорних функцій дозволяють педагогу зрозуміти, через який канал сприйняття найлегше працювати з дитиною. Якщо у дитини виявлено значне порушення слухового ритму, на початкових етапах логоритміки основний акцент робиться на зорову опору (показ) та тактильні відчуття.

Рекомендована література:

1. Лісова Л.І. Логоритміка з методикою: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський: ПП «Медобори-2006» 2018. 132 с.
<http://elar.kpnu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/6647/Lisova-L.I.-Lohorytmika-z-metodykoiu.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
2. Логоритміка – методика розвитку мовлення <http://irc-netushyn.miskrada.org.ua/news/08-40-18-11-12-2020/>
3. Логоритміка українською "Їжачок"
<https://www.pinterest.com/pin/628674429226258884/>
4. Програма з Логоритміки / укл. Л. С. Куравська; Програма з Ритміки / укл. Ю. А. Бондаренко; Програма з Ритміки / укл. О.А. Вовченко
<http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/osvita-osib-z-osoblivimipotrebami/navchalni-programi/korekzijni-programi.html>
5. Сакір Н.О. Логоритміка як засіб для сприйняття розвитку мовлення та мови дітей дошкільного віку. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. № 3 (90). 2023. С. 61-65.
<https://otr.iod.gov.ua/ojs/index.php/otr/article/view/72>
6. Самаріна С.І. Історія становлення і розвитку логоритмічного виховання дітей. *Наукові запски*. Психолого-педагогічні науки. Ніженський державний університет ім. М. Гоголя, 2017. № 3. С. 288-290.
file:///C:/Users/Admin/Downloads/Nzsp_2017_3_42.pdf
7. Стахова Л., Зелінська-Любченко К., Кравченко А. Логоритмічні вправи в процесі корекції порушень мовлення дітей дошкільного віку. *Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки)* :збірник наукових праць: вип. 23. за ред. О. Гаврилова. Кам'янець-Подільський: Видавець Ковальчук О.В. 2024. 210с. С. 278-288.
<https://aqce.kpnu.edu.ua/issue/view/18959/12091> (Фахове видання)
8. Шостак О. Логоритміка як засіб корекції ЗНМ у молодших школярів. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип. 25. Том. 3. 2022. С. 255-259.
http://www.aphn-journal.in.ua/archive/52_2022/part_3/38.pdf

Питання для самоконтролю.

1. Які області сенсорної сфери досліджуються у осіб з вадами мовлення?
2. Які зв'язки можливо встановити між сенсорно-руховими і мовленнєвими порушеннями?
3. Охарактеризуйте особливості психомоторного розвитку дитини і дорослого з порушенням мовлення.

Тема 6. Логопедична ритміка в системі комплексної психолого-педагогічної роботи та медичні заходи при подоланні заїкання

План:

1. Порушення моторної, емоційно-вольової сфери і довільної поведінки у дітей із заїканням дошкільного, молодшого та середнього шкільного віку.
2. Порушення моторної, емоційно-вольової сфери і довільної поведінки у підлітків і дорослих.
3. Зміст заняття з логопедичної ритміки з особами із заїканням.
4. Вплив логоритмічного заняття на осіб із заїканням залежно від етапу корекційної роботи.

1. Порушення моторної, емоційно-вольової сфери і довільної поведінки у дітей із заїканням дошкільного, молодшого та середнього шкільного віку.

У дітей із заїканням спостерігається тісний зв'язок між мовленнєвими судомами та загальною напруженістю тіла.

Симптоми: порушення координації, скутість рухів або, навпаки, моторна розгальмованість.

Особливості: труднощі з переключенням з одного руху на інший, порушення почуття ритму, невпевненість у виконанні складних рухових актів.

Дрібна моторика: часто спостерігається недостатня вправність пальців рук, що прямо корелює з артикуляційними труднощами.

Емоційний стан дитини із заїканням часто є нестабільним через постійне очікування мовленнєвої невдачі.

Симптоми: підвищена тривожність, вразливість, схильність до швидкої втомлюваності.

Особливості: у молодших школярів та підлітків з'являється логофобія (страх мовлення), що призводить до замкненості.

Вольові якості: часто знижена здатність до тривалого вольового зусилля, дитина може кидати розпочату справу при виникненні найменших труднощів.

Довільна поведінка – це здатність керувати своїми діями згідно з поставленою метою.

Симптоми: труднощі у дотриманні правил гри чи навчальної інструкції, імпульсивність дій.

Особливості: дитині важко загальмувати небажані реакції. У ситуаціях спілкування це проявляється як відмова від мовленнєвого контакту або використання «слів-паразитів» та емболів (зайвих звуків), щоб приховати заїкання.

Порівняльна характеристика за віком провідних ознак порушення

Вік	Провідні ознаки порушення
Дошкільники	Моторна незграбність, загальна емоційна збудливість, швидка зміна настрою.
Молодші школярі	Поява усвідомлення порушення, страх перед відповіддю біля дошки, скутість рухів.
Середній шкільний вік	Виражена логофобія, уникання соціальних контактів, формування вторинних рухових тиків.

2. Порушення моторної, емоційно-вольової сфери і довільної поведінки у підлітків і дорослих.

У дорослому віці моторні порушення стають більш фіксованими та автоматизованими.

М'язові затиски. Стійка напруга м'язів шиї, плечового поясу та обличчя, яка посилюється під час мовлення.

Синкenezії (супутні рухи). Поява нав'язливих рухів (кліпання очима, постукування пальцями, розгойдування), якими людина намагається «штовхнути» або приховати мовленнєву судому.

Порушення дихання. Поверхнєве, переривчасте дихання, відсутність стійкої опори на видиху.

Емоційно-вольова сфера: формування логофобії. Це найбільш вразлива ланка для цієї вікової категорії.

Логофобія та тривожність. Глибокий страх перед певними звуками, словами або ситуаціями спілкування (телефонні дзвінки, публічні виступи).

Сензитивність. Підвищена чутливість до оцінок оточуючих, схильність до постійної рефлексії та депресивних станів через усвідомлення свого порушення.

Вольова регуляція: Часто спостерігається «вивчена безпорадність» – дорослий перестає робити спроби покращити мовлення, бо не вірить у результат.

Довільна поведінка дорослих спрямована на маскування дефекту, що створює велике напруження.

Мовленнєві хитрощі. Постійна заміна складних слів синонімами, перебудова речень «на ходу», використання вставних слів (емболів).

Соціальна ізоляція. Уникання нових знайомств, вибір професій, що не вимагають активної комунікації.

Втрата контролю. У момент сильного хвилювання довільний контроль над тілом та голосом може повністю втрачатися, що призводить до ступору.

Порівняльна характеристика емоційної, поведінкової та моторної сфери у підлітків і дорослих

Сфера	Підлітки	Дорослі
Емоції	Бурхливі реакції, агресія або замкненість, гостре неприйняття себе.	Прихована тривожність, стійкі комплекси, соціальна дезадаптація.
Поведінка	Протест проти занять, демонстративне мовчання.	Раціональне ставлення, але високий рівень втоми від самоконтролю.
Моторика	Загальна скутість, порушення	Професійні затиски, хронічне

	координації в період інтенсивного росту.	порушення мовленнєвого дихання.
--	--	---------------------------------

3. Зміст заняття з логопедичної ритміки з особами із заїканням.

Структура заняття зазвичай складається з трьох частин, кожна з яких вирішує конкретні завдання корекції порушення.

1. Вступна частина (Ритмічна розминка)

Мета. Організація уваги, гальмування зайвої рухової активності та підготовка організму до навантаження.

Зміст. Різні види ходьби та бігу під музику (з акцентами, зміною темпу), вправи на орієнтацію у просторі, вправи на розвиток слухової уваги (зупинка на певний звуковий сигнал).

2. Основна частина (Корекційне ядро)

Це найважливіший етап, де поєднуються всі ланки впливу.

Регуляція м'язового тону. Вправи на чергування напруження та розслаблення (релаксаційні тренінги), що критично важливо для зняття судом.

Дихальні вправи. Формування нижньореберного дихання, подовження мовленнєвого видиху, поєднання дихання з рухом.

Робота над темпом і ритмом. Відстукування та відплескування ритмічних малюнків, диригування під час мовлення (це допомагає «вести» слово за рухом).

Співи та просодика. Виконання розспівок на голосних звуках, що сприяє безперервності голосоподачі. Робота над логічним наголосом та емоційною забарвленістю.

Мовленнєві ігри. Рухливі ігри зі словом, де текст вимовляється в чітко заданому темпі (діалоги, драматизація пісень).

3. Заключна частина (Релаксація та підбиття підсумків).

Мета: Зняття втоми, заспокоєння нервової системи та закріплення позитивного емоційного фону.

Зміст: Спокійна ходьба, вправи на глибоке розслаблення під тиху музику (часто в положенні лежачи або сидячи), вправи на м'язову авторелаксацію.

Основні принципи наповнення змісту (для посібника):

Поступовість. Від немовленнєвих вправ до поєднання руху з коротким словом, а потім – із фразою.

Постійний музичний супровід. Музика виступає «зовнішнім скелетом», який тримає ритм мовлення дитини чи дорослого.

Емоційний комфорт. Відсутність критики та створення ситуації успіху, що допомагає подолати порушення емоційно-вольової сфери.

Методична порада. У роботі з підлітками та дорослими зміст варто доповнювати елементами логопсихотерапії, обговорюючи відчуття розслаблення та впевненості, які виникають під час правильного ритмічного руху.

4. Вплив логоритмічного заняття на осіб із заїканням залежно від етапу корекційної роботи.

I. Підготовчий етап (Етап обмеження мовлення або "Режим мовчання")

На цьому етапі пряме мовленнєве навантаження мінімізоване, тому логоритміка працює як база.

Вплив. Спрямований на зняття загальної та мовленнєвої напруги, розвиток слухової уваги та координації.

Зміст. Вправи виконуються без мовлення або з мінімальними звуковими реакціями. Основна увага приділяється формуванню правильного дихання, вправам на релаксацію та відтворенню ритмів лише рухами (хлопки, кроки).

Результат. Стабілізація нервової системи та підготовка м'язів до правильної роботи.

II. Етап формування навичок плавного мовлення

Це активний період, де рух стає «опорою» для слова.

Вплив. Спрямований на синхронізацію дихання, руху та голосу. Рух допомагає «виштовхнути» слово без судом.

Зміст. Використання ритмічного диригування, промовляння складів та слів у чіткому темпі одночасно з кроком. Використовується вокалотерапія (співи) для подовження видиху.

Результат. Формування стійкого ритмічного стереотипу мовлення, де фізичний рух виступає зовнішнім регулятором плавності.

III. Етап закріплення та автоматизації (Етап активного спілкування)

На цьому етапі логоритміка наближається до реальних життєвих ситуацій.

Вплив. Спрямований на подолання психологічних бар'єрів, впевненість у собі та здатність зберігати ритм мовлення в умовах емоційного збудження.

Зміст. Рухливі ігри з діалогами, драматизація, вправи на імпровізацію під музику, де мовлення має бути вільним, але ритмічно організованим. Завдання стають складнішими, темп музики може раптово змінюватися.

Результат. Повна автоматизація навичок самоконтролю та усунення вторинних порушень (супутніх рухів, логофобії).

Рекомендована література:

1. Зедінська-Любченко К.О., Московченко М.О. Корекція заїкання у дітей дошкільного віку засобами логоритміки. *Сучасні проблеми логопедії та реабілітації*: матеріали VIII Всеукраїнської заочної науково-практичної конференції. Суми.: ФОП Цьома С.П., 2019. С. 22-26. <https://repository.sspu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/a1d596ce-806a-4073-87ce-0c5dc6d36c58/content>
2. Кавиліна Г.К. Використання логоритмічних занять в корекційній роботі з дітьми дошкільного віку із вадами зікування. *Корекційна педагогіка*. Вип. 73. 2024. С. 106-109. <https://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2024/73/23.pdf>
3. Лісова Л.І. Логоритміка з методикою: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський: ПП «Медобори-2006» 2018. 132 с. <http://elar.kpnu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/6647/Lisova-L.I.-Lohorytmika-z-metodykoiu.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Питання для самоконтролю.

1. Якими положеннями обумовлене використання логоритміки при корекції заїкання?
2. Які порушення моторної, емоційно-вольової сфери і поведінки властиві дітям із заїканням?
3. Які особливості порушення моторної сфери спостерігаються в дорослих із заїканням?
4. Які засоби логоритміки використовуються в роботі з дітьми та дорослими із заїканням?
5. Який взаємозв'язок логоритміки з логопедичними заняттями за методикою ігрової діяльності?
6. Проаналізуйте логоритмічне заняття з дітьми із заїканням на етапі шепітного мовлення. Назвіть його особливості.

Тема 7. Логопедична ритміка в системі роботи з дітьми з ФФНМ

План:

1. Порушення моторної, емоційно-вольової сфери і неконтрольована поведінка в осіб з дислалією, дизартрією та порушенням голосу.
2. Особливості використання логоритмічних музично-ритмічних засобів під час усунення дислалії, дизартрії та порушення голосу.

1. Порушення моторної, емоційно-вольової сфери і неконтрольована поведінка в осіб з дислалією, дизартрією та порушенням голосу.

Особливості моторної, емоційно-вольової сфери та поведінки в осіб з дислалією.

При дислалії (порушенні звуковимови при нормальному слуху та збереженій іннервації) супутні порушення зазвичай виражені найменше, але вони існують.

Моторна сфера. Часто спостерігається недостатня точність та диференціація рухів органів артикуляції. У загальній моториці може проявлятися незначна незграбність, труднощі у відтворенні складних ритмічних малюнків.

Емоційно-вольова сфера. Якщо порушення звуковимови вчасно не корегується, дитина може стати сором'язливою. Проте зазвичай емоційне тло залишається стабільним.

Поведінка. Можливе легке уникання слів зі «складними» звуками. Неконтрольована поведінка зустрічається рідко, переважно як реакція на глузування однолітків.

Особливості моторної, емоційно-вольової сфери та поведінки в осіб з дизартрією.

Дизартрія зумовлена органічним ураженням центральної нервової системи, тому порушення тут мають системний характер.

Моторна сфера. Це центральна ланка порушення. Спостерігається зміна м'язового тону (спастичність або гіпотонія), обмеження обсягу рухів, тремор. Порушена координація дихання, голосу та артикуляції. Загальна моторика страждає суттєво: хода може бути невпевненою, дрібна моторика рук значно обмежена.

Емоційно-вольова сфера. Характерна емоційна лабільність (швидка зміна настрою), підвищена дратівливість або пасивність. Через труднощі комунікації часто виникає відчуття меншовартості.

Поведінка. Може проявлятися неконтрольована поведінка у формі афективних спалахів через фізичне та ментальне виснаження. Довільна регуляція дій значно ускладнена.

Особливості моторної, емоційно-вольової сфери та поведінки в осіб з порушеннями голосу.

Порушення голосу часто мають психосоматичне або органічне коріння, що накладає відбиток на особистість.

Моторна сфера. Спостерігається загальна скутість, особливо в зоні шиї, плечового поясу та грудної клітки (патологічні м'язові затиски). Дихання стає поверхневим та дискоординованим.

Емоційно-вольова сфера. Високий рівень тривожності, вразливість. Особи з втратою голосу часто відчують «соціальну німоту», що веде до депресивних станів.

Поведінка. Неконтрольована поведінка часто проявляється як надмірна говіркість на залишках видиху (намагання «виштовхнути» слова) або, навпаки, повна самоізоляція.

Порівняльна характеристика моторної, емоційно-вольової сфери в осіб з дислалією, дизартрією та порушеннями голосу.

Вид порушення	Провідний моторний симптом	Емоційний стан
Дислалія	Неточні артикуляційні уклади	Переважно збережений
Дизартрія	Порушення м'язового тону (парези)	Емоційна нестабільність, виснажливність
Порушення голосу	Затиски дихальної мускулатури	Висока тривожність, страх спілкування

2. Особливості використання логоритмічних музично-ритмічних засобів під час усунення дислалії, дизартрії та порушення голосу.

Особливості використання логоритмічних музично-ритмічних засобів у процесі подолання дислалії.

Оскільки при дислалії іннервація м'язів не порушена, основний акцент робиться на розвиток слухового контролю та чіткості перемикування.

Музично-ритмічні засоби. Використовуються вправи на розвиток фонематичного слуху. Музика має чіткі акценти, що допомагають дитині виділяти окремі звуки або склади.

Дихальні вправи. Спрямовані на формування сильного, цілеспрямованого повітряного струменя (необхідно для свистячих, шиплячих та сонорних звуків).

Велика кількість чистомовок та мовленнєвих ігор, де рух руки або тіла допомагає «закріпити» артикуляційну позу (наприклад, піднімання рук вгору при вимові звука [л]).

Особливості використання логоритмічних музично-ритмічних засобів у процесі подолання дизартрії.

При дизартрії засоби логоритміки мають реабілітаційний та нейропсихологічний характер, оскільки потрібно працювати з м'язовим тонусом.

Музично-ритмічні засоби. Використання музики з різним темпом для нормалізації тону (спокійна музика для розслаблення спастичних м'язів, бадьора – для стимуляції при гіпотонії).

Загальнорозвиваючі вправи. Велика кількість вправ на велику моторику (крокування, махи), що допомагають «розкачати» мовленнєву систему через загальну рухову активність.

Обов'язкове включення пальчикової гімнастики під ритмічний супровід та вправ на координацію рухів (вправи «перехресного» типу для стимуляції міжпівкульної взаємодії).

Особливості використання логоритмічних музично-ритмічних засобів у процесі подолання порушень голосу.

Для осіб із дисфоніями чи афоніями логоритміка стає методом вокальної та дихальної терапії.

Музично-ритмічні засоби. Співи (вокалотерапія) є провідним засобом. Починають із протяжного вимовляння голосних звуків, поступово переходячи до музичних фраз із широким діапазоном.

Дихальні вправи. Основний акцент на нижньореберному (діафрагмальному) диханні. Рухи тіла (нахили, розведення рук) синхронізуються з фазами вдиху та видиху для зняття затисків у грудній клітці.

Вправи на релаксацію м'язів шиї та гортані під супровід медитативної музики. Важливо навчити пацієнта «посилати» звук у резонатори, поєднуючи це з ритмічними рухами рук.

Порівняльний аналіз пріоритетних засобів у процесі подолання дислалії, дизартрії, порушення голосу

Вид порушення	Пріоритетний засіб	Провідна мета
Дислалія	Мовленнєві ігри, чистомовки	Автоматизація звука, слуховий контроль.
Дизартрія	Ритмічна гімнастика, пальчикові ігри	Корекція тону, розвиток праксису.
Порушення голосу	Співи (вокалізація), релаксація	Відновлення сили, тембру та висоти голосу.

Рекомендована література:

1. Лісова Л.І. Логоритміка з методикою: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський: ПП «Медобори-2006» 2018. 132 с. <http://elar.kpnu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/6647/Lisova-L.I.-Lohorytmika-z-metodykoju.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
2. Програма з Логоритміки / укл. Л. С. Куравська; Програма з Ритміки / укл. Ю. А. Бондаренко; Програма з Ритміки / укл. О.А. Вовченко <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/osvita-osib-z-osoblivimipotrebami/navchalni-programi/korekzijni-programi.html>

Питання для самоконтролю.

1. Які особливості порушення моторики в осіб із дислалією та дизартрією?
2. Назвіть рухові розлади при різних формах дизартрії.
3. Яке значення гри і вправ у підготовчий період корекції порушень звуковимови?
4. Наведіть приклади ігор і вправ на розвиток слухової уваги, мовленнєвого слуху, фонематичного сприймання, артикуляційної моторики тощо, які використовуються на логоритмічних заняттях з дітьми, що страждають дислалією.
5. Які особливості логоритмічної корекції в роботі з людьми з ринолалією?
6. Назвіть логоритмічні засоби для зняття назалізації.

7. Назвіть завдання логоритмічного виховання дітей із дизартрією на кожному етапі логопедичної роботи з ними.
8. Наведіть приклади вправ лікувальної гімнастики для дітей із дизартрією.
9. Яке значення роботи з виховання дихання в людей із порушеннями голосу?
10. Наведіть приклади вправ трьохфазного дихання на приголосних звуках.

Тема 8. Логопедична ритміка в системі роботи з дітьми з алалією.

План:

1. Порушення рухової, сенсорної, емоційно-вольової сфери і довільної поведінки в дітей з алалією.
2. Поетапне використання логоритмічних засобів у процесі логопедичної роботи з дітьми з алалією.

1. Порушення рухової, сенсорної, емоційно-вольової сфери і довільної поведінки в дітей з алалією.

У дітей з алалією (особливо моторною) рухова сфера характеризується загальною недостатністю.

Загальна моторика: рухи незграбні, дискоординовані. Дітям важко виконувати вправи на рівновагу, ритмічне крокування або стрибки. Спостерігається сповільненість або, навпаки, хаотичність рухів.

Дрібна моторика: значне порушення праксису. Дитині важко застібати гудзики, тримати олівець, виконувати пальчикові ігри.

Артикуляційна моторика: головна ознака – артикуляційна апраксія. Дитина не може знайти правильну позу для язика чи губ, не може переключитися з одного звуку на інший, навіть якщо фізично м'язи не паралізовані.

Розглядаючи сенсорну сферу важливо розрізнити тип алалії:

При сенсорній алалії: спостерігається порушення слухового сприйняття при збереженому фізичному слуху. Дитина чує звуки, але не розуміє їхнього

значення («чує, як іноземну мову»). Вона не може локалізувати джерело звуку або диференціювати подібні шуми.

При обох типах: часто порушене відчуття ритму та просторове сприйняття (важко визначити «право-ліво», «перед-за»).

Через неможливість повноцінно спілкуватися, емоційна сфера зазнає значних викривлень.

Психічна виснажливість: дитина дуже швидко втомлюється від розумового чи мовленнєвого навантаження.

Емоційна лабільність: часті зміни настрою, схильність до афективних реакцій, плаксивість або замкненість.

Несформованість вольових зусиль: низька наполегливість у досягненні мети.

Довільність дій (вміння підпорядковувати поведінку правилам) при алалії формується із запізненням.

Неконтрольована поведінка: часто проявляється у формі гіперактивності або, навпаки, мовленнєвого негативізму (повна відмова від контакту).

Труднощі з інструкціями: дитина не може втримати в пам'яті послідовність дій (наприклад, у логоритмічній грі: «плеснути-тупнути-повернутися»).

Порівняльна характеристика порушення рухової, сенсорної, емоційно-вольової сфери і довільної поведінки в дітей з алалією

Сфера порушення	Моторна алалія	Сенсорна алалія
Моторика	Виражена апраксія, незграбність.	Переважно збережена, але дискоординована.
Сприйняття	Порушене відчуття ритму.	Глибоке порушення розуміння мовлення.
Поведінка	Мовленнєвий негативізм (дитина розуміє, але мовчить).	Хаотичність, ехолалії (повторення слів без змісту).
Емоції	Вразливість через усвідомлення дефекту.	Труднощі в емоційному контакті з оточуючими.

2. Поетапне використання логоритмічних засобів у процесі логопедичної роботи з дітьми з алалією.

I етап. Домовленнєвий.

Мета: Розвиток слухової уваги, загальної моторики та формування бази для наслідування. На цьому етапі ми не вимагаємо від дитини слів, а працюємо над «фундаментом».

Музично-ритмічні засоби. Використання музики з контрастним темпом (швидко-повільно) та динамікою (голосно-тихо).

Вправи на розвиток наслідування. Дитина повторює за педагогом прості рухи тіла (плескання, тупання, махи) без мовленнєвого супроводу.

Розвиток відчуття ритму. Простукування ритму паличками, гра на барабані, марширування під чіткий біт.

Результат. Дитина починає адекватно реагувати на звукові сигнали та координувати свої рухи з музикою.

II етап: Етап вокалізації та початкового мовлення.

Мета: Стимуляція появи звуків, складів та перших лепетних слів через поєднання з рухом. Тут рух стає «пусковим механізмом» для мовлення.

Фонетична ритміка. Поєднання кожного голосного звуку з широким рухом тіла (наприклад, звук [А] – розведення рук у сторони, [У] – витягування рук вперед).

Вокалотерапія. Проспівування голосних та складів на видиху. Ритмічне промовляння складів одночасно з великим рухом (крок-склад, стрибок-склад).

Розвиток артикуляційної моторики. Ритмічні вправи для язика та губ під музику, що допомагає подолати артикуляційну апраксію.

Результат. Поява перших звуконаслідувань та простих складів, синхронізованих із рухом.

III етап: Комунікативно-мовленнєвий

Мета: Формування фразового мовлення, розвиток граматичної будови та автоматизація мовленнєвих навичок. На цьому етапі логоритміка стає засобом живого спілкування.

Логоритмічні ігри з діалогами. Розігрування маленьких сценок під музику, де дитина має вчасно вступити зі своєю реплікою.

Сюжетно-рольові ігри. Колективні ігри з правилами, де потрібно узгоджувати свої дії та слова з діями інших дітей.

Розвиток просодики. Робота над інтонацією, логічним наголосом та виразністю мовлення через драматизацію пісень.

Результат. Вміння будувати прості речення, дотримуватися темпу мовлення в діалозі та подолання мовленнєвого негативізму.

Рекомендована література:

1. Денисюк Є. М. Логоритміка як метод корекції раннього розвитку дитини з особливими освітніми потребами. *Вісник Освітньо-наукового центру сімейно-центрованих практик.* № 2. 2023. С. 117–119. <https://eprints.zu.edu.ua/38472/1/%2B%D0%94%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D1%81%D1%8E%D0%BA%20%281%29.pdf>
2. Кузава І., Капітула М. Логоритміка як засіб розвитку звязного мовлення у дітей з інтелектуальними порушеннями. *Вісник Дніпрвської академії неперервної освіти.* №2 (9). 2025. С. 164-170. [file:///C:/Users/Admin/Downloads/288-Article%20Text-532-2-10-20260427%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/Admin/Downloads/288-Article%20Text-532-2-10-20260427%20(2).pdf)
3. Лісова Л.І. Логоритміка з методикою: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський: ПП «Медобори-2006» 2018. 132 с. <http://elar.kpnu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/6647/Lisova-L.I.-Lohorytmika-z-metodykoiu.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Питання для самоконтролю.

1. Дайте характеристику порушень рухової, сенсорної і емоційно-вольової сфер дітей, що мають різні форми алалії.
2. У чому полягає спільна робота музичного керівника і логопеда на різних етапах корекційної роботи з розвитку мовлення у дітей з алалією?
3. Як долаються порушення моторних і сенсорних функцій у дітей з алалією на логоритмічних заняттях?

4. Покажіть послідовність розвитку мовлення дітей з алалією на логоритмічних заняттях.
5. Проаналізуйте музично-ритмічне заняття з елементами зображувальної діяльності і доведіть необхідність їх проведення з дітьми з алалією.
6. У чому особливості підготовки і проведення святкових ранків з дітьми з алалією?
7. Як розвивати самостійну художньо-мовленнєву діяльність дітей з алалією?
8. Проаналізуйте музичну діяльність дітей з алалією, вкажіть її особливості.

Тема 9. Логопедична ритміка в реабілітаційних методиках для відновлення мовлення у хворих афазією

План:

1. Порушення рухової, сенсорної, емоційно-вольової сфери і довільної поведінки у хворих з афазією.
2. Поетапне використання логоритмічних засобів у процесі логопедичної роботи з хворими з афазією.

1. Порушення рухової, сенсорної, емоційно-вольової сфери і довільної поведінки у хворих з афазією.

Рухова сфера (моторні порушення)

Афазія часто супроводжується руховим дефіцитом, оскільки мовленнєві зони мозку розташовані поруч із центрами керування рухами.

Парези та паралічі. Найчастіше спостерігається правобічний геміпарез (обмеження рухів у правій руці та нозі), що суттєво впливає на координацію та здатність виконувати логоритмічні вправи.

Оральна апраксія. Хворий не може за завданням висунути язик чи надути щоки, хоча мимовільно (під час їжі) ці рухи зберігаються.

Порушення загальної моторики. Хода стає невпевненою, порушується відчуття рівноваги та дрібна моторика здорової (лівої) руки.

Сенсорна сфера

Порушення сприйняття залежать від форми афазії.

Слухове сприйняття. При сенсорній афазії (ураження зони Верніке) хворий втрачає здатність розрізнити звуки мовлення. Мова оточуючих сприймається як недиференційований шум.

Зорове та просторове сприйняття. Можуть виникати труднощі з орієнтацією в просторі («ігнорування» однієї сторони простору), порушення впізнавання предметів (агнозія).

Порушення ритму. Хворим важко вловити та відтворити заданий музичний темп, що є ключовим для логоритміки.

Емоційно-вольова сфера

Раптова втрата мовлення у дорослому віці призводить до глибокої психологічної травми.

Емоційна лабільність. Схильність до швидкої зміни настрою від апатії до неконтрольованого плачу чи спалахів гніву.

Депресивні стани. Усвідомлення своєї безпорадності часто призводить до втрати інтересу до життя та реабілітації.

Вольове зниження. Хворому важко змусити себе виконувати справи, які раніше здавалися елементарними.

Довільна поведінка

Контроль за власною діяльністю суттєво знижується.

Імпульсивність або інертність. Хворий або хаотично починає дію, не дослухавши інструкцію, або застрягає на одному русі (персеверації).

Труднощі з програмуванням. Людина не може самостійно вибудувати алгоритм дій (наприклад, взяти інструмент, підняти руку, вдарити в ритм).

Мовленнєві емболи. Мимовільне повторення одного і того ж слова чи складу («та-та-та», «ось так») замість повноцінної відповіді.

2. Поетапне використання логоритмічних засобів у процесі логопедичної роботи з хворими з афазією.

І етап: Розторможування та стимуляція (стадія грубих розладів)

На цьому етапі головне завдання – вивести пацієнта зі стану «мовленнєвого ступору» та подолати негативізм.

Музично-ритмічні засоби. Використання знайомих пацієнту мелодій (народні пісні, популярні хіти його молодості). Ритм має бути спокійним, що відповідає серцевому темпу.

Стимуляція автоматизованих рядів. Спільне з педагогом проспівування добре відомих пісень. Часто пацієнт, який не може сказати слово, може його проспівати.

Вправи на релаксацію. Зняття патологічного напруження в артикуляційній мускулатурі та м'язах шиї під супровід музики.

Результат. Поява перших звуків, складів або «оживлення» залишків мовлення через музичну пам'ять.

II етап: Відновлення комунікативних навичок (стадія активної корекції)

Коли з'являються перші мовленнєві реакції, логоритміка спрямовується на структурування фрази.

Дихально-голосові вправи. Синхронізація вдиху та видиху з простими рухами (розведення рук) та вокалізацією голосних.

Ритмізація фрази. Пацієнт вчиться вимовляти короткі речення, відстукуючи кожен склад здоровою рукою або ногою. Рух стає фізичною опорою для слова.

Координація мовлення з рухом. Виконання елементарних інструкцій під музику («Руку вгору – вдих – скажіть: "Так"»).

Результат. Подолання мовленнєвої інертності (персеверацій), покращення перемикання з одного слова на інше.

III етап: Стабілізація та соціальна адаптація (завершальний етап)

На цьому етапі робота спрямована на відновлення природної просодики (інтонації, наголосів) та впевненості.

Робота над темпо-ритмом. Складання мовленнєвих діалогів у заданому музичному темпі. Це допомагає позбутися «телеграфного стилю» мовлення.

Музично-рухова імпровізація. Пацієнт виконує вільні рухи під музику, намагаючись супроводжувати їх коментарями.

Емоційне розвантаження. Групові логоритмічні заняття для подолання почуття соціальної ізоляції.

Результат. Відновлення інтонаційної виразності мовлення, підвищення мовленнєвої активності в побуті.

Рекомендована література:

1. Лазаренко О. І. Логоритміка як складова корекційної роботи вчителя-логопеда <http://ru.calameo.com/read/004606231a9d15636835e>
2. Лісова Л.І. Логоритміка з методикою: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський: ПП «Медобори-2006» 2018. 132 с. <http://elar.kpnu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/6647/Lisova-L.I.-Lohorytmika-z-metodykoiu.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Питання для самоконтролю.

1. Дайте характеристику порушень рухової, сенсорної і емоційно-вольової сфер у хворих з афазією.
2. У чому полягає робота логопеда на різних етапах корекційної роботи з розвитку мовлення у хворих з афазією?
3. Як долаються порушення моторних і сенсорних функцій у хворих з афазією на логоритмічних заняттях?
4. Покажіть особливості мовлення хворих з афазією на логоритмічних заняттях.
5. Проаналізуйте музично-ритмічне заняття з елементами зображувальної діяльності і доведіть необхідність їх проведення з хворими з афазією.
6. У чому особливості підготовки і проведення заходів з хворими з афазією?
7. Як розвивати самостійну художньо-мовленнєву діяльність дітей з афазією?
8. Проаналізуйте музичну діяльність хворих з афазією, вкажіть її особливості.

Тема 10. Організаційно-методичні вказівки з логоритмічного виховання

План:

1. Завдання і зміст роботи музичного керівника.
2. Оформлення приміщення для занять з логоритміки.

1. Завдання і зміст роботи музичного керівника.

Робота музичного керівника в закладах спеціальної освіти або реабілітаційних центрах спрямована на:

1. Розвиток музичного сприйняття. Формування вміння слухати музику, розрізняти її характер, темп, ритм та динаміку.
2. Корекцію рухової сфери. Розвиток координації рухів, загальної та дрібної моторики, орієнтації у просторі за допомогою музичних сигналів.
3. Формування чуття ритму. Це база для подолання мовленнєвих порушень, оскільки ритм музичний і ритм мовленнєвий мають спільну природу.
4. Розвиток просодичної сторони мовлення. Робота над дикцією, диханням, силою голосу та інтонаційною виразністю через співи.
5. Психоемоційне розвантаження. Створення позитивного настрою, зняття емоційної напруги та розвиток комунікативних навичок.

Зміст діяльності реалізується через систему специфічних засобів, які інтегруються в логоритмічне заняття:

А. Слухання музики (активне та пасивне)

Музичний керівник добирає репертуар, який стимулює різні реакції. Наприклад, для дітей із порушеннями вольової сфери використовується бадьора маршова музика, а для зняття гіперактивності – заспокійливі класичні твори.

Б. Співи та вокалотерапія

Це ключовий елемент роботи над голосом. Виконання розспівок на голосних звуках, робота над чистотою інтонації, артикуляційні вправи під музику. Формування тривалого мовленнєвого видиху та зміцнення м'язів гортані.

В. Музично-ритмічні рухи

Музичний керівник розробляє хореографічну канву, адаптовану до фізичних можливостей осіб із порушеннями (парези, атаксії). Ритмічна ходьба, танцювальні елементи, вправи з предметами (прапорці, стрічки, м'ячі), які розвивають координацію.

Г. Гра на дитячих музичних інструментах

Використання шумових та мелодійних інструментів (трикутники, ложки, бубни). Відтворення заданого ритмічного малюнка. Це розвиває дрібну моторику та фонематичне сприйняття.

Д. Музичні ігри та інсценізації

Музичний керівник створює ігрові ситуації, де потрібно вчасно вступити з вокальною реплікою або змінити напрямок руху відповідно до зміни музичної теми.

Взаємодія з фахівцями (методична примітка)

Музичний керівник працює у тісному тандемі з логопедом та психологом.

Логопед визначає мовленнєвий матеріал (звуки, слова), які потребують автоматизації.

Музичний керівник підбирає до цього матеріалу відповідну музичну структуру (ритм, мелодію).

2. Оформлення приміщення для занять з логоритміки.

Приміщення має бути достатньо просторим, щоб група осіб (дітей або дорослих) могла вільно пересуватися, бігати, танцювати та ставати в коло, не зачіпаючи меблі. Підлога має бути рівною, але не слизькою. Найкращим варіантом є якісний лінолеум на м'якій основі або спеціальне спортивне/танцювальне покриття. Якщо використовується килим, він має бути надійно закріплений. Кімната повинна добре провітрюватися (через інтенсивність фізичних вправ) та мати достатнє природне й штучне освітлення, яке не засліплює очі.

Ефективне заняття потребує чіткого розподілу простору на функціональні зони:

1. Активна зона (центр). Вільний простір для рухливих ігор, марширування та танців.

2. Музична зона. Місце, де розміщується інструмент (фортепіано, синтезатор) та звуковідтворювальна апаратура (колонки, пульт).

3. Дзеркальна зона. Наявність великого настінного дзеркала є обов'язковою для логоритміки. Це дозволяє пацієнтам бачити свою артикуляцію та контролювати рухи тіла (працювати над поставою та координацією).

4. Зона відпочинку (релаксації). Місце з м'якими модулями, килимками або пуфами, де проводяться вправи на розслаблення та дихальна гімнастика.

Обладнання та наповнення

А. Музичний інструментарій.

Стаціонарні інструменти. Піаніно або електронне піаніно.

Дитячі та шумові інструменти. Бубни, барабани, маракаси, трикутники, металофони, дзвіночки, кастаньети. Вони мають зберігатися у доступному для дітей, але впорядкованому місці (наприклад, на відкритих полицях).

Б. Спортивно-ігровий інвентар.

Предмети для маніпуляцій: м'ячі різних розмірів, обручі, гімнастичні палиці, стрічки на паличках, прапорці, хустинки.

Сенсорне обладнання: масажні килимки («доріжки здоров'я»), балансири.

В. Наочний та дидактичний матеріал.

Магнітна дошка або фланелеграф для демонстрації ритмічних схем.

Картотека вправ, набори картинок з артикуляційною гімнастикою, портрети композиторів.

Естетичне та психологічне оформлення

Рекомендується використовувати спокійні пастельні тони (світло-зелений, блакитний, бежевий), які не перевантажують нервову систему.

Усі кути меблів мають бути закругленими, розетки закритими, а обладнання – надійно закріпленим.

У кімнаті не повинно бути нагромадження речей, іграшок чи меблів, які не стосуються процесу логоритміки, оскільки це відволікає увагу осіб із порушеннями концентрації.

Рекомендована література:

1. Лазаренко О. І. Логоритміка як складова корекційної роботи вчителя-логопеда <http://ru.calameo.com/read/004606231a9d15636835e>
2. Лісова Л.І. Логоритміка з методикою: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський: ПП «Медобори-2006» 2018. 132 с. <http://elar.kpnu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/6647/Lisova-L.I.-Lohorytmika-z-metodykoju.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
3. Сакір Н.О. Логоритміка як засіб для сприйняття розвитку мовлення та мови дітей дошкільного віку. *Освіта та розвиток обдарованої особистості.* № 3 (90). 2023. С. 61-65. <https://otr.iod.gov.ua/ojs/index.php/otr/article/view/72>
4. Самаріна С.І. Історія становлення і розвитку логоритмічного виховання дітей. *Наукові запски.* Психолого-педагогічні науки. Ніженський державний університет ім. М. Гоголя, 2017. № 3. С. 288-290. file:///C:/Users/Admin/Downloads/Nzsp_2017_3_42.pdf

Питання для самоконтролю.

1. Охарактеризуйте обов'язки музичного керівника, логопеда і вихователя під час організації логоритмічних занять.
2. Як педагогічний колектив мовленнєвої групи дитячого садка організовує роботу з батьками?
3. Які вимоги ставляться для обладнання залу, для оформлення логоритмічних занять?
4. У чому полягає взаємозв'язок між перспективним і календарним планом?
5. Наведіть приклад запитань, які можна поставити на батьківських зборах.
6. Побудуйте конспект логоритмічного заняття, яке може провести логопед без музичного керівника.

3. ПЛАНИ ПРАКТИЧНИ ЗАНЯТЬ

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №1

Тема: Предмет і завдання логопедичної ритміки.

Навчальні цілі: Закріпити у здобувачів знання про предмет, об'єкт, завдання, принципи, методи логоритміки.

Питання та проблеми для обговорення:

1. Дайте визначення логопедичної ритміки.
2. Які основні поняття логопедичної ритміки?
3. З яких фаз складається онтогенез моторної функції?
4. Які рівні побудови та етапи виконання мимовільних рухів?
5. З якими науками біологічного та гуманітарного циклів пов'язана логоритміка?
6. Назвіть методи дослідження логоритміки. Наведіть приклад дослідження рухових можливостей в осіб з мовленнєвою патологією за допомогою певного методу.

Ситуативні (контрольні) завдання:

1. Назвіть взаємозв'язок логоритміки з іншими науками.
2. Порівняйте логоритмічне виховання в Україні та Росії.
3. Назвіть методи дослідження логоритміки та наведіть приклади їх використання.
4. Сформулюйте визначення логопедичної ритміки та її складових.
5. Розкрийте основні поняття логопедичної ритміки.
6. Охарактеризуйте фази, з яких складається онтогенез моторної функції.
7. Поясніть рівні побудови та етапи виконання мимовільних рухів.
8. З якими науками біологічного та гуманітарного циклів пов'язана логоритміка?
9. Назвіть методи дослідження логоритміки.
10. Наведіть приклад дослідження рухових можливостей в осіб з мовленнєвою патологією за допомогою певного методу.

Рекомендована література:

1. Сакір Н.О. Логоритміка як засіб для сприйняття розвитку мовлення та мови дітей дошкільного віку. *Освіта та розвиток обдарованої особистості.* № 3 (90). 2023. С. 61-65.
<https://otr.iod.gov.ua/ojs/index.php/otr/article/view/72>
2. Самаріна С.І. Історія становлення і розвитку логоритмічного виховання дітей. *Наукові запски.* Психолого-педагогічні науки. Ніженський державний університет ім. М. Гоголя, 2017. № 3. С. 288-290.
file:///C:/Users/Admin/Downloads/Nzspp_2017_3_42.pdf

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №2

Тема: Система логоритмічного виховання.

Навчальні цілі: Закріпити у здобувачів знання про історію виникнення музично-ритмічного виховання, сучасні проблеми логопедичної ритміки в Україні, навчити порівнювати напрямки та особливості проведення логопедичної ритміки з дітьми дошкільного віку, школярами, підлітками та дорослими.

Питання та проблеми для обговорення:

1. У чому сутність методу Е. Жак-Далькроза?
2. Яка роль ритмічної гімнастики в становленні системи логоритмічного виховання?
3. Назвіть особливості логоритміки.
4. Яка роль основних ланок логоритміки в корекційно-виховному процесі?

Ситуативні (контрольні) завдання:

1. Роль руху в розвитку мовлення і загально-рухової функції людини.
2. Значення музичного-ритмічного впливу на дітей, підлітків, дорослих.
3. Особливості розв'язання завдань музично-ритмічного сприймання в роботі зі школярами, підлітками і дорослими.
4. Яка роль руху в розвитку мовлення і загально-рухової функції людини?
5. Яке значення фразування під час сприйняття музики і побудови рухів?
6. Які особливості розв'язування завдань музично-ритмічного виховання в роботі зі школярами, підлітками і дорослими?

7. З якою метою використовується логопедична ритміка в роботі з дітьми, підлітками та дорослими?

8. Яке значення ритму в корекції вад мовлення?

Рекомендована література:

1. Лазаренко О. І. Логоритміка як складова корекційної роботи вчителя-логопеда <http://ru.calameo.com/read/004606231a9d15636835e>
2. Лісова Л.І. Логоритміка з методикою: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський: ПП «Медобори-2006» 2018. 132 с. <http://elar.kpnu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/6647/Lisova-L.I.-Lohorytmika-z-metodykoiu.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №3

Тема: Зміст, структура та засоби логопедичної ритміки.

Навчальні цілі: Закріпити у здобувачів знання про музично-ритмічний вплив на дітей і дорослих, розглянути завдання логоритмічних занять, засоби логопедичної ритміки.

Питання та проблеми для обговорення:

1. Які засоби логопедичної ритміки і з якою метою використовуються в роботі з дітьми?
5. Яке значення ритму в корекції вад мовлення?
6. Назвіть корекційні та педагогічні завдання під час навчання співу.
7. Наведіть приклади різних співочих навиків.
8. Яке значення рухливих ігор під час корекції мовлення та рухів у дітей?
9. На прикладі народної пісні складіть композицію рухів для хороводу.
10. Які методи навчання логопедичній ритміці?

Ситуативні (контрольні) завдання:

1. Назвіть музично-ритмічний вплив на дітей, підлітків і дорослих.
2. Яке значення музично-ритмічних занять у розвитку психомоторики дітей з мовленнєвими вадами?
3. Яке значення ігрової діяльності в системі логоритмічних занять?
4. Опишіть метод ритмічного виховання.
5. Назвіть завдання логоритмічних занять.

6. Визначте засоби логопедичної ритміки.
7. Наведіть приклади вправ для розвитку дихання і голосу.
8. Наведіть приклади вправ для регуляції м'язового тону.
9. Наведіть приклади вправ для активізації уваги.
10. Наведіть приклади вправ для розвитку мимічних м'язів.
11. Розкрийте значення рухливих ігор під час корекції мовлення і рухів у дітей.
12. Наведіть приклади народної творчості для проведення логоритмічних занять.

Рекомендована література:

1. Кузава І., Капітула М. Логоритміка як засіб розвитку звязного мовлення у дітей з інтелектуальними порушеннями. *Вісник Дніпрвської академії неперервної освіти.* №2 (9). 2025. С. 164-170.
[file:///C:/Users/Admin/Downloads/288-Article%20Text-532-2-10-20260427%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/Admin/Downloads/288-Article%20Text-532-2-10-20260427%20(2).pdf)
2. Лазаренко О. І. Логоритміка як складова корекційної роботи вчителя-логопеда <http://ru.calameo.com/read/004606231a9d15636835e>
3. Лісова Л.І. Логоритміка з методикою: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський: ПП «Медобори-2006» 2018. 132 с.
<http://elar.kpnu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/6647/Lisova-L.I.-Lohorytmika-z-metodykoju.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
4. Логоритміка – методика розвитку мовлення <http://irc-netushyn.miskrada.org.ua/news/08-40-18-11-12-2020/>
5. Логоритміка українською "Їжачок"
<https://www.pinterest.com/pin/628674429226258884/>

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №4

Тема: Специфіка обстеження психомоторного розвитку дітей з мовленнєвими порушеннями.

Навчальні цілі: Закріпити у здобувачів знання про завдання, які використовуються для обстеження рухових вмінь і навичок, музичних здібностей, органів артикуляції в дітей із ЗНМ, заїканням, ФФНМ. Сформуванню вміння аналізувати симптоми, що вказують на порушення мовлення.

Питання та проблеми для обговорення:

1. Які області сенсорної сфери досліджуються в осіб з вадами мовлення?
2. Які зв'язки можна встановити між сенсорно-руховими і мовленнєвими порушеннями?
3. Охарактеризуйте особливості психомоторного розвитку дитини і дорослого з порушенням мовлення.

Ситуативні (контрольні) завдання:

1. Проаналізуйте схему обстеження.

Завдання:

1. Дослідження психомоторної функції.

Дослідження рухової пам'яті, переключення рухів і самоконтролю при виконанні рухових проб.

Руки вперед, вгору, у сторони, перед грудьми, на пояс, вниз.

Дослідження довільного гальмування рухів.

Правою: вперед, убік, униз. Лівою: вперед, униз.

Дослідження статичної координації рухів.

Стояти із закритими очима, стопи поставити на одній лінії так, щоб носок однієї ноги впирався в п'яту іншої, руки витягнуті вперед. Час виконання – 16 секунд, виконується по три рази для кожної ноги.

Дослідження динамічної координації рухів.

Виконати одночасно асиметричні та протилежні рухи руками на чотири рахунки. Правою: на «раз» – підняти руки вперед, долоня відкрита, на «два» – стиснути кулак, на «три» – розтиснути кулак, на «чотири» – опустити руку вниз. Завдання повторити чотири рази так, щоб пацієнт запам'ятав рухи. Лівою: на «раз» – відвести руку в сторону, кулак стиснути, на «два» – розтиснути кулак, на «три» – стиснути кулак, на «чотири» – руку опустити вниз. Завдання повторити також чотири рази. Потім пропонується з'єднати рухи правої та лівої рук.

Дослідження координації рухів.

Виконати рухи – ноги в сторони, на ширині плечей, руки вгору; ліву ногу виставити вперед на носок, руки на поясі.

Дослідження переключення рухів.

Підняти руки в сторони на рівні плечей, зігнути в ліктях, торкнутися плечей, розігнути і поставити на пояс, присісти, випрямитися, руки опустити вздовж тулуба. Пройти по колу кроком, підскоком, бігом і знову кроком (характер руху міняти по сигналу).

Дослідження наявності або відсутності руху.

Підняти руки вгору, в сторони, поставити на пояс. Зігнути руку в лікті, стиснути пальці в кулак, розкрити долоню. Повернутися тулубом вліво, вправо, не відриваючи ніг від підлоги.

Дослідження просторової організації рухів.

Ходьба по колу, у зворотному напрямку, через коло. Почати ходьбу від центру кола праворуч, пройти коло, повернутися в центр зліва. Пройти кабінет (зал) з правого кута через центр по діагоналі, обійти кабінет (зал) навколо і повернутися в правий кут по діагоналі через центр з протилежного кута. Повернутися на місці навколо себе і підскоком пробігти по кабінету (залу), починаючи рух справа; те ж саме – зліва.

Дослідження довільної моторики пальців рук.

Виконати під рахунок: пальці стиснути в кулак – розтиснути (5-6 разів); тримаючи долоні на поверхні столу, роз'єднати пальці, з'єднати разом (5-6 разів); скласти пальці в кільце – розкрити долоню (5-6 разів); поперемінно з'єднувати всі пальці руки з великим пальцем спочатку правої руки, потім лівої, потім обох рук одночасно (для дошкільнят провести у вигляді ігрової вправи «Привіт, пальчик»). На обох руках одночасно показати другий і третій пальці, другий і п'ятий пальці (5-6 разів). На обох руках одночасно покласти другі пальці на треті і навпаки, треті на другі (5-6 разів).

Дослідження обсягу та якості рухів м'язів щік.

Надути ліву щоку, надути праву щоку, надути обидві щоки одночасно.

Дослідження обсягу та якості рухів язика.

Витягнути язик вперед («голочка»), утримати на три рахунки. Показати широкий язик «лопаткою», утримати на три рахунки. Переводити кінчик

язика по черзі з правого кута рота в лівий кут рота. Показати язик, підняти його до верхньої губи («дістати кінчиком язика носа»). Показати язик, покласти його на нижню губу й опустити вниз до підборіддя. Поклацати язиком.

Дослідження довільної мімічної моторики.

Нахмурити брови, підняти брови вгору, наморщити лоб.

Дослідження обсягу та якості рухів м'язів очей.

Зімкнути повіки, щільно зімкнути повіки, примружити очі, закривати по черзі праве і ліве око.

Дослідження можливості довільного формування певних мімічних позицій.

За допомогою міміки обличчя показати здивування, сум, страх, радість, сумнів, підозрілість.

2. Дослідження сенсорної функції.

Дослідження слухової уваги.

Показати, який предмет прозвучав: барабан, флейта, гармоніка і т.д. Визначити напрямок звучання предмета чи іграшки. Визначити, що чується з-за ширми: звук води, що ллється зі склянки в склянку, шурхіт паперу – тонкого, товстого; розрізання паперу ножицями; звук олівця, що падає на стіл, і т.д.

Дослідження музичного слуху.

Заспівати один куплет зі знайомої пісні (без музичного супроводу), потім повторити його з музичним супроводом.

Дослідження сприйняття музики.

Прослухати і потім визначити почуте: марш, танець, колискова.

Дослідження звуковисотного слуху.

Визначити, як звучав дзвіночок: вище – нижче (для дошкільнят: «співав пісеньку»); визначити напрямок звукоряду на металофоні (для дошкільнят металофон, поставлений похило, стає «музичною

драбинкою». На кінці молоточка закріпити маленьку ляльку-мотрійку. Ударяти молоточком, а діти повинні визначити, куди по сходах драбинки «йде» лялечка: вгору, вниз або через сходинок).

Дослідження тембрового слуху.

Порівняти звучання інструментів різних груп: ударні (барабан, бубон), духові (флейта, саксофон, кларнет), струнні (цитра, домра, балалайка та інші інструменти типу народних).

Дослідження динамічного слуху.

Прослухати звучання різних інструментів за типом «тепло – холодно»; наприклад, педагог подає на інструменті сильний чи слабкий звук, обстежуваний називає словом, як звучав інструмент: сильно – слабо. Або: педагог подає повторно сильний чи слабкий звук, обстежуваний повторює їх на інструменті.

Дослідження ритмічного відчуття.

Простукати послідовно вісім ритмічних малюнків.

Дослідження тривалості і сили видиху.

Зіграти на будь-якому духовому інструменті, піддувати пухлячки, листок паперу і т.д.

Дослідження співочого діапазону голосу.

За допомогою музичного інструменту заспівати гаму на голосний звук, наприклад, на звук -а- (спочатку до ноти до першої октави, а потім до ноти до малої октави).

Дослідження темпу.

Протягом певного відрізка часу втримати заданий темп у рухах рук, які відображаються педагогом. Потім за сигналом педагога пропонується виконати рух подумки, а за наступним сигналом (оплеск) показати, на якому русі обстежуваний зупинився. Рухи рук: вперед, угору, в сторони, на пояс, опустити.

Завдання:

1. За поданою схемою обстежіть дітей із ФФНМ, ЗНМ, заїканням.

2. Оформіть обстеження дітей у вигляді протоколів.
3. Проаналізуйте зміст виконаних завдань.

Рекомендована література:

1. Лазаренко О. І. Логоритміка як складова корекційної роботи вчителя-логопеда <http://ru.calameo.com/read/004606231a9d15636835e>
2. Лісова Л.І. Логоритміка з методикою: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський: ПП «Медобори-2006» 2018. 132 с. <http://elar.kpnu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/6647/Lisova-L.I.-Lohorytmika-z-metodykoiu.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №5

Тема: Логоритмічні заняття з дітьми із заїканням.

Навчальні цілі: Закріпити у здобувачів знання про засоби проведення логоритмічних занять з дітьми із заїканням. Сформувати вміння скласти логоритмічне заняття для дітей із заїканням.

Питання та проблеми для обговорення:

1. Якими положеннями обумовлене використання логоритміки при корекції заїкання?
2. Які порушення моторної, емоційно-вольової сфер і поведінки в дітей із заїканням?

Ситуаційні (контрольні) завдання:

1. Охарактеризуйте методику проведення логоритмічних занять з дітьми із заїканням.
2. Вкажіть особливості застосування засобів логоритміки в роботі з дітьми, що мають:
  - невротичну форму заїкання;
  - неврозоподібну форму заїкання.
3. Назвіть етапи роботи з дітьми із заїканням.
4. Підберіть завдання для формування мовленнєвого дихання для дітей із заїканням.
5. Підберіть завдання для регуляції м'язового тонусу.

6. Підберіть завдання для розвитку мимічних та артикуляційних м'язів для дітей із заїканням.
7. Підберіть ігри для розвитку голосової функції в дітей із заїканням.
8. Складіть логоритмічне заняття на тему «В осінньому лісі».
9. Які особливості порушення моторної сфери спостерігаються в дорослих із заїканням?
10. Які засоби логоритміки використовуються в роботі з дітьми та дорослими із заїканням?
11. Який взаємозв'язок логоритміки з логопедичними заняттями за методикою ігрової діяльності?
12. Проаналізуйте логоритмічне заняття з дітьми із заїканням на етапі шепітного мовлення. Назвіть його особливості.

Рекомендована література:

1. Лазаренко О. І. Логоритміка як складова корекційної роботи вчителя-логопеда <http://ru.calameo.com/read/004606231a9d15636835e>
2. Лісова Л.І. Логоритміка з методикою: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський: ПП «Медобори-2006» 2018. 132 с. <http://elar.kpnu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/6647/Lisova-L.I.-Lohorytmika-z-metodykoiu.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
3. Логоритміка – методика розвитку мовлення <http://irc-netushyn.miskrada.org.ua/news/08-40-18-11-12-2020/>
4. Логоритміка українською "Їжачок" <https://www.pinterest.com/pin/628674429226258884/>
5. Програма з Логоритміки / укл. Л. С. Куравська; Програма з Ритміки / укл. Ю. А. Бондаренко; Програма з Ритміки / укл. О.А. Вовченко <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/osvita-osib-z-osoblivimipotrebami/navchalni-programi/korekcijni-programi.html>
6. Сакір Н.О. Логоритміка як засіб для сприйняття розвитку мовлення та мови дітей дошкільного віку. *Освіта та розвиток обдарованої особистості.* № 3 (90). 2023. С. 61-65. <https://otr.iod.gov.ua/ojs/index.php/otr/article/view/72>
7. Самаріна С.І. Історія становлення і розвитку логоритмічного виховання дітей. *Наукові записки.* Психолого-педагогічні науки. Ніженський державний університет ім. М. Гоголя, 2017. № 3. С. 288-290. file:///C:/Users/Admin/Downloads/Nzspp_2017_3_42.pdf

Тема: Логопедична ритміка в системі роботи з дітьми з алалією.

Навчальні цілі: Закріпити у здобувачів знання про особливості проведення логоритмічних занять для дітей з моторною та сенсорною алалією. Сформувати у студентів вміння проводити логоритмічне заняття з дітьми із ЗНМ.

Питання та проблеми для обговорення:

1. Дайте характеристику порушень рухової, сенсорної й емоційно-вольової сфер у дітей, що мають різні форми алалії.
2. У чому полягає спільна робота музичного керівника і логопеда на різних етапах корекційної роботи з розвитку мовлення в дітей з алалією?
3. Як долаються порушення моторних і сенсорних функцій у дітей з алалією на логоритмічних заняттях?
4. Покажіть послідовність розвитку мовлення дітей з алалією на логоритмічних заняттях.

Ситуаційні (контрольні) завдання:

1. Підберіть рухливі ігри та завдання для дітей із ЗНМ I рівня.
2. Підберіть рухливі ігри та завдання для дітей із ЗНМ II рівня.
3. Підберіть рухливі ігри та завдання для дітей із ЗНМ III рівня.
4. Проведіть обстеження рухових вмінь і навичок у дітей з I, II, III рівнем ЗНМ за поданою схемою:
  - а) Обстеження рухової пам'яті.
Руки вперед, угору, в сторони, перед грудьми, на пояс.
(заборонений рух – руки вгору)
  - б) Обстеження довільного гальмування рухів.
Марширувати та зупинятися за сигналом.
  - в) Обстеження статичної координації рухів.
Стояти із закритими очима на правій, а потім на лівій нозі (5 сек.).
  - г) Обстеження динамічної координації рухів.
Марширувати, чергуючи крок та оплеск долонею. Оплески виконуються в проміжках між кроками.

д) Обстеження уваги.

Виконати одночасно два рухи однією рукою та один рух іншою рукою.

Виконати за зразком 10 рухів, але дитина виконує їх на один рух пізніше.

е) Обстеження координації рухів.

Ноги в сторони, на ширині плеч, руки вгору, ліву ногу виставити вперед на носок, руки на пояс.

Підняти руки в сторони на рівні плечей, зігнути в ліктях, торкнутись плечей, розігнути руки на пояс, присісти, вирівнятись, руки опустити вздовж тулуба.

Пройти по колу, крокуючи, підстрибуючи, бігом та знову кроком (характер руху змінюється за сигналом).

є) Обстеження просторової організації рухів.

Ходьба по колу, у протилежному напрямку через коло.

ж) Обстеження довільної моторики пальців рук.

На рахунок:

- пальці стиснути в кулак і розтиснути (5-6 разів);

- скласти пальці в кільце – розкрити долоню;

- по чергово сполучити всі падьці рук з великим пальцем спочатку правої, а потім лівої руки.

5. Підберіть вправи для розвитку темпу і ритму в дітей з I рівнем ЗНМ.

6. Підберіть вправи для розвитку слухової уваги в дітей із ЗНМ II рівня.

7. Підберіть вправи для розвитку мовленнєвої уваги в дітей із ЗНМ III рівня.

8. Використовуючи підібрані вправи, продемонструйте особливості проведення логоритмічного заняття.

9. За поданою схемою складіть логоритмічне заняття для дітей із ЗНМ I, II, III рівня на тему «У весняному саду».

Рекомендована література:

1. Лазаренко О. І. Логоритміка як складова корекційної роботи вчителя-логопеда <http://ru.calameo.com/read/004606231a9d15636835e>
2. Лісова Л.І. Логоритміка з методикою: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський: ПП «Медобори-2006» 2018. 132 с. <http://elar.kpnu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/6647/Lisova-L.I.-Lohorytmika-z-metodykoiu.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

3. Логоритміка – методика розвитку мовлення <http://irc-netushyn.miskrada.org.ua/news/08-40-18-11-12-2020/>
4. Логоритміка українською "Їжачок" <https://www.pinterest.com/pin/628674429226258884/>
5. Програма з Логоритміки / укл. Л. С. Куравська; Програма з Ритміки / укл. Ю. А. Бондаренко; Програма з Ритміки / укл. О.А. Вовченко <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/osvita-osib-z-osoblivimipotrebami/navchalni-programi/korekzijni-programi.html>
6. Сакір Н.О. Логоритміка як засіб для сприйняття розвитку мовлення та мови дітей дошкільного віку. *Освіта та розвиток обдарованої особистості.* № 3 (90). 2023. С. 61-65. <https://otr.iod.gov.ua/ojs/index.php/otr/article/view/72>
7. Самаріна С.І. Історія становлення і розвитку логоритмічного виховання дітей. *Наукові записки.* Психолого-педагогічні науки. Ніженський державний університет ім. М.Гоголя, 2017. № 3. С. 288-290. <file:///C:/Users/Admin/Downloads/Nzsp 2017 3 42.pdf>

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №7

Тема: Логоритмічні заняття для дітей з ФФНМ

Навчальні цілі: Закріпити у здобувачів знання про методику проведення логоритмічних занять з дітьми з дислалією, ринолалією, дизартрією, порушенням голосу. Навчити складати логоритмічні заняття для дітей із ФФНМ. Сформувати вміння проводити логоритмічне заняття.

Питання та проблеми для обговорення:

1. Які особливості порушення моторики в осіб з дислалією та дизартрією?
2. Назвіть рухові розлади при різних формах дизартрії.
3. Яке значення гри і вправ у підготовчий період корекції порушень звуковимови?
4. Наведіть приклади ігор і вправ на розвиток слухової уваги, мовленнєвого слуху, фонематичного сприймання, артикуляційної моторики тощо, які використовуються на логоритмічних заняттях з дітьми, що страждають на дислалію.
5. Які особливості логоритмічної корекції в роботі з людьми з ринолалією?
6. Назвіть логоритмічні засоби для зняття назалізації.

Ситуаційні (контрольні) завдання:

1. Підібрати дихальні вправи для дітей з дислалією, ринологією, дизартрією.
2. Підібрати завдання для формування ритму в дітей з дизартрією.
3. Підібрати завдання для формування різних видів ходьби в дітей з дислалією, ринологією, дизартрією.
4. Підібрати ігри для розвитку фонематичного аналізу в дітей з дислалією.
5. Підібрати рухові ігри для дітей з дизартрією.
6. Підібрати ігри для регуляції м'язового тону при дизартрії в дітей:
  - молодшого дошкільного віку;
  - середнього дошкільного віку;
  - старшого дошкільного віку.
7. Порівняти структуру проведення логоритмічного заняття для дітей з дислалією, ринологією, дизартрією, порушенням голосу. Визначити спільні та відмінні риси занять.
8. Скласти логоритмічне заняття для дітей з порушенням голосу.
9. Ділова гра. Провести заняття для дітей з порушенням голосу (провести серед студентів групи).
10. Назвіть завдання логоритмічного виховання дітей з дизартрією на кожному етапі логопедичної роботи з ними.
11. Наведіть приклади вправ лікувальної гімнастики для дітей з дизартрією.
12. Яке значення роботи з виховання дихання в людей з порушеннями голосу?

Рекомендована література:

1. Лісова Л.І. Логоритміка з методикою: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський: ПП «Медобори-2006» 2018. 132 с.
<http://elar.kpnu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/6647/Lisova-L.I.-Lohorytmika-z-metodykoju.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
2. Логоритміка – методика розвитку мовлення <http://irc-netushyn.miskrada.org.ua/news/08-40-18-11-12-2020/>

3. Логоритміка українською "Їжачок"
<https://www.pinterest.com/pin/628674429226258884/>
4. Програма з Логоритміки / укл. Л. С. Куравська; Програма з Ритміки / укл. Ю. А. Бондаренко; Програма з Ритміки / укл. О.А. Вовченко
<http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/osvita-osib-z-osoblivimipotrebami/navchalni-programi/korekzijni-programi.html>
5. Сакір Н.О. Логоритміка як засіб для сприйняття розвитку мовлення та мови дітей дошкільного віку. *Освіта та розвиток обдарованої особистості.* № 3 (90). 2023. С. 61-65.
<https://otr.iod.gov.ua/ojs/index.php/otr/article/view/72>

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №8

Тема: Логопедична ритміка в системі роботи з людьми з афазією.

Навчальні цілі: Закріпити у здобувачів знання про організацію і проведення корекційної роботи з людьми з афазією. Навчити складати логоритмічні заняття при роботі з людьми з афазією.

Питання та проблеми для обговорення:

1. Назвіть порушення рухової сфери хворих афазією.
2. Які порушення кіркової нейродинаміки хворих афазією?
3. Особливості порушень при сенсорній формі афазії.
4. Особливості порушень при моторній формі афазії.

Ситуаційні (контрольні) завдання:

1. Назвіть етапи роботи при подоланні афазії.
2. Підберіть рухові вправи для хворого з афазією.
3. Підберіть назви творів для прослуховування.
4. Підберіть рухливі ігри для хворого з афазією.
5. Підберіть завдання та вправи рахункового плану.
6. Підберіть завдання для співу.
7. Порівняйте прийоми логоритмічної роботи для людей із заїканням та прийоми роботи для людей з афазією.
8. Підберіть методику для обстеження людей з афазією.

Рекомендована література:

1. Лісова Л.І. Логоритміка з методикою: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський: ПП «Медобори-2006» 2018. 132 с.

<http://elar.kpnu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/6647/Lisova-L.I.-Lohorytmika-z-metodykoiu.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

2. Логоритміка – методика розвитку мовлення <http://irc-netushyn.miskrada.org.ua/news/08-40-18-11-12-2020/>
3. Логоритміка українською "Їжачок" <https://www.pinterest.com/pin/628674429226258884/>
4. Програма з Логоритміки / укл. Л. С. Куравська; Програма з Ритміки / укл. Ю. А. Бондаренко; Програма з Ритміки / укл. О.А. Вовченко <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/osvita-osib-z-osoblivimipotrebami/navchalni-programi/korekzijni-programi.html>
5. Сакір Н.О. Логоритміка як засіб для сприйняття розвитку мовлення та мови дітей дошкільного віку. *Освіта та розвиток обдарованої особистості.* № 3 (90). 2023. С. 61-65. <https://otr.iod.gov.ua/ojs/index.php/otr/article/view/72>

4. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ І МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ (РЕКОМЕНДАЦІЇ) ДО ЇХ ВИКОНАННЯ

Самостійна робота здобувачів вищої освіти з додатковою літературою передбачає: повторення важливих частин і розділів з дисципліни; конспектування й узагальнення розділів; підготовка відповідей за основними запитаннями пройденого матеріалу; складання порівняльних характеристик, схем, таблиць, написання рефератів з наданої теми, розробку занять з розвитку мовлення, проведення обстежень мовлення дітей на різних вікових етапах тощо.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Тема 1. Предмет і завдання логопедичної ритміки.

Навчальні цілі: Закріпити у здобувачів знання про об'єкт, предмет, мету і завдання логопедичної ритміки; принципи і методи логопедичної ритміки; методи і прийоми навчання в логопедичній ритміці; основні поняття логопедичної ритміки.

Питання для обговорення:

1. Сформулюйте визначення логопедичної ритміки.
2. Розкрийте основні поняття логопедичної ритміки.
3. Вибудуйте послідовність фаз, із яких складається онтогенез моторної функції.
4. Розкрийте рівні побудови та етапи виконання мимовільних рухів.
5. З якими науками біологічного та гуманітарного циклів пов'язана логоритміка?
6. Назвіть методи дослідження логоритміки.
7. Наведіть приклад дослідження рухових можливостей в осіб з мовленнєвою патологією за допомогою певного методу.

Завдання для самостійної роботи:

1. Наведіть приклад використання методів і прийомів у логопедичній ритміці.

2. Поясніть значення кожного принципу для логопедичної ритміки.
3. Назвіть та розкрийте основні поняття логопедичної ритміки.

Форма звіту: бесіда.

Рекомендована література:

1. Лазаренко О. І. Логоритміка як складова корекційної роботи вчителя-логопеда <http://ru.calameo.com/read/004606231a9d15636835e>
2. Лісова Л.І. Логоритміка з методикою: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський: ПП «Медобори-2006» 2018. 132 с. <http://elar.kpnu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/6647/Lisova-L.I.-Lohorytmika-z-metodykoju.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
3. Самаріна С.І. Історія становлення і розвитку логоритмічного виховання дітей. *Наукові записки*. Психолого-педагогічні науки. Ніженський державний університет ім. М.Гоголя, 2017. № 3. С. 288-290. file:///C:/Users/Admin/Downloads/Nzspp_2017_3_42.pdf

Тема 2. Система логоритмічного виховання.

Навчальні цілі: Закріпити у здобувачів знання про історичний розвиток логоритмічної науки.

Питання для обговорення:

1. У чому сутність методу Е. Жак-Далькроза?
2. Яка роль ритмічної гімнастики в становленні системи логоритмічного виховання?
3. Назвіть особливості логоритміки.
4. Яка роль основних ланок логоритміки в корекційно-виховному процесі?

Завдання самостійної роботи:

1. Проведіть аналіз наукової літератури і розкрийте послідовність формування та розвитку логопедичної ритміки.
2. Розкрийте психофізіологічну структуру рухового акту. Які є етапи виконання довільного руху (за теорією М.О. Бернштейна)?

Форма звіту: бесіда.

Рекомендована література:

1. Лазаренко О. І. Логоритміка як складова корекційної роботи вчителя-логопеда <http://ru.calameo.com/read/004606231a9d15636835e>

2. Лісова Л.І. Логоритміка з методикою: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський: ПП «Медобори-2006» 2018. 132 с.
<http://elar.kpnu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/6647/Lisova-L.I.-Lohorytmika-z-metodykoju.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
3. Самаріна С.І. Історія становлення і розвитку логоритмічного виховання дітей. *Наукові запски.* Психолого-педагогічні науки. Ніженський державний університет ім. М. Гоголя, 2017. № 3. С. 288-290.
file:///C:/Users/Admin/Downloads/Nzsp2017_3_42.pdf

Тема 3. Зміст, структура і засоби логопедичної ритміки.

Навчальні цілі: Закріпити у здобувачів знання про засоби логопедичної ритміки та особливості музично-ритмічного впливу на дітей дошкільного віку, школярів, підлітків і дорослих з мовленнєвою патологією.

Питання для обговорення:

1. Музично-ритмічний вплив на дітей дошкільного віку, школярів, підлітків і дорослих з мовною патологією.
2. Завдання музично-ритмічного і логоритмічного виховання дітей, підлітків і дорослих.
3. Загальна характеристика засобів логопедичної ритміки.
4. Ходьба і марширування в різних напрямках.
5. Вправи на розвиток дихання, голосу, артикуляції.
6. Вправи, що регулюють м'язовий тонус.
7. Вправи на активізацію уваги.
8. Рахункові вправи.
9. Мовленнєві вправи без музичного супроводу.
10. Вправи, що формують відчуття музичного ритму або метра.
11. Вправи, що формують відчуття музичного темпу.
12. Ритмічні вправи.
13. Спів.
14. Гра на музичних інструментах.
15. Музична самостійна діяльність.
16. Ігрова діяльність.
17. Вправи для розвитку творчої ініціативи.

18. Заклучні вправи.

Завдання самостійної роботи:

1. Наведіть кілька зразків вправ до кожного з логоритмічних засобів.

Форма звіту: співбесіда.

Рекомендована література:

1. Лазаренко О. І. Логоритміка як складова корекційної роботи вчителя-логопеда <http://ru.calameo.com/read/004606231a9d15636835e>
2. Лісова Л.І. Логоритміка з методикою: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський: ПП «Медобори-2006» 2018. 132 с. <http://elar.kpnu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/6647/Lisova-L.I.-Lohorytmika-z-metodykoiu.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Тема 4. Методика обстеження психомоторної функції у осіб з порушеннями мовлення.

Навчальні цілі: Закріпити у здобувачів знання про особливості дослідження моторної та сенсорної функції в осіб з порушеннями мовлення.

Питання для обговорення:

1. Методика дослідження психомоторної функції.
2. Методика дослідження сенсорної функції.

Завдання самостійної роботи:

1. Підберіть 5-6 вправ для дослідження психомоторної функції.
2. Підберіть 5-6 вправ для дослідження сенсорної функції.

Форма звіту: співбесіда.

Рекомендована література:

1. Лазаренко О. І. Логоритміка як складова корекційної роботи вчителя-логопеда <http://ru.calameo.com/read/004606231a9d15636835e>
2. Лісова Л.І. Логоритміка з методикою: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський: ПП «Медобори-2006» 2018. 132 с. <http://elar.kpnu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/6647/Lisova-L.I.-Lohorytmika-z-metodykoiu.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Тема 5. Логопедична ритміка в системі комплексної психолого-педагогічної роботи та медичні заходи при подоланні заїкання.

Навчальні цілі: Закріпити у здобувачів знання про особливості логопедичної ритміки в системі комплексної психолого-педагогічної роботи та медичні заходи при подоланні заїкання.

Питання для обговорення:

1. Порушення моторної, емоційно-вольової сфери і довільної поведінки в дітей із заїканням дошкільного, молодшого та середнього шкільного віку.
2. Порушення моторної, емоційно-вольової сфери і довільної поведінки в підлітків і дорослих із заїканням.
3. Зміст заняття з логопедичної ритміки з особами із заїканням.
4. Вплив логоритмічного заняття на осіб із заїканням залежно від етапу корекційної роботи.

Завдання самостійної роботи:

1. Які особливості організації логоритмічної роботи з подолання заїкання?
2. Як організувати заняття з логоритміки при різних формах заїкання?
3. Опишіть особливості моторного розвитку при заїканні.
4. Визначте структуру заняття з логоритміки при корекції заїкання.

Форма звіту: співбесіда.

Рекомендована література:

1. Зедінська-Любченко К.О., Московченко М.О. Корекція заїкання у дітей дошкільного віку засобами логоритміки. *Сучасні проблеми логопедії та реабілітації*: матеріали VIII Всеукраїнської заочної науково-практичної конференції. Суми.: ФОП Цьома С.П., 2019. С. 22-26. <https://repository.sspu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/a1d596ce-806a-4073-87ce-0c5dc6d36c58/content>
2. Кавиліна Г.К. Використання логоритмічних занять в корекційній роботі з дітьми дошкільного віку із вадами зікування. *Корекційна педагогіка*. Вип. 73. 2024. С. 106-109. <https://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2024/73/23.pdf>
3. Лісова Л.І. Логоритміка з методикою: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський: ПП «Медобори-2006» 2018. 132 с. <http://elar.kpnu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/6647/Lisova-L.I.-Lohorytmika-z-metodykoiu.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Тема 6. Логопедична ритміка в системі роботи з дітьми з алалією.

Навчальні цілі: Закріпити у здобувачів знання про особливості логопедичної ритміки в системі роботи з дітьми з алалією.

Питання для обговорення:

1. Порухення рухової, сенсорної, емоційно-вольової сфери і довільної поведінки в дітей з алалією.
2. Поетапне використання логоритмічних засобів у процесі логопедичної роботи з дітьми, що страждають на алалію.

Завдання самостійної роботи:

1. Охарактеризуйте особливості організації логоритмічної роботи з дітьми з алалією.
2. Опишіть організацію занять з логоритміки при моторній алалії.
3. Опишіть організацію занять з логоритміки при сенсорній алалії.

Форма звіту: співбесіда.

Рекомендована література:

1. Зедінська-Любченко К.О., Московченко М.О. Корекція заїкання у дітей дошкільного віку засобами логоритміки. *Сучасні проблеми логопедії та реабілітації*: матеріали VIII Всеукраїнської заочної науково-практичної конференції. Суми.: ФОП Цьома С.П., 2019. С. 22-26. <https://repository.sspu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/a1d596ce-806a-4073-87ce-0c5dc6d36c58/content>
2. Кавиліна Г.К. Використання логоритмічних занять в корекційній роботі з дітьми дошкільного віку із вадами зікування. *Корекційна педагогіка*. Вип. 73. 2024. С. 106-109. <https://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2024/73/23.pdf>
3. Лісова Л.І. Логоритміка з методикою: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський: ПП «Медобори-2006» 2018. 132 с. <http://elar.kpnu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/6647/Lisova-L.I.-Lohorytmika-z-metodykoiu.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Тема 7. Логопедична ритміка в системі роботи з дітьми з ФФНМ.

Навчальні цілі: Закріпити у здобувачів знання про особливості логопедичної ритміки в системі роботи з дітьми з ФФНМ.

Питання для обговорення:

1. Порухення моторної, емоційно-вольової сфери і неконтрольованої поведінки в осіб з дислалією, дизартрією та порушенням голосу.

2. Особливості використання логоритмічних музично-ритмічних засобів під час усунення дислалії, дизартрії та порушення голосу.

Завдання самостійної роботи:

1. Які особливості організації логоритмічної роботи з подолання дислалії?
2. Які особливості організації логоритмічної роботи з подолання дизартрії?
3. Які особливості організації логоритмічної роботи з подолання порушення голосу?
4. Як організувати заняття з логоритміки при дислалії, дизартрії та порушенні голосу?
5. Назвіть особливості моторного розвитку при дизартрії.
6. Опишіть структуру заняття з логоритміки при корекції дислалії.
7. Опишіть структуру заняття з логоритміки при корекції дизартрії.
8. Опишіть структуру заняття з логоритміки при корекції порушень голосу.

Форма звіту: співбесіда.

Рекомендована література:

1. Кавиліна Г.К. Конспект лекцій до дисципліни «Логоритміка» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 012 Дошкільна освіта, додаткової спеціальності 016 Логопедія. Одеса, 2021. 61 с.
[http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/12444/1/%D0%9B%D0%9E%D0%93%D0%9E%D0%A0%D0%98%D0%A2%D0%9C%D0%86%D0%9A%D0%90%20%D0%9C%D0%95%D0%A2%D0%9E%D0%94%D0%98%D0%A7%D0%9A%D0%90%20\(1\).pdf](http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/12444/1/%D0%9B%D0%9E%D0%93%D0%9E%D0%A0%D0%98%D0%A2%D0%9C%D0%86%D0%9A%D0%90%20%D0%9C%D0%95%D0%A2%D0%9E%D0%94%D0%98%D0%A7%D0%9A%D0%90%20(1).pdf)
2. Лісова Л.І. Логоритміка з методикою: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський: ПП «Медобори-2006» 2018. 132 с.
<http://elar.kpnu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/6647/Lisova-L.I.-Lohorytmika-z-metodykoiu.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Тема 8. Логопедична ритміка в системі роботи з людьми з афазією.

Навчальні цілі: Закріпити у здобувачів знання про особливості логопедичної ритміки в системі роботи з людьми з афазією.

Питання для обговорення:

1. Порухення рухової, сенсорної, емоційно-вольової сфери і довільної поведінки у хворих з афазією.
2. Кінезітерапія хворих з афазією в системі відновлювального навчання.

Завдання самостійної роботи:

1. Які особливості організації логоритмічної роботи з подолання афазії?
2. Як організувати заняття з логоритміки при моторній афазії?
3. Як організувати заняття з логоритміки при сенсорній афазії?
4. Опишіть структуру заняття з логоритміки при афазії.

Форма звіту: співбесіда.

Рекомендована література:

1. Лазаренко О. І. Логоритміка як складова корекційної роботи вчителя-логопеда <http://ru.calameo.com/read/004606231a9d15636835e>
2. Лісова Л.І. Логоритміка з методикою: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський: ПП «Медобори-2006» 2018. 132 с. <http://elar.kpnu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/6647/Lisova-L.I.-Lohorytmika-z-metodykoju.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Під час оцінювання результатів виконання здобувачами СРЗВО враховується рівень засвоєння здобувачем навчального матеріалу, винесеного на самостійне опрацювання; уміння використовувати теоретичні знання під час виконання практичних завдань; обґрунтованість і логічність викладення самостійно вивченого матеріалу; повноту розкриття теми навчальної дисципліни; оформлення матеріалів згідно з вимогами.

Завдання самостійної роботи можуть бути теоретичного, творчого, методичного та практичного характеру.

Оцінювання результатів виконання завдань СРЗВО відбувається за 12-бальною шкалою; завдань теоретичного характеру – за 8-бальною шкалою (табл.1).

Підсумкова оцінка контролю за виконанням СРЗВО обчислюється за формулою : $r_k = (0,05 \times r^c_k + 0,4) \times r^r_k$

де: r_k^c – середня оцінка навчальної діяльності здобувача за результатами виконання СР (частка від ділення суми всіх оцінок на їх кількість);

r_k – встановлений максимально можливий бал оцінювання результатів певної навчальної діяльності студента за результатами контрольного заходу поточного контролю з урахуванням її вагомості.

Таблиця 1

Шкала оцінювання самостійної роботи (максимальна кількість балів)			
завдання теоретичного характеру	завдання творчого характеру	завдання методичного характеру	завдання практичного характеру
8	12	12	12
- конспект; - повідомлення за завданнями практичних занять; - таблиця за результатами вивчення наукової літератури; - блок-схема за результатами вивчення наукової літератури	- есе; - доповідь за результатами теоретико-практичного дослідження	- конспект заняття; - комплекс завдань/вправ (презентація); - кейс дидакт. матеріалів (презентація / роздатковий матеріал)	- відеозвіт виконаного завдання з письмовим самоаналізом; - аудіозвіт виконаного завдання з письмовим самоаналізом; - протоколи результатів діагностики осіб з ПМР; - матеріали просвітницького характеру (пам'ятки, інформаційні буклети, постери тощо)

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ОКРЕМИХ ВИДІВ ЗАВДАНЬ

Критерії оцінювання конспекту, повідомлення за завданнями практичних занять

8 балів – робота має чітку структуру, повний обсяг, обґрунтовані усі складові; логічно викладений матеріал; не містить зайвої інформації; наявні посилання на джерела;

7-6 балів – робота обґрунтована, розгорнута; більшість структурних компонентів висвітлено; допущено окремі неточності, які в цілому не впливають на розуміння здобувачем навчального матеріалу і вміння ним оперувати;

5-4 бали – робота не повна, порушена послідовність і логічність викладу матеріалу; не уся інформація стосується теми; пропущені суттєві складові відповіді; некоректні посилання на джерела;

3-1 бали – структурні компоненти висвітлено фрагментарно або нерозкриті; відсутні посилання на джерела; не відповідає критерію науковості.

Критерії оцінювання таблиць, блок-схем

8 балів – робота має чітку структуру, повний обсяг, логічно пов'язані компоненти, не містить зайвої інформації; достатньо деталізована;

7-6 балів – допущено окремі неточності; частково порушена послідовність розміщення графічних елементів у блок-схемі; недостатня повнота наповнення таблиці;

5-4 бали – робота не повна, порушена послідовність і логічність розташування структурних частин; не уся інформація стосується теми;

3-1 бали – таблиця заповнена фрагментарно; дані не відображаються.

Критерії оцінювання доповіді, есе

10-12 балів – зміст роботи має системний характер, відображає творчий підхід; використано широкий арсенал засобів для обґрунтування та доведення своєї думки, містить елементи наукового аналізу, логічно викладений; використано різноманітні джерела інформації з коректними посиланнями.

9-8 балів – робота має чітку структуру, повний обсяг, обґрунтовані усі складові; логічно викладений матеріал; не містить зайвої інформації; наявні посилання на джерела;

7-6 балів – робота обґрунтована, розгорнута; більшість структурних компонентів висвітлено; допустив окремі неточності, які в цілому не впливають на розуміння ним навчального матеріалу і вміння ним оперувати;

5-4 бали – робота не повна, порушена послідовність і логічність викладу матеріалу; не уся інформація стосується теми; пропущені суттєві складові відповіді; некоректні посилання на джерела;

3-1 бали – структурні компоненти висвітлено фрагментарно або нерозкриті; відсутні посилання на джерела; не відповідає критерію науковості.

**Критерії оцінювання конспектів занять; комплексів завдань/вправ;
кейсів дидактичних матеріалів**

10-12 балів – зміст роботи має системний характер, відображає творчий підхід; використано широкий арсенал засобів для обґрунтування та доведення своєї думки, відповідає поставленим науковим цілям; логічно викладений; відображено авторський підхід здобувача;

9-8 балів – робота має чітку структуру, повний обсяг, обґрунтовані усі складові; логічно викладений матеріал; не містить зайвої інформації; достатньо деталізована; вправи/завдання різноманітні;

7-6 балів – робота обґрунтована, розгорнута; більшість структурних компонентів висвітлено; допущено окремі неточності, які в цілому не впливають на загальну структурну схему (заняття, комплексу вправ);

5-4 бали – робота неповна, порушена послідовність і логічність викладу матеріалу у конспекті заняття; не уся інформація стосується теми; пропущені суттєві складові; більшість вправ/завдань однотипні, недостатньо унаочнені;

3-1 бали – порушена послідовність структурних компонентів заняття; не відповідає критерію науковості; подані окремі компоненти дидактичного матеріалу; зміст вправ/завдань не відповідає дидактичним вимогам.

**Критерії оцінювання відео-/аудіо звітів, діагностичних протоколів;
матеріалів просвітницького характеру**

10-12 балів – робота цілісна; відповідає змісту поставленого завдання; відображає творчий підхід; використано широкий арсенал засобів для досягнення мети; робота відповідає поставленим науковим цілям; відображено авторський підхід здобувача;

9-8 балів – робота має чітку структуру, у повному обсязі; представлений матеріал відповідає принципу доступності, не містить зайвої інформації; висвітлені важливі деталі; використано різноманітні засоби;

7-6 балів – робота розгорнута; наповнена адекватним змістом; допущено окремі неточності, які в цілому не впливають на загальну структурну схему відео-, аудіо звіту, просвітницького матеріалу;

5-4 бали – робота неповна, порушена послідовність і логічність викладу матеріалу; не уся інформація стосується теми; пропущені суттєві складові;

3-1 бали – порушена послідовність структурних компонентів завдання; не відповідає критерію науковості; містить неточну (неперевірену, необґрунтовану) інформацію.

Не приймаються на оцінювання:

- 1) ідентичні роботи;
- 2) роботи з плагіатом

За невчасну подачу роботи знімається 1 бал.

**5. ПИТАННЯ, ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПОТОЧНОГО І ПІДСУМКОВОГО
(ЕКЗАМЕН) КОНТРОЛЮ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ
ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

**Питання до екзамену з ОК
«Логоритміка з методикою»**

1. Теоретичні питання логоритміки (об'єкт, предмет, мета і провідні завдання дисципліни).
2. Структурні елементи логоритміки.
3. Принципи логоритміки.
4. Методи логоритміки. Прийоми логоритміки. Загальна характеристика.
5. Засоби логоритміки. Загальна характеристика.
6. Ходьба і марширування як засоби логоритміки.
7. Вправи для розвитку дихання, голосу.
8. Вправи, що регулюють м'язовий тонус.
9. Вправи, спрямовані на активізацію уваги.
10. Мовленнєві вправи без музичного супроводу.
11. Вправи, спрямовані на розвиток відчуття музичного розміру.
12. Ритмічні вправи.
13. Гра на інструментах.
14. Вправи, спрямовані на розвиток музичного темпу.
15. Ігрова діяльність.
16. Заключні вправи.
17. Значення логоритміки в корекційній роботі з подолання різних мовленнєвих порушень.
18. Психофізіологічна структура рухового акту. Етапи виконання довільного руху (теорія М.О. Бернштейна).
19. Логопедична ритміка в системі корекційної роботи з усунення дислалії (особливості роботи при різних формах дислалії).
20. Логопедична ритміка в системі роботи з усунення ринолалії.

21. Логопедична ритміка в системі корекційної роботи з усунення дизартрії.
22. Особливості організації логоритмічних занять з дітьми, які страждають на дитячий церебральний параліч.
23. Особливості проведення логоритмічних занять з особами, які страждають на порушення голосу.
24. Етапи логоритмічної роботи з усунення дизартрії. Загальна характеристика.
25. Особливості організації логоритмічної роботи з подолання заїкування.
26. Організація занять з логоритміки при різних формах заїкування.
27. Особливості моторного розвитку при заїкуванні.
28. Структура заняття з логоритміки при корекції заїкування.
29. Логопедична ритміка в системі подолання алалії.
30. Порушення рухової, сенсорної, емоційно-вольової сфери і довільної поведінки в дітей з алалією.
31. Поетапне використання логоритмічних засобів у процесі логопедичної роботи з дітьми, що страждають на алалію.
32. Порушення рухової, сенсорної, емоційно-вольової сфери і довільної поведінки у хворих з афазією.
33. Кінезітерапія хворих з афазією в системі відновлювального навчання.

6. ЗАВДАННЯ ДЛЯ МОДУЛЬНОЇ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ ЗАЛИШКОВИХ ЗНАНЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

НАВЧАЛЬНІ ЦІЛІ: Закріпити у здобувачів вищої освіти основні знання про організацію логоритмічної роботи з дітьми з ФФНМ, алалією, ЗНМ, у осіб із заїканням та афазією

Питання до модульної контрольної роботи

1. Теоретичні питання логоритміки (об'єкт, предмет, мета і провідні завдання дисципліни).
2. Структурні елементи логоритміки.
3. Принципи логоритміки.
4. Методи логоритміки. Прийоми логоритміки. Загальна характеристика.
5. Засоби логоритміки. Загальна характеристика.
6. Ходьба і марширування як засоби логоритміки.
7. Вправи для розвитку дихання, голосу.
8. Вправи, що регулюють м'язовий тонус.
9. Вправи, спрямовані на активізацію уваги.
10. Мовленнєві вправи без музичного супроводу.
11. Вправи, спрямовані на розвиток відчуття музичного розміру.
12. Ритмічні вправи.
13. Гра на інструментах.
14. Вправи, спрямовані на розвиток музичного темпу.
15. Ігрова діяльність.
16. Заключні вправи.
17. Значення логоритміки в корекційній роботі з подолання різних мовленнєвих порушень.
18. Психофізіологічна структура рухового акту. Етапи виконання довільного руху (теорія М.О. Бернштейна).
19. Логопедична ритміка в системі корекційної роботи з усунення дислалії (особливості роботи при різних формах дислалії).

20. Логопедична ритміка в системі роботи з усунення ринолалії.
21. Логопедична ритміка в системі корекційної роботи з усунення дизартрії.
22. Особливості організації логоритмічних занять з дітьми, які страждають на дитячий церебральний параліч.
23. Особливості проведення логоритмічних занять з особами, які страждають на порушення голосу.
24. Етапи логоритмічної роботи з усунення дизартрії. Загальна характеристика.
25. Особливості організації логоритмічної роботи з подолання заїкування.
26. Організація занять з логоритміки при різних формах заїкування.
27. Особливості моторного розвитку при заїкуванні.
28. Структура заняття з логоритміки при корекції заїкування.
29. Логопедична ритміка в системі подолання алалії.
30. Порушення рухової, сенсорної, емоційно-вольової сфери і довільної поведінки в дітей з алалією.
31. Поетапне використання логоритмічних засобів у процесі логопедичної роботи з дітьми, що страждають на алалію.
32. Порушення рухової, сенсорної, емоційно-вольової сфери і довільної поведінки у хворих з афазією.
33. Кінезітерапія хворих з афазією в системі відновлювального навчання.

БІЛЕТИ ДО МОДУЛЬНОЇ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

Білет 1

1. Теоретичні питання логоритміки (об'єкт, предмет, мета і провідні завдання дисципліни).
2. Кінезітерапія хворих з афазією в системі відновлювального навчання.

Білет 2

1. Структурні елементи логоритміки.
2. Порушення рухової, сенсорної, емоційно-вольової сфери і довільної поведінки у хворих з афазією.

Білет 3

1. Принципи логоритміки.
2. Поетапне використання логоритмічних засобів у процесі логопедичної роботи з дітьми, що страждають на алалію.

Білет 4

1. Методи логоритміки. Прийоми логоритміки. Загальна характеристика.
2. Порушення рухової, сенсорної, емоційно-вольової сфери і довільної поведінки в дітей з алалією.

Білет 5

1. Засоби логоритміки. Загальна характеристика.
2. Логопедична ритміка в системі подолання алалії.

Білет 6

1. Ходьба і марширування як засоби логоритміки.
2. Структура заняття з логоритміки при корекції заїкування.

Білет 7

1. Вправи для розвитку дихання, голосу.
2. Особливості моторного розвитку при заїкуванні.

Білет 8

1. Вправи, що регулюють м'язовий тонус.
2. Організація занять з логоритміки при різних формах заїкування.

Білет 9

1. Вправи, спрямовані на активізацію уваги.
2. Особливості організації логоритмічної роботи з подолання заїкування.

Білет 10

1. Мовленнєві вправи без музичного супроводу.
2. Етапи логоритмічної роботи з усунення дизартрії. Загальна характеристика.

Білет 11

1. Вправи, спрямовані на розвиток відчуття музичного розміру.
2. Особливості проведення логоритмічних занять з особами, які страждають на порушення голосу.

Білет 12

1. Ритмічні вправи.
2. Особливості організації логоритмічних занять з дітьми, які страждають на дитячий церебральний параліч.

Білет 13

1. Гра на інструментах.
2. Логопедична ритміка в системі корекційної роботи з усунення дизартрії.

Білет 14

1. Вправи, спрямовані на розвиток музичного темпу.
2. Логопедична ритміка в системі роботи з усунення ринолалії.

Білет 15

1. Ігрова діяльність.
2. Логопедична ритміка в системі корекційної роботи з усунення дислалії (особливості роботи при різних формах дислалії).

Білет 16

1. Заклучні вправи.
2. Психофізіологічна структура рухового акту. Етапи виконання довільного руху (теорія М.О. Бернштейна).

Білет 17

1. Ходьба і марширування як засіб логоритміки.
2. Значення логоритміки в корекційній роботі з подолання різних мовленнєвих порушень.

Білет 18

1. Вправи, спрямовані на активізацію уваги.
2. Особливості організації логоритмічної роботи з подолання заїкування.

Білет 19

1. Засоби логоритміки. Загальна характеристика.
2. Логопедична ритміка в системі подолання алалії.

Білет 20

1. Мовленнєві вправи без музичного супроводу.

2. Етапи логоритмічної роботи з усунення дизартрії. Загальна характеристика.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ МОДУЛЬНОЇ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

Модульна контрольна робота (МКР) складається на основі запитань, які пропонуються до екзамену, включає в себе практичні завдання.

У МКР входять 3 завдання: перше та друге – теоретичні, третє – практичне. Перше завдання оцінюється в 5 бали, друге – у 5 балів, третє – у 10 балів. Переведення умовних одиниць в оцінки проводиться за такою системою:

18-20 балів – «відмінно». Здобувач дав повну, розгорнуту, обґрунтовану відповідь на перше теоретичне запитання МКР, правильно виконав практичну частину завдань, допустив незначні неточності, які в цілому не впливають на розуміння ним навчального матеріалу й уміння ним оперувати.

14-17 балів – «добре». Здобувач дав відповідь на перше теоретичне запитання МКР, та при цьому воно має певні неточності, які не впливають на загальну структуру, але вказують на часткове нерозуміння матеріалу. Спостерігаються помилки під час розв'язання задач і обчислення виразів.

7-13 балів – «задовільно». Здобувач неправильно відповів на теоретичне запитання, допустив помилки при обчисленні виразу та вирішенні арифметичної задачі. Помилки вказують на часткове нерозуміння ним матеріалу.

5-6 балів – «незадовільно». Здобувач не зміг розкрити сутність теоретичного першого питання, при відповіді допускав грубі помилки, які вказують на нерозуміння структури вивченого матеріалу. Не виконано практичну частину завдань.

1-4 балів – «незадовільно з проведенням додаткової роботи».
Жодної вірної відповіді. Не виконано практичну частину завдань.

7. КАТАЛОГ РЕСУРСІВ

6. Денисюк Є. М. Логоритміка як метод корекції раннього розвитку дитини з особливими освітніми потребами. *Вісник Освітньо-наукового центру сімейно-центрованих практик.* № 2. 2023. С. 117–119.
<https://eprints.zu.edu.ua/38472/1/%2B%D0%94%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D1%81%D1%8E%D0%BA%20%281%29.pdf>
7. Зедінська-Любченко К.О., Московченко М.О. Корекція заїкання у дітей дошкільного віку засобами логоритміки. *Сучасні проблеми логопедії та реабілітації*: матеріали VIII Всеукраїнської заочної науково-практичної конференції. Суми.: ФОП Цьома С.П., 2019. С. 22-26.
<https://repository.sspu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/a1d596ce-806a-4073-87ce-0c5dc6d36c58/content>
8. Кавиліна Г.К. Використання логоритмічних занять в корекційній роботі з дітьми дошкільного віку із вадами зікування. *Корекційна педагогіка.* Вип. 73. 2024. С. 106-109.
<https://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2024/73/23.pdf>
9. Кавиліна Г.К. Конспект лекцій до дисципліни «Логоритміка» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 012 Дошкільна освіта, додаткової спеціальності 016 Логопедія. Одеса, 2021. 61 с.
[http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/12444/1/%D0%9B%D0%9E%D0%93%D0%9E%D0%A0%D0%98%D0%A2%D0%9C%D0%86%D0%9A%D0%90%20%D0%9C%D0%95%D0%A2%D0%9E%D0%94%D0%98%D0%A7%D0%9A%D0%90%20\(1\).pdf](http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/12444/1/%D0%9B%D0%9E%D0%93%D0%9E%D0%A0%D0%98%D0%A2%D0%9C%D0%86%D0%9A%D0%90%20%D0%9C%D0%95%D0%A2%D0%9E%D0%94%D0%98%D0%A7%D0%9A%D0%90%20(1).pdf)
10. Кузава І., Капітула М. Логоритміка як засіб розвитку звязного мовлення у дітей з інтелектуальними порушеннями. *Вісник Дніпрвської академії неперервної освіти.* №2 (9). 2025. С. 164-170.
[file:///C:/Users/Admin/Downloads/288-Article%20Text-532-2-10-20260427%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/Admin/Downloads/288-Article%20Text-532-2-10-20260427%20(2).pdf)

- 11.Лазаренко О. І. Логоритміка як складова корекційної роботи вчителя-логопеда <http://ru.calameo.com/read/004606231a9d15636835e>
- 12.Лісова Л.І. Логоритміка з методикою: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський: ПП «Медобори-2006» 2018. 132 с. <http://elar.kpnu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/6647/Lisova-L.I.-Lohorytmika-z-metodykoiu.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- 13.Логоритміка – методика розвитку мовлення <http://irc-netushyn.miskrada.org.ua/news/08-40-18-11-12-2020/>
- 14.Логоритміка українською "Їжачок" <https://www.pinterest.com/pin/628674429226258884/>
- 15.Програма з Логоритміки / укл. Л. С. Куравська; Програма з Ритміки / укл. Ю. А. Бондаренко; Програма з Ритміки / укл. О.А. Вовченко <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/osvita-osib-z-osoblivimi-potrebamami/navchalni-programi/korekcijni-programi.html>
- 16.Сакір Н.О. Логоритміка як засіб для сприйняття розвитку мовлення та мови дітей дошкільного віку. *Освіта та розвиток обдарованої особистості.* № 3 (90). 2023. С. 61-65. <https://otr.iod.gov.ua/ojs/index.php/otr/article/view/72>
- 17.Самаріна С.І. Історія становлення і розвитку логоритмічного виховання дітей. *Наукові запски.* Психолого-педагогічні науки. Ніженський державний університет ім. М. Гоголя, 2017. № 3. С. 288-290. file:///C:/Users/Admin/Downloads/Nzsp_2017_3_42.pdf
- 18.Стахова Л., Зелінська-Любченко К., Кравченко А. Логоритмічні вправи в процесі корекції порушень мовлення дітей дошкільного віку. *Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки)* :збірник наукових праць: вип. 23. за ред. О. Гаврилова. Кам'янець-Подільський: Видавець Ковальчук О.В. 2024. 210с. С. 278-288. <https://aqce.kpnu.edu.ua/issue/view/18959/12091> (Фахове видання)

- 19.Шостак О. Логоритміка як засіб корекції ЗНМ у молодших школярів.
Актуальні питання гуманітарних наук. Вип. 25. Том. 3. 2022. С. 255-259.
http://www.aphn-journal.in.ua/archive/52_2022/part_3/38.pdf

8. ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

Агнозія – порушення процесів предметного сприйняття; може бути слуховою, зоровою, тактильною.

Акапела – багатоголосий, переважно хоровий спів без інструментального супроводу.

Акомпанемент – музичний супровід соліста (співака, інструменталіста), хору, ансамблю, танцю, гімнастичних вправ і т. д.

Акорд (співзвуччя) – одночасне звучання трьох або більше звуків, різних за висотою, назвою.

Акцент (наголос) - підкреслення будь-якого звуку, акорду.

Акцент має різні графічні позначення: >, Л, sf тощо. Вони виставляються в вокальних (сольних і хорових) партіях над нотоносцем (при відсутності тексту); в інструментальних творах. Може виставлятися між нотними рядками або над кожною окремо в залежності від виконавської виразності.

Ансамбль (разом). 1. Музичний твір для декількох виконавців: дует (двоє виконавців), тріо, або терцет (троє), квартет (четверо), квінтет (п'ятеро) і т.д. 2. Єдиний художній колектив. 3. Злитість, узгодженість хорового виконання.

Апраксія – порушення предметних дій при відсутності паралічів.

Оральна апраксія – порушення довільних рухів язика, губ і нижньої щелепи.

Атаксія – розлад координації рухів; виражається в невідповідності рухів, їх неточності

Атетоз – особливий вид насильницьких рухів, відноситься до групи гіперкінезів. Локалізується найчастіше в верхніх кінцівках, рідше в нижніх. Особливо виражений буває в пальцях кисті. Часто захоплює тільки одну половину тіла.

Атонія – різке падіння м'язового тонусу.

Атрофія – відмирання живлення тканин.

Аферентний – проводить збудження до центральної нервової системи.

Вокалізація – вокальний прийом розпівування на голосні звуки.

Гамма (звукоряд) - послідовне звучання ступенів ладу в висхідному і низхідному порядках. Найбільш поширені Г. діатонічна (з 7 ступенів) і хроматична (з 12 ступенів).

Гармонія. 1. Послідовне, закономірне поєднання співзвуччя в умовах ладу і тональності. 2. Навчальний предмет в теорії музики.

Геміпарез – ураження на одній половині тіла функції довільної рухливості. Парез м'язів однієї половини тіла.

Гіперкінез – насильницький рух.

Гіпертонія - підвищений тонус м'язів.

Гіпокінезія – зменшення сили, обсягу, швидкості рухів.

Діапазон – звукові можливості співучого голосу або будь-якого інструменту, обсяг між найвищими і найнижчими звуками голосу (інструменту).

Дикція – чітка, виразна вимова слів.

Динаміка (сила) – використання посилення або послаблення звучання як виразного засобу виконання. Основні графічні позначення Д.: f (форте) – голосно, p (піано) – тихо, mf (меццо-форте) – помірно голосно, тр (меццо-піано) – помірно тихо, crescendo (крещендо) – посилюючи, diminuendo (дімінуендо) – послаблюючи і ін.

Динаміка (сила) - використання посилення або послаблення звучання як виразного засобу виконання. Основні графічні позначення Д.: f (форте) – голосно, p (піано) – тихо, mf (меццо-форте) - помірно голосно, тр (меццо-піано) – помірно тихо, crescendo (крещендо) – посилюючи, diminuendo (дімінуендо) – послаблюючи і ін.

Дисонанс – співзвуччя, в якому звуки не поєднуються, викликають відчуття неузгодженості.

Дистонія – відхилення від норми в тонусі м'язів.

Еферентний – передає збудження від центральної нервової системи до периферії.

Жанр – поняття, що визначає зміст, характер, напрям музичного твору, наприклад жанр оперної, симфонічної, вокальної, камерної музики. Жанровою зазвичай називають музику, близько пов'язану з побутом (марш, танець і т. д.).

Жіночі голоси в сольному співі:

сопрано (високе звучання), меццо-сопрано (середнє звучання), контральто (низьке звучання), альт (низьке звучання).

Заспів – початок сольної або хорової пісні.

Затакт – початок музичного твору зі слабкої частки.

Звук музичний – коливання звучного тіла, що має основні властивості: висоту, тривалість, тембр, динаміку (силу).

Звукоряд – послідовність основних ступенів ладу: до, ре, мі, фа, соль, ля, сі.

Імпровізація – творча діяльність безпосередньо під час виконання. Вигадування своїх варіантів пісень, танців,

Інтенційний тремор – ритмічне тремтіння кінцівки в момент активного руху.

Інтервал – відстань між двома різними по висоті звуками, серед яких нижній називається основою, верхній - вершиною; наприклад, прима (повторення одного і того ж звуку), терція, кварта, квінта, секста, септима, октава і т. д.

Інтонція – мелодійний зворот, що має виразне значення.

Кантилена – наспівна, плавна манера виконання.

Кінестетична чутливість – відчуття власних рухів.

Ключ – знак, який визначає висоту і назва звуку і виставляється на початку нотного рядка. Найчастіше використовуються:

 скрипичний (соль – на другій лінійці),

 басовий(фа – на четвертій лінійці)

Консонанс – співзвуччя, в якому звуки зливаються і якби оповнюють один одного.

Контрактура – нерухомість суглоба.

Лад – співвідношення, взаємозв'язок стійких і нестійких звуків.

Мажор – музичний лад, передає найчастіше світлий, радісний настрій музики.

Мелодія – одноголосн послідовність звуків, об'єднаних смисловим змістом.

Метр – послідовне чергування сильних і слабких долей в такті.

Мінор – музичний лад, передає найчастіше замислене, сумний настрій музики.

Міоклонія – швидкі, уривчасті посмикування окремих м'язових груп або м'язів, що поширюються найчастіше на м'язи кінцівок.

Багатоголосся – спів звучне поєднання кількох самостійних мелодійних ліній (голосів).

Модуляція – логічний, інтонаційний перехід в іншу тональність.

Мотив – найменша музична одиниця, містить зазвичай одну сильну частку.

Музична грамота – елементарні знання в області теорії музики.

Нота - графічне зображення звуку.

Нотний стан (нотноносець) – графічне зображення з п'яти горизонтальних паралельних ліній для запису нот.

Нюанс – відтінок, що підкреслює характер звучання музики.

Параліч - повна нерухомість органу, що залежить від ураження рухових апаратів центральної або периферичної нервової системи.

Парез – неповний параліч.

Парафазія: а) заміна звуків; б) заміна слів близьких за звучанням або за змістом.

Патогенез – внутрішні механізми виникнення і розвитку патологічних процесів, що лежать в основі хвороби.

Пауза – знак, що перериває музичне звучання на певний відрізок часу і відповідає тривалості нот:

 ціла половинна четвертна восьма

Персеверація – нав'язливе повторення одного і того ж слова, звуку.

Півтон – найменша відстань між двома звуками, різними за висотою.

Праксис – предметні дії.

Розмір – графічне зображення, що визначає рахунок (чергування часток) в даному творі. Виставляється на початку нотного рядка у вигляді дробу, наприклад: 2/4 (дві чверті), 3/4 (три чверті), 6/8 (шість восьмих) і т. д.

Регістр визначає звуковий діапазон музичного інструменту, співочого голосу і ділиться на високий, середній і низький.

Ритм – послідовне чергування звуків (різної висоти і тривалості), що мають смислове і виразне значення.

Синергія – складний комплексний рух.

Синкінезія – співдружні рухи.

Синкопа - зміщення звукового наголосу з сильної частки такту на слабку.

Стакато – виконавський прийом, який характеризується коротким, уривчастим звучанням.

Ступені ладу – звуки, що мають такі позначення:

Такт – невеликий відрізок музичного твору, укладений між двома сильними долями (починається з сильної і закінчується перед сильною). Т. розділений на нотному рядку тактовою рисою (вертикальною лінією).

Темп – швидкість руху, чергування метричних одиниць. Позначення Т. виставляються на початку твору над першим нотним рядком російською та

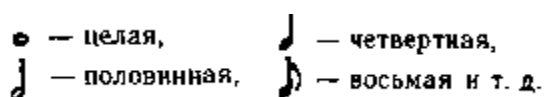
італійською мовами, наприклад: помірно *moderato* (модерато), швидко - *allegro* (алегро), протяжно- *adagio* (адажіо).

Тон – відстань між двома звуками, що включає два півтони.

Тональність – конкретна висота звуків певного ладу, характерного для того чи іншого твору. Т. має свої ключові знаки і зумовлений становищем тоніки на тому чи іншому ступені звукоряду.

Транспозиція – виконання твору (пісні, п'єси) в іншій тональності.

Тривалість – якість звуку, що визначає його протяжність. Графічно Т. позначається так:

Тризвук – аккорд, в якому три звуки розташовані по терціях (наприклад, до-мі-соль). Т. може бути мажорним або мінорним і, таким чином, визначати лад.

Тремор – тремтіння.

Фактура – поєднання різних засобів музичної виразності: мелодія, акомпанемент, окремі голоси, підголоски, тема і т.д.

Фермата – графічне позначення додаткового продовження звучання з метою більшої виразності. Ф .:

Фонема – найменша звукова одиниця мови, що служить для розрізнення слів або їх форм.

Форма музична – в широкому розумінні поєднує виразні засоби: мелодію, ритм, гармонію, структуру. У вузькому розумінні Ф.- це структура твору, наприклад двохчастотна і тричастотна форми.

Хорея – захворювання нервової системи, основними симптомами якого є посмикування, мимовільні аритмічні, некоординовані скорочення мускулатури, швидкі за темпом, що спостерігаються як у спокої, так і при

рухах.

Хроматизм – півтонова зміна висоти звуків за допомогою знаків альтерації.

Частка – одиниця музичного часу (звучання), яка розділяється на сильну (ударну), слабку (безударну).

ДОДАТКИ

Додаток А

СТРУКТУРА ЛОГОРИТМІЧНОГО ЗАНЯТТЯ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Ходьба та

марширування в різних напрямках

Мета вправ:

переключення уваги дітей з попередньої діяльності на заняття, повернути увагу дітей на логопеда;
вчити слухати, сприймати інструкцію логопеда;
навчати дітей слухати текст та наслідувати рухи;

2. Привітання

Мета вправ:

традиція організації початку (та закінчення) допомагає структурувати заняття, дисциплінує дітей, надає їм впевненості у своїх силах;
концентрація уваги та пам'яті;
створення дружної приємної атмосфери;
формування комунікативних відносин.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

Мета: корекційно-розвивальна

вправи на розвиток дихання, голосу, артикуляції;
вправи, що регулюють м'язовий тонус;
вправи на активізацію уваги;
рахункові вправи;
мовленнєві вправи без музичного супроводу;
вправи, що формують відчуття музичного ритму або метра;
вправи, що формують відчуття музичного темпу;
ритмічні вправи;
спів;
гра на музичних інструментах;
музична самостійна діяльність;
ігрова діяльність;
вправи для розвитку творчої ініціативи;
ігровий масаж;
розвиток загальної та дрібної моторики;
орієнтація в просторі та у власному тілі

III. ЗАВЕРШАЛЬНА ЧАСТИНА

Мета вправ:

заспокоїти дітей та налаштувати на іншу діяльність;
підвести висновки;
рефлексія (метод самоаналізу).

Усі логоритмічні заняття мають бути узгоджені з етапами логопедичної роботи.

Практичний матеріал розподіляється в певній послідовності щоб забезпечити правильне чергування фізичного й психологічного навантаження і вправ.

Логоритмічні заняття проводяться не менше 2 разів на тиждень по 40 хвилин для старших і по 30-35 хвилин для молодших дітей.

Кількість дітей у групі не повинна перевищувати 10-12 чоловік.

При підготовці й проведенні занять необхідно враховувати: тип мовленнєвого порушення; усі особливості особистості дитини, із нею пов'язані; особливості музичної діяльності, також обумовлені мовленнєвим порушенням дитини; вікові особливості; послідовність ускладнення завдань, обумовлені періодами логопедичної роботи.

ОБЛАДНАННЯ ДЛЯ ЛОГОРИТМІЧНОГО ЗАНЯТТЯ

Музичні інструменти

...

Природні матеріали

Маски, театральні костюми, декорації

Продовження додаток Б

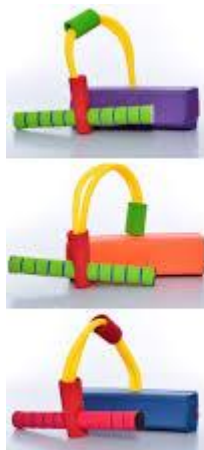
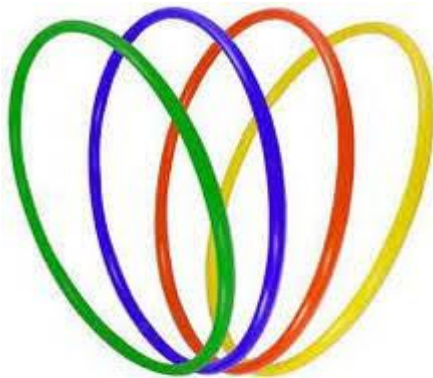

Продовження додаток Б

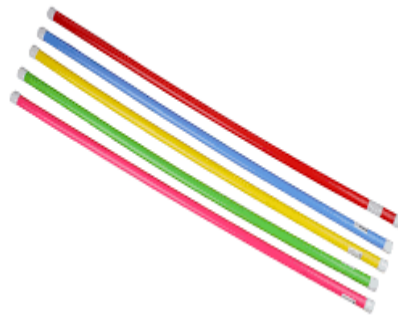

Спортивний інвентар

Продовження додаток Б

Предмети домашнього вжитку

ЗАСОБИ ЛОГОРИТМІКИ

І. ВСТУПНА ЧАСТИНА

Ходьба і марширування у різних напрямках

Віршований матеріал

У куточку кішка спить,
Мишки, мишки, не біжіть!
Ви крокуйте тихо-тихо,
Щоб не сталось раптом лиха!

(Ю. Турчина)

Серед снігу та крижин
Йде, хитається пінгвін.
Дуже слизько! Всюди
лід!

Обережним бути слід!

(Ю. Турчина)

Чапля по болоту йде,
Чаплянят малих веде.
Крила в боки розставляє,
Ноги вгору піднімає.

(Ю. Турчина)

По доріжці йде малюк,
Його п'яточки тук-тук.
Бо на п'яточках ходити
Люблять всі маленькі
діти!

(Ю. Турчина)

Як колючий будячок

Супровідні рухи

*Діти йдуть на носочках по колу,
імітують рухи мишенят.*

*Дитина йде по черзі на внутрішній
та на зовнішній сторонах ступні,
імітуючи ходу пінгвіна.*

Вправа на утримання рівноваги.

*Дитина йде, високо піднімає коліна,
руки в сторони.*

*Дитина йде по колу на п'ятках, руки
на поясі.*

Сісти навпочіпки та робити

Чимчикує їжачок.

(Ю. Турчина)

Через ліс ведмідь іде,

Ведмежа своє веде.

(Ю. Турчина)

Олень став серед кущів -

Заховатися хотів.

(Ю. Турчина)

маленькі кроки, ідучи по колу.

Крокуємо по колу, імітуючи ходу

ведмедя: руки розставлені,

хитаємося з боку в бік.

Йдемо тихо-тихо, високо піднімаючи

коліна. Наче олень хоче непоміченим

заховатися у кущах. Руки: на рівні

лоба, долоні від себе, схрещені.

Сірий зайчик пробігає,

Свої вушка притискає.

(Ю. Турчина)

Переміщуємося по залу підскоками.

Коліна високо не піднімаємо, ручками

можливо показати «вуха».

Привітання

У руці листок тримаю,
Друзів всіх своїх вітаю!
(Ім'я дитини), цей листок тримай,
Гарно день розпочинай!
(Ю. Турчина)

Я хустинкою махаю,
Друзів я своїх вітаю!
Я направо покручуся!
Я наліво поверчуся!
(Ім'я дитини), хусточку
тримай,
Гарно день розпочинай!
(Ю. Турчина)

У руках я м'яч тримаю,
Друзів всіх своїх вітаю!

М'ячик довго не тримай,
Кому хочеш передай!

У руках я м'яч тримаю,

*Діти стоять у колі, тримають в
руках будь-який маленький предмет,
наприклад, осінній листочок.*

*На перші два рядки дитина тримає
листок, ритмічно хитає ним та
промовляє:*

*Потім дитина передає листочок
сусіду і називає його на ім'я:*

*Діти стоять у колі. Дитина тримає
маленьку хусточку.*

*На перші рядки дитина тримає
хустинку та ритмічно махає нею.*

*Дитина крутиться направо навколо
себе.*

*Дитина крутиться наліво навколо
себе.*

*Потім дитина передає листочок
сусіду і називає його на ім'я:*

*Діти стоять у колі. Дитина тримає
м'яч.*

Дитина промовляє рядки.

Всі діти разом.

Дитина кидає м'яч будь-кому.

Друзів всіх своїх вітаю!

(Ю. Турчина)

*Дитина, якій кинули м'яч, промовляє
два перші рядки та після загальних
слів кидає м'яч комусь на свій розсуд.
Логопед стежить, щоб всі діти
взяли участь у грі.*

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

Вправи на розвиток дихання, голосу, артикуляції

Вправи на розвиток дихання

Бєлая А.Й., Коблик Л.Ю., Мартинюк О.Б. Корекція заїкання у молодших школярів: навчально-методичний посібник. За ред. Н.С. Гаврилової. Кам'янець-Подільський: ТОВ "Друк-Сервіс", 2014. 76 с.

Вдих носом, затримати повітря після вдихання з контролем за допомогою дзеркальця, яке тримають біля крил носа. Фіксація вдиху до 5 секунд. Можна здійснювати лічбу з секундоміром чи без нього

Затримати повітря після видиху. Фіксація видиху – 5 секунд. Рахунок тривалості затримки дихання можна здійснювати із секундоміром, а контроль правильності видиху за допомогою дзеркальця, яке тримають біля рота.

Вдих – коротркий та глибокий.

Видих – довготривалий.

На видиху протяжно промовляти:

А----- Х-----

Розвиток фіксації вдиху та видиху (з секундоміром)

Вдих – до 20 сек.

Видих – до 17 сек.

Розвиток невимушеного видиху: 10 видихів – затримка повітря – видих (підкреслюємо легкість, приємні відчуття свободи дихання).

Гойдалка

Є дві гойдажки у нас

Діти руками імітують гойдання

Гойда-гойда-гойда-гойда!

(можна використати стрічки)

Що літають повсякчас

Гойда-гойда-гойда-гойда!

(Л. Рожкова)

Ліфт

Ми заходимо у дім,

сходинок багато в нім.

Щоб піднятись швидш за все -

Вгору ліфт нас повезе: У-у-у-у-у-у-

Їдемо вгору (підіймаємо руки в гору)

у....

Наш невтомний ліфт біжить,

везти знову нас спішить.

Треба їхати униз –

Їдемо до низу (опускаємо руки зверху

Зачинився і повіз: У-у-у-у-у-у-у-у-

до низу)

у...

До вподоби нам ця гра,

Вся радіє дівора.

Їдемо вгору / до низу

Знову ліфт усіх повіз:

Вгору-вниз і вгору-вниз: У-у-у-у-у-у-

....

Вправи на розвиток артикуляції

Жабки

(оскал)

Слоник

(хоботок)

Всі ми жабки сміхотушки –
Посміхнулись аж до вушка! (5-6
разів)

Я наслідую слону –
Губи хоботом тягну! (5-6 разів)

Поцілую маму

Я до мами пригорнусь –
Поцілую – посміхнусь! (5-6 разів)

Парканчик

Наші зуби – це парканчик –
А за ним сховався язичок. (5-6 разів)

Вправи, що регулюють м'язовий тонус

(Н. Подставкін)

Засмагаємо

Сидячи, випрямити ноги з
напругою (потягування як на
пляжі під сонцем) і потім
розслабити.

Пушинки і слони

Діти під ніжну тиху музику бігають
по кімнаті, як пушинка (легко, на
носочках). Зображуючи слона,
дитина голосно і важко тупає по
підлозі під гучну музику.

Ножиці

Сидячи, випрямити
напружені ноги, розвести в
сторони, потім впустити
розслаблені.

Пружинки

Пальцями стопи натискати на уявні
пружні пружини, що спираються на
підлогу, чергуючи напругу з
розслабленням, відпочинком.

Малювання метеликів і сонечка

Діти під тиху спокійну мелодію в
повітрі пальчиками малюють
метеликів і сонечко. Ця вправа з
елементами релаксації направлено
на зняття м'язового напруження.

Журавель на болоті

Ходьба з високим підніманням
колін і витягуванням вниз ступень
ніг при напружених м'язах з
наступним розслабленням м'язів
при опусканні ноги.

Квіточка зів'яла –

квіточка росте

Діти сидять присівши, голова і руки опущені (квіточка зів'яла). Голова піднімається, розправляються плечі, руки вгору і в сторони – вирісли квіточки, розцвіли.

Сніговик

Діти зображують сніговиків. Міцно стоять на ногах (ноги розставлені на ширину плечей, руки поставлені на пояс, тіло напружене).

Коли сніговики починають "танути", з тіла йде напруга. Спочатку у дітей – "сніговиків" голова падає на бік, потім опускаються руки і повисають, як батоги. Після цього діти починають не поспішаючи присідати, стають на коліна, потім сідають на бік, кладуть руки на підлогу, а на них голову – "сніговик розтанув".

Ось стоїть сніговик (тіло напружене).

Він до морозів звик.

Сніговик наш тане

(Напруга поступово йде).

Тане, тане – так, так, так. Буде тала вода.

Вправи на активізацію уваги

Хлоп, хлоп – сіли

На гучне звучання барабана, діти ідуть по колу, плескаючи в долоні, звуку немає – зупиняються, присідають.

Миші і коти

Ось йде чорний кіт,

Причаївся, мишок чекає.

Мишка нірку обійде

І до кота не підійде.

Коти – роблять кроки з високим підйомом ніг, присісти, руки до колін,

Мишки – на носках обходять навколо нірки і тікають в сторону.

Імітація

Діти йдуть по колу. Ведучий з різними інтервалами упереміж дає команди. «Коники». «Зайчики». «Чаплі». «Раки». «Жаби». «Корівки». «Птахи». Діти повинні виконувати руху відповідно до команди. Виконання рухів треба навчити перед грою.

Рахункові вправи

П'яти

Раз, два – вище голова (марширувати)
Три, чотири – руки ширше (руки в сторони)
П'ять, шість – тихо сісти.

Дорослий разом з дітьми марширує кімнатою, промовляючи слова:

Раз, два, раз, два,
Замигтіли п'ятки,
Як чудово босоніж
Бігати на зарядці.
Раз, два, раз, два,
Бігати на зарядці.

М'ячик

Демонструючи гру, дорослий, тримаючи м'яч в руках, вимовляє:

Друг веселий м'ячик мій!
Всюди, всюди ти зі мною.
Раз, два, три, чотири, п'ять
(підіймає і опускає м'яч)
Добре нам тобою!

Навчилися ми рахувати

Дорослий і дитина сидять один навпроти одного, а потім стоять. У руках у них брязкальця. Руки з брязкальцями треба тримати перед грудьми.

Раз, два, три, чотири, п'ять,
Ми вчимося рахувати.

(Трясти брязкальцями в такт рахунку)

Раз, два, три, чотири, п'ять,
В хованки будемо ми грати.

(Руки з брязкальцями треба підняти)

Раз, два, три, чотири, п'ять, Хто з нас
підє шукати?

(Брязкальця сховати за спину)

Вправи, що формують відчуття музичного темпу

Прискорення

Ходьба під музику, якщо темп
прискорюється, діти йдуть швидше
або біжать, і навпаки.

Відтвори ритм

Дитина сама відбиває будь-який
ритм, а інші діти його повторюють.

Тук-тук-тук

Щоб довго будинок стояв, щоб міцним був він, треба обережно забити цвяхи
в дошки.

(Діти сидять на підлозі схрестивши ноги)

Праворуч тук!

(Вдаряють праворуч від себе)

Зліва тук!

(Вдаряють ліворуч від себе)

Вперед тук, тук, тук!

(Обома кулаками стукають перед собою)

Ритмічні вправи

Раз, два, раз!

Раз, два, раз! Раз, два, раз!
діти крокують одне за одним по колу

Розвернемось

Наші спритні ніжки
діти йдуть по колу

Весело, весело ми йдемо!
Раз, два, раз! Раз, два, раз!
Пісеньку, пісеньку – ведемо!
А тепер бігом, бігом –
біжать один за одним по колу
По галявині кругом!
Швидко бігли наші ніжки,
Не стомились ані трішки.
А тепер бігом, бігом
По галявині кругом!
Як добігли два кружка,
Сіли на край бережка! *присідають*

Вперед-назад

Вперед крокують, малюки.
швидко крокують уперед
Раз, два, три!
підспівують хором
Крокують чітко, як завжди.
Раз, два, три! Стоп!
зупиняються
Назад ми спинкою йдемо,
повільно йдуть спиною назад
Топ, топ, топ!
підспівують хором
І вправно зал обійдемо,
Топ, топ, топ! Стоп!
зупиняються

Швидко по доріжці
Весело тупочуть,
Повернути хочуть:
розвертаються у протилежному
напрямі
Туп-туп, туп-туп, туп-туп.

У ритмі музики

Біжить музика, біжить,
біжать по колу на носочках
Нас наздоганяє,
Біжить музика, біжить,
Ніжки підганяє.
Зараз в коло ми зійдемо,
повільно в темпі музики сходяться до
середини кола
А тепер розійдемо.
швидко в темпі музики розходяться
Біжить музика, біжить,
біжать по колу на носочках
Нас наздоганяє,
Біжить музика біжить,
Ніжки підганяє.
Сіли-встали, пострибали,

виконують рухи відповідно до тексту

Сіли-встали, полягали...

Ігровий самомасаж

Ковалик

Куй, куй чобіток,
Подай молоток,
Не подаси молотка –
Не підкую чобітка.
Тук-тук-тук!
Молоток золотенький,
Чобіток дорогенький.
Тук-тук-тук!
Ось пята, а ось носок
От і вийшов чобіток.
Тук-тук-тук!

Молоточки

Тук-туки, тук-ток
Застукав молоток.
*діти поплескують по ніжкам
долоньками знизу -вгору*
Туки - туки , туки – точки
Застукали молоточки
*вдаряють по ніжкам кулачками
знизу-вгору*
Туки - туки, туки – ток
Так стукає молоток
*погладжують кулачками знизу-
вгору, тупають ніжками*

Сорока-ворона

Сорока-ворона
На припічку сиділа,
Діткам кашку варила.
Підіть, діти, по водицю!
*Перебирають пальці один за одним,
починаючи від мізинного.*
І цьому дам, і цьому дам,
І цьому дам, і цьому дам,
А цьому не дам:
Цей ледащо –

Привіт!

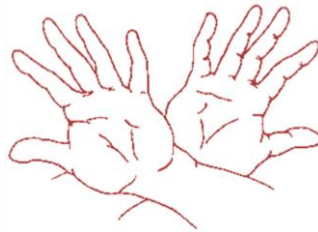
Привіт права рука!
Привіт ліва рука!
Привіт права нога!
Привіт ліва нога!
І вушка привіт, привіт!
І вушка привіт, і ніс!
Привіт права рука!
Привіт ліва рука!
Привіт права нога!
Привіт ліва нога!

Він дрова не рубав,
В хату не носив, печі не топив,
Води не носив, діжі не місив,
Каші не варив, хліба не ліпив,
В піч не саджав, кашу доїдав.

І лобик привіт, привіт!
І лобик привіт, і ніс!
Привіт права рука!
Привіт ліва рука!
Привіт права нога!
Привіт ліва нога!
І діти привіт, привіт!
Світлана Сергіївна,
Привіт, привіт!
(С. Соколова)

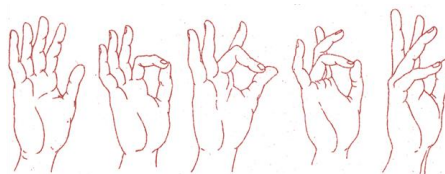
Розвиток загальної та дрібної моторики

Ясне сонечко в
кімнату
Дивиться в віконечко,
Дуже раді всі малята,
Плескають в
долонечки.

Руки перехрещені
тильним боком
долонею до себе.
Спочатку пальці обох
рук стиснуті в кулаки,
потім пальці-промінці
розкриваються, руки
повертаються вправо-
вліво.
У кінці віршика діти
плескають у долоні.

Пальчику, пальчику,
Де ти бував?
Я з цим братом вліс
ходив,
А з цим братом борщ

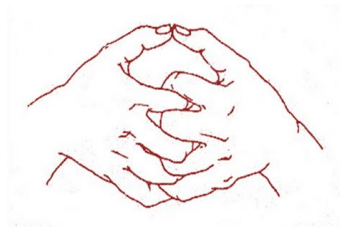

Учитель декламує
віршик і показує:
долоню, а потім по
черзі з'єднує з великим

варив,
З цим я кашки
скуштував,
А з найменшим
заспівав.

пальцем усі інші,
починаючи зі
вказівного.

Білочка просить нас
приготувати для
горішків незвичайний
кошик,
Його треба зобразити
пальцями рук.

Долоні повернені на
себе, пальці сплетені,
ліктя розведені в
сторону. Долоні нібито
роз'їжджаються, і між
пальцями утворюються
зазори. Великі пальці
зображують ручку
кошика.

В руки кошик я беру,
І горішок туди кладу.

Жук у жолудя питав:
— Де ти шапочку
придбав?
От якби мені таку –
Був би красень я в
ліску.

Пальці в кулачок.
Вказівний та мізинчик
розведені в сторони,
дитина рухає ними,
просуваючи руку по
парті вперед.

Вправи для орієнтації в просторі та у власному тілі

Дзеркало

Діти стоять вільно перед
логопедом, який пропонує їм

Відгадай, що загадали

Іграшки необхідно розкласти
навколо (попереду, ззаду, зліва,

стати «дзеркалом» і повторювати всі його рухи. Діти відображають рухи логопеда. Спочатку даються нескладні рухи, а потім їх можна ускладнити.

справа). Загадати одну з іграшок, яку ж треба і відгадати. Для цього пропонується визначення: вона перед тобою (за тобою, попереду) вона має розмір (велика, маленька, коротка, довга). Дитина називає іграшку, що знаходиться в зазначеному напрямку.

Знайди гараж за схемою

За допомогою схеми діти орієнтуються в малому просторі: "їдуть" до гаража, відкривають кольорові "ворота", називаючи колір (рожевий, червоний, малиновий, салатовий, зелений, болотний, блакитний, синій, фіолетовий машину, визначають вид транспорту – легковий чи вантажний.

Цуценя

Перед дитиною розкладаються картки, логопед називає картинку із місцем знаходження цуценя: за будиночком, поміж будиночками, біля будиночку, під будиночком тощо. Дитина має віднайти названі варіанти на картинках та відтворювати мовленнєвий зразок логопеда

ІІІ. ЗАВЕРШАЛЬНА ЧАСТИНА

Вправи для релаксації

Ліфт

Покладіть долоню на живіт. Уявіть, що живіт – це перший поверх будинку. Трохи вище – шлунок – це другий поверх. Потримайте там долоню. Тепер покладіть її на груди й уявіть, що це третій поверх.

Металик

Заплющте очі і слухайте мій голос. Дихайте глибоко і спокійно. Уявіть собі, що ви сидите на галявині у прекрасний літній день. Просто перед собою бачите чудового метелика, який пурхає із квітки на квітку. Простежте за рухами його

Приготуйтеся, ми починаємо «поїздку на ліфті». Вдихніть ротом глибоко і повільно так, щоб повітря дійшло до першого поверху – до живота. Затримайте подих. Видихніть ротом. Вдихніть і «підніміть ліфт» ще на один поверх – до грудей. Затримайте подих. Видихніть ротом. Під час видиху ви відчуваєте, що напруження та хвилювання виходить із тіла, немов із дверей ліфта (декілька разів).

Летючий килим

Ми на чарівному килимі-літаку плавно і повільно піднімаємося. Він несе нас по небу, тихенько погойдує, заколисуючи. Вітерець ніжно обдуває втомлені тіла, відпочиваємо... Далеко внизу пропливають будинки, ліси, ріки й озера... Поступово килим-літак починає зниження й приземляється в нашій кімнаті...

крил. Рухи легкі та граціозні. Тепер нехай кожен уявить, що він метелик, що в нього гарні великі крила. Відчуйте, як ваші крила повільно і плавно рухаються вгору-вниз. Насолоджуйтеся відчуттям ширяння в повітрі. А тепер гляньте на строкату галявину, над якою летите. Подивіться, скільки на ній яскравих квітів. Знайдіть очима найгарнішу квітку й поступово починайте наближатися до неї. Ви вже відчуваєте її аромат... Повільно і плавно ви сідаєте на м'яку пахучу середину квітки. Вдихніть ще раз її пахощі і... розплющте очі. Розкажіть про свої відчуття.

Засмагаємо

Уявіть собі, що ноги засмагають на сонечку (витягніть ноги вперед, сидячи на стільцях). Підніміть ноги вгору, потримайте їх так. Ноги напружилися. Напружені ноги стали твердими, кам'яними. Опустіть ноги. Вони втомилися, а тепер відпочивають, розслаблюються. Як добре, приємно стало. Вдих – пауза, видих – пауза. Ми прекрасно засмагаємо! Вище

потягуємося, робимо глибокий
вдих і видих, розплющуємо очі.

ноги піднімаємо!

Тримаємо ... Тримаємо ...

Напружуємо ...

Загораємо! Опускаємо... Ноги не
напружені, розслаблені.

Кулька

Уявіть, що ви надуваєте повітряну кулю. Покладіть руку на живіт. Надувайте живіт, ніби це велика повітряна куля. М'язи живота напружуються. Це сильне, неприємне напруження! Зробіть спокійний вдих животом так, щоб рукою відчуті невелике напруження м'язів. Плечей не піднімайте. Вдих – пауза, видих – пауза. М'язи живота розслабилися, стали м'якими. Тепер легко вдихніть знову. Повітря легко входить всередину. І видих вільний, ненапружений

От як кульку надуваємо! А рукою перевіряємо (вдих)

Кулька лопнула, видихаємо. Наші м'язи розслаблюємо

Дихається вільно... легко... рівно... глибоко...»

Кораблик

Уявіть собі, що ви на кораблі. Хитає. Щоб не впасти, розставте ноги ширше й притисніть їх до підлоги. Руки зчепіть за спиною. Хитнуло праворуч – притисніть до підлоги праву ногу (права нога напружена, ліва розслаблена, трохи зігнута в коліні, носком торкається до підлоги). Випряміться! Розслабте ногу. Хитнуло в інший бік – притисніть до підлоги ліву ногу. Випряміться. Вдих – пауза, видих – пауза. Стало палубу качати! Притисніть ноги до палуби! Міцніше одну ногу притискаємо, а другу розслабляємо. Виконайте вправу по черзі для кожної ноги. Далі ще раз повторити позу спокою:

Спляче кошення

Уявіть собі, що ви веселі

Сонечко і хмарка

Уявіть собі, що ви засмагаєте

кошенята. Кошенята ходять, вигинають спинку, махають хвостиком. Але от кошенята втомилися (пауза), почали позіхати, лягають на килимок і засинають. У кошенят рівномірно піднімаються й опускаються животики, вони спокійно дихають (повторити 2-3 рази).

на сонечку. Але ось сонце зайшло за хмаринку, стало холодно – всі стиснулися в грудочку щоб зігрітися (затримати дихання). Сонечко вийшло з-за хмаринки, стало жарко – всі розслабилися (на видохи). Повторити 2-3 рази.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	3
1. РОБОЧА ПРОГРАМА ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТУ	5
2. ТЕЗИ ЛЕКЦІЙ, РОЗШИРЕНІ ПЛАНИ ЛЕКЦІЙ	21
3. ПЛАНИ ПРАКТИЧНИ ЗАНЯТЬ	73
4. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ І МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ (РЕКОМЕНДАЦІЇ) ДО ЇХ ВИКОНАННЯ	89
5. ПИТАННЯ, ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПОТОЧНОГО І ПІДСУМКОВОГО (ЕКЗАМЕН) КОНТРОЛЮ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ	101
6. ЗАВДАННЯ ДЛЯ МОДУЛЬНОЇ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ ЗАЛИШКОВИХ ЗНАНЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ	103
7. КАТАЛОГ РЕСУРСІВ	108
8. ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК	111
ДОДАТКИ.....	118

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

Навчальне електронне видання

ЛІСОВА Людмила Іванівна,

*кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри логопедії
та спеціальних методик Кам'янець-Подільського національного університету
імені Івана Огієнка*

ЛОГОРИТМІКА З МЕТОДИКОЮ

Навчально-методичний посібник

Видання друге, перероблене й доповнене

Електронне видання

Підписано 2.06.2026. Гарнітура «Times New Roman».
Об'єм даних 3,1 Мб. Обл.-вид. арк. 5,8. Зам. № 1251.

Видавець і виготовлювач Кам'янець-Подільський національний університет
імені Івана Огієнка, вул. Огієнка, 61, м. Кам'янець-Подільський, 32300

Свідоцтво про внесення до державного реєстру суб'єктів видавничої справи
серії ДК № 3382 від 05.02.2009 р.